

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu

COVID-19 PANDEMİSİNİN ADLİ SÜREÇLERİN İŞLEYİŞİNE ETKİSİ, SORUNLAR VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: AVUKAT ÖRNEKLEMİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZEL KARAKILIÇ YAMAN

İSTANBUL, 2022

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu

COVID-19 PANDEMİSİNİN ADLİ SÜREÇLERİN İŞLEYİŞİNE ETKİSİ, SORUNLAR VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: AVUKAT ÖRNEKLEMİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZEL KARAKILIÇ YAMAN

İSTANBUL, 2022

ÖZET

Tüm dünyada hızla yayılım gösteren Covid-19 salgını sebebi ile diğer ülkeler gibi ülkemizde de yayılımın engellenmesi amacı ile birtakım tedbirler alınması gerekmiştir. Alınan tedbirlerin bir kısmı ise hak kayıplarının önüne geçilebilmesi amacı ile hukuk sistemimiz için alınmıştır. Ancak ülkemizde salgın gibi olağanüstü durumlarda uygulanacak bir kanun bulunmayışı sebebi ile tedbirlerin bir kısmı kanun yoluyla bir kısmı da genelgeler yoluyla alınmıştır. Bu durum hukuk güvenliği açısından olumsuzluk arz etmekle, insan haklarına ilişkin temel ilkelere de aykırılık teşkil etmektedir.

Bu dönemde hem Türk hukuk sisteminde hem de diğer ülkelerin hukuk sistemleri içerisinde adliyelerdeki insan yoğunluğu azaltılmak istenmiştir. Duruşmalar videokonferans yöntemi ile gerçekleştirilmiş, acil olan işlerin görülmesine öncelik tanınmıştır. Ülkemizde de sürelerin durdurulması ve duruşmaların ertelenmesi yönünde kararlar alınmıştır. Adliye girişlerine sınırlamalar getirilmiştir. Elektronik sistemler üzerinden işlemlerin yürütülmesi sağlanmış, esnek çalışma sistemine geçilmiştir. Ancak alınan bu tedbirler salgının yayılmasını önlemek amacı ile getirilmişse de birtakım olumsuzlukların oluşmasına da sebebiyet vermiştir.

Bu çalışma ile pandeminin Türk Adalet Sistemine ne gibi yansımalarının olduğu hususları araştırılmak istenmiştir. İlk olarak çeşitli hukuk alanlarında uzman avukatlar ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda hukuk alanında yaşanan problemlerin neler olduğu tespit edilmiştir. Sonrasında bu çalışmaya dayanılarak hazırlanan anket çalışması ile bu dönemde alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığı, yaşanan sorunların neler olduğu, çözümlerin neler olabileceği noktasında avukatlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu dönemde elektronik araçların kullanımının fayda sağlamış olduğu belirtilmişse de yargının birimleri tarafından bu araçların etkin kullanılmadığı düşünülmektedir. Ayrıca alınan tedbirlerin salgının yayılmasına engel olduğu yönünde görüşler mevcuttur. Ancak bu tedbirler

sebebi ile işlemlerin yerine getirilmesi noktasında gecikmeler yaşanmış olduğu belirtilmiştir. Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntıların oluşmasındaki en büyük etkenin ise adliyelerin işleyişindeki aksaklıklar olduğu görülmüştür. Adliyelerdeki birimlerle iletişim kurulabilmesi noktasında yeni sistemlerin kurulması ve yargı birimlerinin sistemleri doğru ve etkin kullanılması noktasında adaptasyonunun sağlanması ile işlemlerin süresinde yerine getirilebileceği söylenebilir.

Ayrıca alınan bu tedbirlerin kanuni dayanaktan yoksun olması ve işlemlerin yerine getirilmesindeki gecikmeler sebebi ile birtakım hak ihlallerine sebebiyet verebileceği açıktır. Bu sebeple diğer ülkelerde olduğu gibi hukuk sistemimizde de olağanüstü durumlar karşısında uygulama alanı bulabilecek bir çerçeve kanun ihtiyacı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: adliyelerde yaşanan sorunlar, sürelerin durdurulması, olağanüstü durum, salgının hukuka etkisi, pandemi sebebi ile alınan tedbirler, elektronik işlemler.

ABSTRACT

Due to the rapidly spreading Covid-19 epidemic all over the world, some measures had to be taken in order to prevent the spread in our country, as in other countries. Some of the measures have been taken for our legal system in order to prevent loss of rights. However, due to the absence of a law to be applied in extraordinary situations such as epidemics in our country, some of the measures were taken by law and some by circulars. Although this situation is negative in terms of legal security, it also violates the basic principles of human rights.

In this period, it was desired to reduce the human density in the courthouses both in the Turkish legal system and in the legal systems of other countries. Hearings were held by videoconferencing and priority was given to seeing urgent matters. In our country, decisions have been taken to suspend the deadlines and postpone the hearings. Restrictions were imposed on courthouse entrances. Transactions were carried out through electronic systems, and a flexible working system was adopted. However, although these measures were taken in order to prevent the spread of the epidemic, they also caused some negativities.

With this study, it was aimed to investigate the reflections of the pandemic on the Turkish Justice System. First of all, as a result of in-depth interviews with lawyers who are experts in various fields of law, the problems experienced in the field of law were determined. Afterwards, with the survey study prepared on the basis of this study, evaluations were made on the point of whether the measures taken in this period were sufficient, what the problems were, and what the solutions could be.

Although it was stated that the use of electronic tools was beneficial in this period, it is thought that these tools could not be used effectively by the judicial units. In addition, there are opinions that the measures taken prevent the spread of the epidemic. However, it was stated that there were delays in the execution of the transactions due to these measures. It has been seen that the biggest factor in the formation of the problems experienced in the judicial field

during the pandemic period is the malfunctions in the functioning of the courthouses. It can be said that the procedures can be carried out in a timely manner by establishing new systems in terms of communicating with the units in the courthouses and ensuring the adaptation of the judicial units to the correct and effective use of the systems.

In addition, it is clear that these measures may cause some violations of rights due to the lack of legal basis and delays in the execution of the proceedings. For this reason, as in other countries, there is a need for a framework law that can find application in the face of extraordinary situations in our legal system.

Keywords: problems in courthouses, suspend the deadlines, extraordinary situations, the effect of the epidemic on the law, measures taken due to the pandemic, electronic transactions.

ÖNSÖZ

Pandemi gibi zor bir süreçte özellikle avukatlar özelinde yapılan bu çalışma ile adalet sisteminde yaşanan sıkıntıları anlatabilme olanağı sağlayan, tez olarak bu çalışmayı hazırlayabilmem için değerli fikirleri ile bana yol gösteren, kıymetli bir tıp hocası olmanın yanında aynı zamanda hukuk nosyonuyla da katkılarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Faruk AŞICIOĞLU'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Aynı zamanda bu tezin oluşumunda değerli katkıları olan, bilgisi ile her daim desteğini esirgemeyen değerli Doç. Dr. Can ÇALICI hocama da çok teşekkür ederim.

Bu yolda beni yalnız bırakmayan, bu tezi yazmak için beni hiç durmadan motive eden değerli eşim, meslektaşım Fırat Yaman'a da tüm desteği için teşekkür ederim. Bu dönemde bana sabır ve anlayış gösteren tüm aileme, annem ve babama; çok sevdiğim kardeşime yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Ayrıca teze katkılarından ötürü yapmış olduğumuz çalışmalara katılım sağlayan kıymetli tüm üstatlarıma, meslektaşlarıma destekleri için teşekkür ederim. Yapmış olduğumuz çalışmanın adaletin doğru bir şekilde işleyebilmesine katkısı olması temennisi ile.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
1. Giriş ve Amaç.....	1
2. Genel Bilgiler.....	2
2.1. Pandemi.....	2
2.1.1. Tanımı.....	2
2.1.2. Tarihsel Süreç.....	2
2.1.3. Covid-19.....	3
2.2. Hukuk.....	5
2.2.1. Pandeminin Türk Hukukuna Etkileri.....	8
2.2.2. 7226 Sayılı Bazı Kanunlar Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.....	13
2.2.2.1. Sürelerin durdurulması.....	15
2.2.2.1.1. Sürelerin başlangıç noktasına ilişkin farklılıklar.....	21
2.2.2.1.2. 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde yer alan istisnalar.....	22
2.2.2.2. Duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesi.....	23
2.2.2.3. 7226 Sayılı Kanun'un tahkim yargılamasına etkisi.....	26
2.2.2.4. 7226 Sayılı Kanun'un alternatif çözüm yöntemlerine etkisi.....	30
2.2.3. Elektronik Araçların Kullanımı.....	32
2.2.3.1. E-duruşma.....	36
2.2.3.2. SEGBİS.....	40
2.2.4. Ceza Yargılaması Yönünden İnceleme.....	43
2.2.4.1. 7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun.....	46
2.2.5. Adliyeler.....	47
2.2.5.1. Esnek çalışma sistemi.....	51
2.2.5.2. İcra ve iflas daireleri.....	52
2.2.5.2.1. Yeni icra dairesi modeli.....	53
2.2.6. Pandeminin Etkilerinin Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında İncelenmesi.....	55

2.2.6.1. İsviçre.....	57
2.2.6.2. Almanya.....	60
2.2.6.3. Avusturya.....	61
2.2.6.4. Birleşik Krallık.....	62
2.2.6.5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	63
2.2.6.6. Rusya.....	65
3. Gereç ve Yöntem.....	67
3.1. Veri Toplama Aracı.....	67
3.2. Örnekleme Sayısı ve Seçimi.....	68
3.3. Veri Analizi.....	69
3.4. Sınırlılıklar.....	70
4. Bulgular.....	71
4.1. Derinlemesine Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular.....	71
4.2. Ankete Katılan Katılımcıların Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	74
4.3. Avukatların Genel Anket Formuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular.....	75
4.3.1. Anket formunda yer alan sorulara verilen cevapların incelenmesi.....	79
4.4. Katılımcıların Özelliklerine Göre Anket Formuna Verdikleri Cevaplar.....	85
4.5. Anket Formundaki Sorulara Yönelik Puanların Kendi Arasında Karşılaştırılması.....	88
5. Tartışma.....	92
6. Sonuç ve Öneriler.....	108
7. Kaynaklar.....	114
8. Ekler.....	128
8.1. Farklı Hukuk Alanlarında Uzmanlaşmış Avukatlara Yönlendirilen Sorular.....	128
8.2. Aydınlatılmış Onam Formu.....	129
8.3. Kişisel Bilgi Formu.....	131
8.4. Anket Soruları.....	131
8.5. Pandemi Döneminde Avukatların Bizzat Yaşadığı Sıkıntılardan Örnekler.....	143
9. Özgeçmiş.....	144

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Derinlemesine Görüşme Yapılan Katılan Katılımcıların Genel Özellikleri.....	71
Tablo 2: Anket Formuna Katılan Katılımcıların Genel Özellikleri.....	74
Tablo 3: İcra müdürlüklerinde işlemlerin yapılması noktasında ne tür zorluklar yaşıyorsunuz?.....	75
Tablo 4: Pandemi döneminde ceza/infaz aşamalarında ne gibi problemlerle karşılaştınız?.....	76
Tablo 5: Arabuluculuk faaliyetlerine ilişkin olarak pandemi dönemi içerisinde yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?.....	76
Tablo 6: Bilirkişiye atanan dosyalarda yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?.....	77
Tablo 7: E-duruşma sebebi ile yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?.....	77
Tablo 8: Hiçbir talebin fiziki olarak alınmaması sadece elektronik ortamdan işlem alınması ne gibi olumsuzluklara sebebiyet verebilir?.....	78
Tablo 9: Olası bir salgının varlığı veya şuan ki durumun daha da kötüleşmesi halinde ne tür tedbirler alınması gerektiğini düşünüyorsunuz?.....	79
Tablo 10: Sürelerin durdurulmasına ilişkin görüşler.....	80
Tablo 11: Elektronik işlemler ve uygulamalara ilişkin görüşler.....	81
Tablo 12: Adliyelerin işleyişine yönelik ifadeler.....	82
Tablo 13: Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan aksaklıklar.....	84
Tablo 14: Katılımcıların özelliklerine göre sürelerin durdurulması ile elektronik işlemler ve uygulamalar.....	85
Tablo 15: Katılımcıların özelliklerine göre adliyelerin işleyişine ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar.....	87
Tablo 16: Anket sorularına yönelik puanların karşılaştırılması.....	88
Tablo 17: Boyutların arasındaki ilişkilerin incelenmesi.....	89
Tablo 18: Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılara etki eden faktörlerin belirlenmesi.....	90

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
CEPEJ	: European Commission for the Efficiency of Justice (Avrupa Adalet Etkinlik Komisyonu)
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
HSK	: Hakimler ve Savcılar Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICC	: International Chamber of Commerce(Milletlerarası Ticaret Odası)
ISTAC	: İstanbul Tahkim Merkezi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İTOTAM	: İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OSCE	: Organization for Security and Co-operation in Europe (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
TAKBİS	: Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TAKPAS	: Tapu ve Kadastro Paylaşım Sistemi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Sistemi
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

1. Giriş ve Amaç

İlk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19, kısa süre içerisinde yayılım göstererek dünya çapında herkesi etkileyen bir pandemi yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple birçok alan sekteye uğramış, mağduriyetler yaşanmıştır. Bu alanlardan birisi de hukuk sistemimizdir (Çalışkan vd., 2020). 26.03.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 1. maddesi ile ilk olarak birtakım süreler istisna olmak üzere tüm sürelerin 13 Mart – 30 Nisan 2020 tarihleri arasında durdurulmasına karar verilmiştir. Ardından pandemi sürecinin uzaması nedeni ile bu süreler 30 Nisan 2020 tarihli ve 31114 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla Getirilen Durma Süresinin Uzatılmasına Dair Karar" (Karar Sayısı: 2480) ile 15 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılmıştır. Bununla birlikte çıkarılan kanunlar, yönetmelikler, tebliğler ile birtakım uygulamalar ve tedbirler de hayata geçirilmek istenmiştir. Ancak alınan bu önlemler birtakım hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanında pandemi süreci yalnızca Türk hukuk sisteminde değil, diğer ülkelerin hukuk sistemlerini de etkilemiş ve önlemler alınmasına sebebiyet vermiştir (Çiftçi, 2020b). Yukarıda anlatılanlar bağlamında Covid-19 pandemisinin Türk hukuk sistemine pratikte ne tür yansımalarının olduğunu ampirik olarak gösterilmesi ve bu durumun ortaya çıkardığı sorunlara dair çözümlerin akademik bir araştırmaya dayanarak önerilmesi önem arz etmektedir.

Bu tezin amacı, yargı sisteminin doğru ve adil işleyebilmesi için alınan tedbirlerin, kararların etkin ve doğru bir biçimde kullanılıp kullanılmadığının incelenmesidir. Bunun yanı sıra olası bir infial ya da benzeri kriz halinin tekrardan yaşanması halinde Türk adalet sisteminin hazırlıklı olabilmesini sağlayabilmek için ne gibi önlemlerin alınabileceği, çalışmaların yapılabileceği ve çözümlerin getirilebileceği hususları incelenecektir.

2. Genel Bilgiler

2.1. Pandemi

2.1.1. Tanımı

Bir toplulukta veya bölgede görülen bir hastalığın olağan dışı derece yüksek olması halinde bu durum epidemi olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu salgın dünya çapına yayılmış ise bu duruma pandemi denmektedir (Tekin, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımlamasını dikkate aldığımızda ise bir hastalığın pandemi olabilmesi için genel anlamıyla üç kriter aranmaktadır. Bunlar, yeni bir virüs veya mutasyona uğramış bir etkenin bulunması, insanlara kolay bir şekilde geçebilmesi ve insandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması olarak sayılabilir (Şeker, Özer, Tosun, Korkut, & Doğrul, 2020).

Diğer bir anlatımla ise pandemi, bulaşıcı bir hastalığın sebep olduğu, ulusal sınırları aşan, dünyanın büyük bir kısmına (örneğin bir veya birkaç kıtaya) veya tamamına aynı anda yayılan salgın hastalıklar için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kasapoğlu Turhan, 2020).

2.1.2. Tarihsel Süreç

Dünya tarihine baktığımızda pandemi olarak nitelendirilebilecek birçok salgın hastalığın meydana gelmiş olduğu ve büyük etkilere yol açtığı görülmektedir. Bu tür salgınlar, yönetim ve yaşam tarzında değişikliklere yol açan ve küresel etkiler yaratan sağlık olayları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkileri tarih sahnesinde görmek mümkündür. Beslenme şeklinden mimari tarza hatta imparatorlukların yıkımına yol açan salgınların birçok alana etkisi yadsınamayacak boyutta olmuştur. Bugüne kadar ise insanlık tarihine en çok etki eden salgın hastalıkların başında veba (kara ölüm), kolera, çiçek, tifüs, ebola ve grip salgınları yer

almaktadır (Parıldar & Dikici, 2020; Şeker vd., 2020).

1300'lerde Avrupa'nın en büyük salgını olarak bilinen, Avrupa nüfusunun yaklaşık üçte birinin ölümüne neden olan veba salgını sonrasında nüfusun azalması ile çalışabilecek bireylerin sayısı da azalmıştır. Bu sebeple de insanların istekleri daha kıymetli hale gelmiş; kadınlar daha öncesinde kabul görmedikleri alanlarda çalışmaya başlamıştır. Bu süreçler içerisinde ticaretin ve deniz yolculuklarının durması sebebi ile insanlar yeni yerler, kaynaklar ve pazar arayışlarına yönelmiştir. Tıbbi açıdan bakılacak olur ise de bu salgınlar vesilesi ile halk sağlığı hususunda gelişmeler hızlanmaya başlamıştır (Şeker vd., 2020).

1918 gibi görece yakın tarihte görülen İspanyol gribi ise yaklaşık yarım milyar insana bulaşmış ve 17-50 milyon insan bu salgın sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Atlantik Okyanusu'nda gemilerin uğramadığı St. Helena gibi izole adalar dışında İspanyol gribi dünya geneline öyle bir yayılmıştır ki yaşamını yitiren insan sayısı, Birinci Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden insan sayısından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu durumun Paris Barış Konferansı gibi önemli antlaşmaların hiçbirinde bahse konu olmadığı da dikkat çekici bir husus olarak belirtilmiştir (Şeker vd., 2020; Temel & Ertin, 2020).

İspanyol gribinin ardından HIV virüsü, Asya gribi, SARS 2003, Influenza A H1N5 (kuş gribi) 2007, Influenza A H1N1 (domuz gribi) 2009, MERS 2012, Influenza A H7N9 2013, Ebola 2014, Zika 2015 salgınları ortaya çıkmıştır. En nihayetinde ise ortaya çıkan Covid-19, İspanyol gribi sonrası dünyanın yüzleştiği bu kapsamdaki ve bu büyüklükteki ilk bulaşıcı hastalık salgını olarak yerini almıştır (Tekin, 2021).

2.1.3. Covid-19

Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 diğer adıyla koronavirüs, günümüzün en önemli konularından ve sorunlarından biri haline gelmiştir. DSÖ Covid-19'u, yayılış hızı ve etkisi

sebebiyle, ülkemizde de ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan etmiştir (DSÖ, 2020).

Pandeminin insanlar üzerindeki etkisi ise içindeki buldukları duruma göre değişkenlik göstermektedir. Bazı kesimler salgınlardan daha fazla etkilenirken, bazı kesimler ise daha az etkilenmiştir. Toplum bağışıklığı, virüsün etkisi ve bulaşma hızı, bireylerin sosyoekonomik durumları gibi birçok faktörün buna etkisinin bulunduğu belirtilmektedir (Türk, Ak Bingül, & Ak, 2020).

Günümüzde ise ulaşımın kolaylaşmış olması, hızlı küreselleşme dünyanın herhangi bir yerindeki bir salgının çok hızlı bir şekilde yayılarak bütün ülkeler için ciddi tehdit oluşturmasına sebebiyet vermektedir. Son yüzyılda giderek artan küresel salgınlardan da anlaşılacağı üzere bu durum virüsler için mükemmel bir ortam doğmasına sebebiyet verdiği belirtilmektedir (Kaya,2020; Temel & Ertin, 2020). Covid-19 pandemisi de bu koşullar içerisinde ortaya çıkmış ve bu sebeplerle çok kısa bir süre içerisinde yayılım göstermiştir.

Pandeminin ilan edilmesi ile birlikte birçok alanda salgının etkilerinin azaltılması için tedbirler alınmış ve çalışmalar yapılmıştır. Devletler insan sağlığını koruyabilmek, salgının yayılımını azaltabilmek için ülkeler arası kara ve hava ulaşımının kesilmesi, ihracat yasakları, karantina kararları, ülke veya şehir bazında süreli veya süresiz sokağa çıkma yasağı kararları, seyahat yasakları, toplantı yasakları, işyeri faaliyet yasağı ve sınırlamaları gibi birçok tedbir almıştır. Ancak alınan bu tedbirlerin birçok olumlu yönleri olduğu gibi birçok olumsuzluklara da sebebiyet verdiği belirtilmektedir (Türk vd., 2020).

Bu durumun sosyal, ekonomik, siyasi birçok alanda biz insanları ve devletleri etkilemiş olduğu görülmekle birlikte pek tabii ki, bu durumdan mevcut hukuk kuralları da etkilenmiştir. Aslında Covid-19 ile birlikte adalet sisteminde, mahkemelerde yaşanan tüm bu sıkıntıların yıllarca karşılaşılmakta olan sorunlar olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da bir kısım

etkisiz prosedürler, etkili ve hızlı bir şekilde adalet sunamama gibi birçok sebebin bulunduğu bizlere gösterilmektedir (OSCE, 2020). Covid-19 ile birlikte bu sıkıntıların daha da artmasını engellemek ve salgının yayılmasını önlemek için devletlerin çıkarmış olduğu tüm bu tedbirlerin adalet sisteminin sürekli işleyişini sağlamak ve adaletin herkese adil, etkili ve zamanında ulaşılabilesine, insan haklarına etkisi bulunmaktadır. Tüm bunları sağlayabilmek için de bütünsel ve kapsayıcı bir düzenlemenin mevcut olması gerekmektedir (UNODC, 2020).

2.2. Hukuk

Küreselleşme ile birlikte uluslararası sistemlerin bütünleşmesi daha da artmaktadır. Ancak bu artış, karmaşıklığın da artmasına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple Covid-19 salgınının ortaya çıkışı ile birlikte küresel anlamda birçok sorun da beraberinde ortaya çıkmıştır (Kaya, 2020). Özellikle büyük şehirlerde her kesim insanın barınmakta olduğu ve kültür çatışması, gelir adaletsizliği gibi ekonomik zorlukların bulunduğu dikkate alındığında pandeminin ortaya çıkışı ile birlikte birçok alanda zorluklar yaşanmıştır (Legal Aid Interagency Roundtable, 2021).

Bu sebeple de salgın hastalığın yayılmasının önlenmesi, toplumun bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunabilmesi için devletler tarafından birçok alanda tedbirler aldığı görülmüştür. Ancak alınan bu tedbirler yaşam biçimlerimizde değişime sebebiyet vermiştir. Birçok sosyal ve kültürel hizmetler askıya alınmış, toplu organizasyonlar ertelenmiştir. İnsanların topluluk halinde bulunduğu kamusal alanlarda kişi sayısı sınırı getirilmiştir. Ayrıca virüsün bulaşma riskinin azaltılabilmesi için sokağa çıkma kısıtlamaları getirilmiş; 65 yaş üstü ile 20 yaş altının sokağa çıkması yasaklanmıştır (Henden Şolt, 2021).

Covid-19 salgınının tüm bu ekonomik, sosyal alanlara etkisi olduğu gibi hukuk kurallarını da etkilemiş olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple hukuk alanında da bir kısım önlemlerin alınması ihtiyacı doğmuştur. Bunun sonucunda ise pandemi sebebi ile mevcut

hukuk kurallarının değerlendirilmesi gerekmiş, birçok alanda yeni hukuk kurallarına ihtiyaç olduğu da belirtilmiştir (alışkan vd., 2020).

Bu kapsamda sürelerin durdurulması, duruşmaların ertelenmesi gibi yargısal anlamda bazı önlemler alınmış olmasının yanında adliyelere girişlerin Hayat Eve Sığar (HES) kodu sorgulaması ile yapılması, adliyeye girişte kota sınırının olması, maske kullanımı gibi kişilerin uymakla zorunlu tutulduğu tedbirler de getirilmiştir (2020).

Bu önlemlerin her ne kadar pandeminin etkilerinin azaltılması ve yayılımının önüne geçilebilmesi amacı ile getirilmiş olduğu belirtilmişse de tüm bu önlemlerin hukuksal bir temele ihtiyaı vardır. Anayasa'nın 13. maddesi gereği temel hak ve özgürlüklere yapılacak sınırlamalar bazı şartlara bağlanmıştır. Bu şartlardan biri de sınırlamanın kanunla yapılmasıdır. Bu konuda tedbirlerin alınmasına yönelik bir kanun mevcut değil ise de Anayasa'nın 15. maddesinde yazılı bulunan olağanüstü hal ilan edilmesi koşulu ile sınırlamaların yapılabilmesi mümkündür. Anayasa madde 119 hükmü ile yurdun tamamında veya bir bölgesinde uygulanmak üzere Cumhurbaşkanına tehlikeli salgın sebebi ile olağanüstü hal ilan yetkisi tanınmaktadır (Erkal, 2021). Keza Bulgaristan'da 13.03.2020 tarihinde olağanüstü hal ilan edilmiş ve 13.05.2020 tarihine kadar bir kısmı hariç olmak üzere süreler durdurulmuştur (CEPEJ, y.y.). Ülkemizde ise Covid-19 salgını sebebi ile bir olağanüstü hal ilan edilmemiştir. Bu sebeple alınan tedbirlerin Anayasa'nın 13. maddesinde tüm yazılı şartlara riayet edilerek alınması gerekmektedir. Ancak yalnızca bir kısım tedbirlerin 7226 Sayılı Kanun gibi bir kanuna dayanmakta olduğu görülmektedir. Bu sebeple alınan tedbirlerin hukuki anlamda dayanaktan yoksun olduğu belirtilmektedir (Gözler, 2020).

Bulunduğumuz dönem içerisinde ise ülkemizde pandemi tedbirleri birer birer azaltılmaktadır. Ancak diğer ülkelere baktığımız zaman bazılarında henüz bu sürecin devam ettiği ve sıkı tedbirlerin alınmaya devam edildiği görülmektedir. Bu sebeple de olası bir vaka artışında söz konusu tedbirlerin tekrardan alınması gündeme gelebilecektir. Ancak genelgeler

kapsamında alınan bir kısım tedbirler idari işlem niteliğinde olup, kanun bazında bir düzenleme yapılması gerektiği belirtilmektedir (Erkal, 2021).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesi kapsamında da her bir kişinin gerek medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili anlaşmazlıklar gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında karar verecek olan merciinin kanunla kurulmuş olan mahkemeler olacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemeye göre yargılama faaliyetine ilişkin iş ve işlemlerin kanuni bir düzenlemeye dayanması gerekmektedir. Bu hususun sağlanması, hukuki güvenliğin tesisi ve hukukun üstünlüğü için önem arz eden konular olduğu belirtilmektedir (Yıldırımıvuran, Milanlıoğlu, & Çakan, 2020).

Düzgün işleyen bir yargının varlığı ve de temel haklara uygun olarak yargısal faaliyetlerin yürütülmesi hukukun üstünlüğü için vazgeçilmez unsurlardır. Pandemi döneminde dahi bu unsurlara riayet edilmesi ve buna uygun önlemler alınması gerekmekte olduğu belirtilmektedir (Çiftçi, 2020b). Bu sebeple bu dönemde alınan önlemlerin kapsamının açıklanması, koşullarının ve istisnalarının neler olduğunun ortaya konması gerektiği bildirilmiştir. Bunun için ise mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması ve bu düzenlemelerin de Anayasa'da belirtilmiş olan sınırlara uygun olması hukuka güven açısından önem arz ettiği belirtilmektedir (Kasapoğlu Turhan, 2020).

Böyle bir dönemde adliyelere gidilerek duruşmalara katılım sağlanmasının, icra daireleri ile arabuluculuk görüşmelerine gidilmesinin sosyal mesafeyi ortadan kaldıracabilecek, mesafenin korunmasını güçleştirecek nitelikte işlemler olduğu görülmektedir (A. C. Budak & Ak, 2020). Bu kapsamda Türk hukuk sistemi içerisinde 7226 Sayılı Kanun çıkarılarak, yaşanabilecek hak kayıplarının önüne geçilebilmesi amacı ile birtakım süreler durdurulmuş, duruşmalar ertelenmiştir. Bununla birlikte sonrasında sürecin daha sağlıklı ilerleyebilmesi adına adliyelerde maske takma zorunluluğu, adliye girişlerinde ateş ölçümü ve HES kodu sorgulaması, kota sınırlaması, dosya inceleme yetkilerine sınırlama gibi birtakım önlemler

alınmıştır. Ancak bu önlemlerin hak arama özgürlüğü, adalete erişim gibi birtakım hak ve özgürlüklere de sınırlama getirmiş olduğu belirtilmektedir (Çiftçi, 2020b). Ancak alınan tüm bu önlemlerin olası tüm etkilerinin dikkate alınması, tüm tedbirlerden etkilenebilecek potansiyel tarafların bu hususta erkenden bilgilendirilmesi önemlidir (OSCE, 2020).

Devletlerin salgının önüne geçmek için aldığı tedbirler ile birlikte hukukun üstünlüğünü de korumaya devam ettirmeleri gerekmektedir. Covid-19'un adalet sistemini nasıl etkilemiş olduğuna ilişkin araştırmalar yapılması ve bu kriz döneminin uzun vadeli etkileri incelenerek adalet sisteminin nasıl daha verimli ve etkili hale getirilebileceği hususunda çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmektedir (UNODC, 2020). Olası bir infial halinde tekrardan bu önlemlerin alınabileceği göz önüne alındığında da bu sınırlamaların kanuna dayalı olarak alınması, teknolojik alt yapının ve iletişimin güçlendirilmesi ve buna ilişkin kanun çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

2.2.1. Pandeminin Türk Hukukuna Etkileri

Dünya tarihinde olduğu kadar ülkemizde de sayısız felaket yaşanmış olmasına karşın hukuk alanında olağanüstü koşullara karşı bir hukuk birikiminin mevcut olmadığı görülmektedir.

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılım gösteren Covid-19 sebebi ile DSÖ tarafından pandemi ilan edilmiş ve virüs ülkemizde de hızlı bir yayılım göstermeye başlamıştır. Bu koşullarda adli hizmetlerin sürdürülebilmesi için bir çerçeve kanunun bulunmayışı sebebiyle pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizin de hukuk alanında hazırlıksız yakalanmış olduğu belirtilmiştir (Şenol, 2020). Bu sebeple pandemi, doğal afet gibi olağanüstü durumlar karşısında ülkenin tamamında veya bölgesel olarak belli şartlarda uygulanabilecek bir çerçeve kanun gerektiği belirtilmektedir (Özekes, 2020).

Her ne kadar 30.11.1942 tarihli 4308 sayılı Seferberlik veya Fevkalade Hallerde Askeri Şahıslara Ait Hukuk Davalarıyla İcra Takiplerinde Yapılacak Muameleler Hakkında Kanun bu anlamda çerçeve kanun niteliğine haiz olsa da uygulama alanı bakımından kişi yönünden sınır getirmektedir. Bu sebeplerle Covid-19 salgınının yargı alanındaki etkilerinin azaltılması amacı ile birtakım tedbirler alınmış, mevcut kanunlarla çıkan sorunların üstesinden gelinmesinin zor olacağı ve hak kayıplarının yaşanabileceği anlaşıldığından kısa süre içerisinde kanun çıkarma yoluna gidildiği yönünde görüş bildirilmiştir (Pekcantez & Erişir, 2020).

Pandemi sürecinin başlaması ile Covid-19 virüsünün hava ve temas yolu ile bulaşıyor olması sebebi ile sosyal mesafenin korunabilmesi, fiziksel temasın en aza indirgenmesi amacı ile birtakım tedbirler alınmak istenmiştir (Karcıoğlu, 2020). Bu kapsamda maske takma zorunluluğu, karantina tedbirleri, sokağa çıkma yasakları, şehirlerarası yolculukların kısıtlanması gibi birtakım tedbirler alınmıştır. Ancak yargısal sürecin bu salgından etkilenmemesi için alınan önlemlerin, mevcut bulunan dijital sistemlerin göz ardı edilerek getirildiği belirtilmiştir. Bu da sürecin gereği gibi yürütülmesine engel olmuş, yargısal anlamda mahkemelere erişim hakkı, makul sürede yargılanma hakkı gibi birtakım hak ihlallerine sebebiyet verebileceği bizlere gösterilmiştir (Güven & Şengün,2020; Yıldırımvruran vd., 2020).

Alınan tüm idari tedbirler ile birlikte birçok sözleşmeden doğan borçların ifasına uyulması imkanının ortadan kalkmış olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple de borcun ifa edilememesinden kaynaklı oluşan olumsuz sonuçlardan borçlunun sorumlu olup olmayacağı hususunda birtakım değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda ise ilk olarak konu borç ilişkisinin Covid-19'dan etkilenip etkilenmediğinin tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Covid-19 sebebi ile ortaya çıkan kriz durumunun taraflarca engellenmesinin beklenemeyeceği, bu sebeple de hastalığın yayılmasını engellemek amacı ile getirilen tedbirlerin mücbir sebep teşkil ettiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda da mücbir sebebin borç ilişkisini etkilemesi ve ifa imkansızlığına yol açması durumunda Türk Borçlar Kanunu (TBK) madde 136 hükmü gereği

borçlunun, borcundan kurtulacağı ifade edilmiştir. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde de durum ve şartların esas surette değişmesi sonucunda iki tarafın edimleri arasında dengenin bozulması durumunda ifa güçlüğü meydana geleceğinden TBK madde 138 hükmü gereği borçlunun sözleşmenin uyarlanmasını hakimden talep edebileceği belirtilmektedir (Özgenç, Akkanat, Çağlar, Sümer, & Özekes, 2020). Kira bedellerinin ekonomik sebeplerle ödenememesi durumunda da ifa güçlüğü meydana geleceğinden uyarılma davası veya kira tespit davası ile kira bedelinin yeniden belirlenmesi için dava açılacağı ifade edilmektedir (Çalışkan vd., 2020).

Tüm bu tedbirlerin alınması ile ayrıca meslek faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi noktasında birtakım zorluklar yaşanmasına sebebiyet verilmiştir. Bu meslek kollarından birisi de avukatlık mesleği olmuştur (García-Sayán, 2021). Tüm bu tedbirlerin uygulanma noktasında kamu görevi icra eden avukatların ne şekilde etkileneceği, yargılama faaliyetlerinin nasıl ilerleyeceği bir müddet belirsiz kalmıştır. Çıkarılan genelgeler ve kanunlar ile yargılama faaliyetlerinin nasıl ilerleyeceği hususunda birtakım düzenlemeler getirilmiştir.

Sokağa çıkma yasağının ve seyahat kısıtlamalarının avukatların mesleğini icra etmesi noktasında sıkıntılara sebep olduğu bildirilmiştir. Avukatın birebir olarak müvekkili ile yapması gereken görüşmelerin yanında şehirlerarası seyahat yasakları sebebi ile de başka bir ilde olan duruşmaya katılım sağlaması gereken duruşmalara katılamama gibi sıkıntılar doğabilecek olması sebebi ile de çıkan genelgeler ile avukatlar bu yasaktan muaf tutulmuştur. Örneğin, 15.12.2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan genelge kapsamında zorunlu müdafî/vekil, duruşma, ifade gibi yargısal görevlerin icrasıyla sınırlı kalmak kaydıyla avukatlar sokağa çıkma yasağından muaf tutulmuşlardır. Ancak çoğu durumda getirilen tedbirler avukatların görevlerini ifa edebilmesi noktasında ciddi kısıtlamalara sebebiyet verdiği tespit edilmiştir (García-Sayán, 2021).

Her çıkan genelge takip edilerek avukatların yasaktan muaf tutulup tutulmadığı, görevlerini ifa edip edemeyecekleri avukatlar tarafından takip edilmiştir. Sokağa çıkma yasağından etkilenen 65 yaş üstü avukatların görevlerini ifa etmek zorunda kaldıkları durumlar göz ardı edilmiştir. Ayrıca ateş ölçümü, karantina tedbirleri gibi kişilerin seyahat, çalışma hürriyetini kısıtlayan tüm bu tedbirlerin de hukuki dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir (Şenol, 2020). Tüm bu yasakların getirildiği genelgelere baktığımızda ise bu genelgeler ile vatandaşların hak ve ödevlerini etkileyen düzenlemeler yapılamayacak olması sebebi ile aslen hukuksuz olduğu da bizlere gösterilmektedir. Yasakların, kısıtlamaların bu şekilde genelgeler ile getirilmesi hak arama hürriyeti, hukuki belirlilik ve hukuki güvenlik ilkelerine aykırılık oluşturmakta olduğu beyan edilmektedir. Tüm bu kısıtlamaların kanuni bir dayanağının mevcut olması gerektiğinden hem devlet hem bireyler için öngörülebilir düzenlemelerin kanuni düzleme dayanması gerektiği belirtilmektedir (Gözler, 2021).

Salgın sebebi ile yargı sisteminin nasıl yürüyeceğine ilişkin belirsizlikler olması, süreler anlamında bir hak kaybı yaşanıp yaşanmayacağı hususunda tereddütlere sebebiyet vermiş olduğu Özkes ve Seven (2021) tarafından belirtilmiştir. Bu kapsamda ise pandeminin hukuk sistemine yansımaları ilk olarak 22.03.2020 tarihli 31076 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2279 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile görmüş olmaktadır.

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nda (İİK) yazılı bazı haller için borçluya karşı yürütülen takiplerin ertelenmesine yönelik birtakım düzenlemeler getirilmiştir. Bu hususta kanunda borçlunun ölümü, hastalığı gibi sübjektif sebeplerin yanında olağanüstü durumlardan kaynaklanan durumlar sebebi ile de icra takiplerinin ertelenmesine yönelik hükümler yer almaktadır. Bu hükümler içerisinde yer alan İİK’nin 330. maddesi gereğince de “İcra ve İflas Takiplerinin Durdurulması Hakkında Karar” yürürlüğe konu edilmiştir. Bu karar ile birlikte fevkalâde mühlet süresi içerisinde, 22.03.2020 ile 30.04.2020 tarihleri arası, tüm icra ve iflas takiplerinin durdurulmasına karar verilmiştir. Bunun sonucunda mevcut takipler bakımından

yapılacak takip işlemleri için süreler, fevkalâde mühlet süresi boyunca işlemeyecektir. Covid-19 pandemisi öncesinde, olağanüstü durum halinde takiplerin ertelenmesi yönünde bir durumun daha önce yaşanmamış olması sebebi ile bu kararla İİK 330. maddenin ilk kez uygulamaya geçildiği görülmektedir (Kurt Konca, 2020).

2279 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 30.04.2020 tarihine kadar nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç olmak üzere, yürütülmekte olan tüm icra ve iflas takip işlemlerinin durdurulmasına, taraf ve takip işlemlerinin yapılmamasına, yeni icra ve iflas taleplerinin alınmamasına ve ihtiyati haciz kararlarının icra ve infaz edilmemesine karar verilmiştir.

İİK m.330 hükmü dışında kanunumuzda olağanüstü hallere ilişkin başkaca bir düzenlemenin mevcut olmadığı görülmektedir. Bu hususta mevzuatta bir boşluk olduğu belirtilmektedir (Özekes & Seven, 2021). Bu sebeple de Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın yayımlanmasından kısa bir süre sonra 7226 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 1. maddesi ile sürelerin durdurulması yönünden ikinci bir düzenleme yapılmıştır. Bu Kanun 26.03.2020 tarihinde 31080 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yürürlüğe girmiş ve Covid-19 sebebi ile yargı alanındaki hak kayıplarının önüne geçilebilmesi amacı ile bazı istisnalar mevcut olmak kaydı ile sürelerin durdurulması yönünde hüküm tesis edilmiştir.

Bu iki düzenleme ile aynı konuda iki ayrı düzenleme getirilmiş olduğu görülmektedir. Bu sebeple özellikle icra takipleri ile ilgili olarak iki ayrı düzenlemenin getirilmiş olmasının karışıklığa sebebiyet verebileceği belirtilmiştir. Bu hususta Atalay ve Özekes (2020), kanunda bir düzenleme yapılacak ise İİK m.330 hükmünün dikkate alınarak bir düzenleme yapılması gerektiğini, ihtiyaç var ise de bazı konulara açıklık getirilmek sureti ile karışıklığa sebebiyet verilmeyecek olduğunu belirtmişlerdir. Ancak hem normlar hiyerarşisi hem de yürürlük tarihi açısından 7226 Sayılı Kanun'un uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Oysaki karışıklığın

ortadan kalkması amacı ile önceki kararın yürürlükten kalktığına ilişkin yeni bir Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın çıkartılmasının daha uygun olacağını da belirtmişlerdir.

Ayrıca mevcut düzenleme karşısında İİK'nin 330. maddesinin gereği gibi uygulanmamış olduğu, kanunun bu maddesini daha doğru bir şekilde işletmek mümkün iken yeni bir kanuni düzenlemeye gidilmesinin gerekli olmadığı da eleştiriler arasındadır (Özgenç vd., 2020).

7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilen değişiklik suretiyle, 2279 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile getirilen icra takiplerinin durdurulmasına ilişkin düzenleme de kapsam içine alınmış, böylece daha geniş bir düzenleme getirilmiş olduğu belirtilmiştir. Neticede Cumhurbaşkanlığı Kararı ile fevkalade hallerde tatile ilişkin hüküm ilk kez uygulama alanı bulabilmişse de yalnızca beş gün fiilen uygulamada kalabilmiştir (Pekcanitez, 2020).

2.2.2. 7226 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

26.03.2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış olan 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile salgının yol açacağı hak kayıplarının önlenmesi amacı ile hem icra iflas hukukuna ilişkin hem de yargılama hukukuna ilişkin sürelerin durdurulmasına ve duruşmaların ertelenmesine yönelik hükümler getirilmiştir (Atalı & Erdoğan, 2020b).

Söz konusu maddenin a bendinde; dava çeşidi ayrımı yapılmadan her türlü dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri ile hak düşürücü süreler ile zorunlu idari başvuru süreleri de dahil olmak üzere, bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm sürelerin ve de 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki sürelerin, bu tarih de dahil olmak üzere 13.03.2020 tarihinden 15.06.2020

tarihine kadar durması öngörülmüştür. Bu durumda İİK’de düzenlenmiş olan davalar dışında kalan davalar bakımından süre, 13.03.2020 tarihinden itibaren durmuş sayılacaktır.

Geçici 1. maddenin b bendi ile de İİK ile takip hukukuna ilişkin diğer kanunlarda belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim veya icra ve iflas daireleri tarafından tayin edilen süreler kapsam altına alınmıştır. Nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç olmak üzere tüm icra ve iflas takipleri, taraf ve takip işlemleri, yeni icra ve iflas takip taleplerinin alınması, ihtiyati haciz kararlarının icra ve infazına ilişkin işlemler ayrıca düzenlenmiştir. Bu sebeple konu hüküm, İİK kapsamında açılacak davalar için geçerli olan süreleri de kapsamaktadır. Ancak burada durma süresi 22.03.2020 tarihinden itibaren başlamaktadır.

Bu kanun ile sürelerin 30 Nisan 2020 tarihine kadar durdurulmasına karar verilmiştir. Sonrasında 30.04.2020 tarihinde 31114 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2480 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile “Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla Getirilen Durma Süresinin Uzatılmasına Dair Karar” yürürlüğe girmiştir. Bu karar ile salgın hastalığın yayılma tehlikesinin daha önceden ortadan kalkması halinde yeniden değerlendirilmek üzere 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu’nda öngörülen zorunlu idari başvuru yoluna ilişkin süreler hariç olmak üzere sürelerin 15.06.2020 tarihi de dahil olmak üzere bu tarihe kadar durdurulmasına karar verilmiştir.

Ayrıca kanunun ilgili maddesi ile duruşmaların ertelenmesine karar verilerek, pandemi döneminde adliyelerde yaşanabilecek yoğunluğun önüne geçilmek istenmiş olduğu belirtilmiştir. Ancak sürelerin durdurulması ile tarafların uğrayabileceği hak kayıplarının önlenmesi amaçlanmışsa da duruşmaların ertelenmesinin sonraki aşamalar için bir sorun teşkil ettiği görülmektedir. Bu durum yargılamanın makul sürede bitirilmesine engel teşkil ettiği gibi mahkemelerin sonraki dönemler için iş yükünün artmasına da sebebiyet vermiş olduğu bildirilmiştir (Güven & Şengün, 2021).

Salgın hastalık tehlikesine karşı icra takiplerinin durdurulması, hastalığın yayılmasının önlenmesi ve kamu sağlığının korunması için bir zorunluluk teşkil etmektedir. Bu sebeplerle de Kurt Konca (2020), cebri icra faaliyetlerinin bir süre askıya alınmasını hem hukuk devletinin hem de sosyal devletin gereklerine uygun düşüğünü belirtmektedir. Bu kapsamda ilk olarak salgının yayılmasının önlendiği, ikinci olarak da borçluların ekonomik bütünlüğünün yanında alacaklıların haklarının da korunmakta olduğu belirtilmiştir. Ancak bu kanun ile özel hukuk alanındaki sürelerin durdurulmuş olmasına karar verilmişse de kamu hukukundan doğan alacaklara ilişkin bir düzenleme getirilmemiş olduğu görülmektedir. Bu durum ise kanunun getiriliş amacı ile uygunluk arz etmemekte, hem hukuk devleti ile sosyal devlet anlayışına hem de eşitlik ilkesi ile hukuk etiğine aykırılık göstermiş olduğu belirtilmektedir (Özekes & Boran Güneysu, 2020). Bu sebeple getirilen düzenlemenin tüm bu ilkelere ve amaçlara uygun olması gerektiğinden bu yönü ile bir eksiklik teşkil etmekte olduğu düşünülmektedir (Çiftçi, 2020b).

2.2.2.1. Sürelerin durdurulması

İlgili kanun kapsamında sürelerin ne zaman durmuş olduğu ve sürelerin kaldığı yerden ne zaman devam edeceğine ilişkin bilgiler hak kaybı yaşanmaması için önem arz etmektedir. İlk olarak sürelerin durmasının, sürelerin kesilmesinden farklı anlama geldiğinin bilinmesi gerektiği belirtilmektedir. Çünkü süre durduğunda, durma süresinin sona ermesi ile birlikte süre kaldığı yerden işlemeye devam ederken; sürelerin kesilmesi durumunda süre yeniden işlemeye başlamaktadır. Bu sebeple bu hususun iyice anlaşılması, sürelerin hesabında hak kaybına sebebiyet vermemek açısından önem arz ettiği bildirilmiştir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 18.09.2013 tarih ve 15-169/1365 sayılı karar).

Geçici 1. maddenin birinci fıkrasında yer alan hükme göre; İİK’de öngörülen süreler gibi maddi hukuka göre işleyen zamanaşımı ve hak düşürücü süreler de durmaktadır. Bu nedenle süreler, durma süresi boyunca işlemeyecek, mühletin bitiminden sonra kaldığı yerden işlemeye devam edecektir (Pekcanitez, 2020). Ancak sürenin bitmesine on beş gün veya daha

az bir süre kalmış ise durma süresinin sona erdiği günü (15.06.2020) takip eden günden başlamak üzere söz konusu sürenin on beş gün daha uzayacağı belirtilmiştir.

Buna göre, 13.03.2020/22.03.2020 tarihinden önce işlemeye başlamış süreler, bu tarih itibariyle duracak ve 15.06.2020 tarihi itibariyle kaldığı yerden işlemeye devam edecektir. 13.03.2020/22.03.2020 tarihi itibariyle, kalan süre on beş günden az ise, bu süre 15.06.2020 tarihinden itibaren on beş gün olarak kabul edilecektir. Şu halde, 13.03.2020/22.03.2020 itibariyle sona ermesine on beş günden az kalmış işlemlerin, 30.06.2020 tarihine kadar yapılabilmesi mümkündür. İİK'de yer alan ödeme emrine itiraz edilmesi, dava dilekçesine cevap verme süresi gibi pek çok sürenin on beş günden kısa olduğu dikkate alındığında hatalı hesap nedeniyle bir hak kaybı yaşanmasını önlemek amacıyla alınan tedbirler kapsamında işlemin öngörülen süreden daha uzun bir süre içerisinde gerçekleştirilmesi imkânı yaratılmış olduğu belirtilmiştir. Örneğin, borçlu 19.03.2020 tarihinde tebliğ edilen ödeme emrine yedi gün içerisinde itiraz edebilir. 22.03.2020 tarihi itibariyle süreler durduğu için, esasen borçlunun üç günlük bir süresi kalmaktadır. Ancak mevcut düzenleme sebebiyle borçluya 15.06.2020 tarihinden sonra on beş gün içerisinde, 30.06.2020 tarihine kadar ödeme emrine itiraz edebilme imkanı getirilmiştir (Atalı & Erdoğan, 2020b; Ünal, 2020).

Ayrıca geçici 1. maddenin 1. fıkrasının a bendinde yargılamaya ilişkin sürelerin duracağından bahsedilmişse de şu hususlara bir açıklama getirmek gerekmektedir;

Geçici madde 1 ile dava açılmasını engelleyen ya da tebligat yapılmasını önleyen bir hüküm getirilmemiştir. Ancak tebligatın yapılması halinde süre tebliğ ile değil, durma süresinin bittiği tarihten itibaren yani 15.06.2020 tarihini takip eden gün işlemeye başlamaktadır.

Mahkemeler için getirilen sürelerin hak düşürücü süre vasfında olmaması, çoğu zaman hakkın yerine getirilmesi mahiyetinde olması sebebi ile mahkemelerin işlemlerini icra etmeye devam etmesi gerekmektedir (Pekcanitez & Erişir, 2020). Bu hususta 30.03.2020 tarihinde yayımlanan Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) kararı ile mahkemelerin uzaktan çalışma,

dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemleri ile dava dosyalarının incelenmesi, kararların yazılması gibi işlerin yürütülmesinin istendiği de görülmektedir.

Geçici 1. maddenin 1. fıkrasının b bendinde de takip işlemlerine ilişkin sürelerin duracağından bahsedilmiştir. Bu sebeple İcra ve İflas Hukukunda takip işleminin ne anlama geldiği yönündeki mevcut açıklamalara bakıldığında; Takip işleminin kısaca icra takiplerine yön ve şekil veren işlemler olarak adlandırılmış olduğu görülmektedir. Takip işlemleri kendi içinde taraf takip işlemleri ile icra takip işlemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Taraf takip işlemlerini de daha çok tarafların takibe yön ve şekil vermek amacı ile yapmış olduğu işlemler olarak adlandırmak mümkün olmakla, örnek olarak haciz isteme ve satış talebi gibi işlemler tarafların istemi ile yapılan işlemler olarak gösterilmektedir. İcra organları tarafından borçluya karşı yapılan ve icranın ilerlemesini sağlayan işlemler ise icra takipleri işlemleri olarak yer almakta olup, ödeme emrinin düzenlenerek tebliğ edilmesi, haciz ve satış işlemleri örnek olarak gösterilmektedir (Boran Güneysu, 2012).

Sürelerin durması yönünden konu takip işlemleri incelendiğinde söz konusu durma süresi boyunca yeni bir takip başlatma, ödeme emri gönderilmesi vb. takip işlemleri yapılamayacağı gibi ödeme emrine itirazın da bu süre boyunca yapılamayacağı kanun maddesinden anlaşılmaktadır. Hatta çocuk teslimine ilişkin ilâmların icrası hakkında da bir istisna kabul edilmediğinden konu takipler yapılamadığı gibi daha önce başlamış olan takiplerin de durmuş olduğu görülmektedir (Pekcanıtez, 2020).

Durma süresi içinde üçüncü kişilere yönelik işlem yapılıp yapılamayacağı hususunda ise Pekcanıtez (2020); durma süresi içerisinde haciz gibi işlemlerin de yapılamayacak olmasından ötürü haciz ihbarnamesi göndermek gibi üçüncü kişilere yönelik işlemlerin de yapılamayacağı kanısında olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca bu süre içerisinde icra dosyalarında mevcut bulunan tahsilatların ne olacağı ile ilgili olarak da borçlu veya üçüncü kişilerin haklarının ihlal edilmeyeceğinin anlaşılması

halinde bu paraların reddiyatlarının yapılması gerektiği de Pekcanitez (2020) tarafından belirtilmektedir. Bunun yanında mevcut icra dosyalarına ödemelerin yapılabileceği ve dosya borcunun tamamen ödenmesi durumunda dosyaların infaz işlemlerinin de gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu hususta 24.03.2020 tarihinde Adalet Bakanlığı İcra İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan 86420598-296/2543 sayılı görüş yazısıyla da takip hukukuna ilişkin nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bu görüşün önemi ise Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 7226 Sayılı Kanun'da bulunmayan salgın öncesi satış günü verilmiş dosyaların akıbeti, borçluların icra dairesine ödeme yapıp yapamayacağı, yapılması durumunda dosyanın kapatılıp kapatılmayacağı gibi sorulara cevap vermesi olarak gösterilmektedir (Bulut, 2021).

Ancak uygulamada icra daireleri tarafından birtakım gerekçeler öne sürülerek dosyadaki paraların alacaklı tarafa ödenmediği belirtilmiştir. Bunun sebebi olarak ise taraf ve takip işlemlerinin durmuş olması sebebi ile alacaklının borçlu olduğu başka bir dosyanın mevcudiyeti gösterilmektedir. Bu durumda konu dosyadaki alacaklının haciz koyma işlemi talep edemeyeceği ve muhtemelen, üçüncü kişi konumundaki alacaklının haklarının ihlal edilecek olduğu belirtilmektedir. Ancak söz konusu görüşlerin bu şekilde geniş yorumlanması Bulut'a (2021) göre ilgili istisnai düzenlemeleri işlemez hale getirmektedir. Bu şekilde farazi bir alacaklının varlığına dayanılarak mevcut düzenlemenin uygulanmasına engel olunmaktadır. Borçlu rızası dahilinde dosya borcunu ödeyerek dosyanın infazını talep edebilecekken, alacaklının dosya içerisinde mevcut olan parayı istemesinin önünde bir engel olmaması gerektiği belirtilmiştir.

Salgının varlığı öne sürülerek İcra ve İflas Hukukunun tamamının askıya alınamayacağı belirtilmiştir. Buradaki amacın; salgın hastalığın yayılmasına sebep verebilecek işlemlerin kısıtlanması, kişilerin bu süreçteki ekonomik varlıklarının korunmasının istemi olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple dosyada mevcut paraların ödenmesi bir taraf veya icra takip işlemi

niteliğine haiz olmamakla birlikte elektronik ortamdan gerçekleşen bir işlem olduğundan salgının yayılmasına sebebiyet vermediği gibi borçlunun ekonomik bütünlüğüne zarar verici bir eylem niteliğinde de olmadığı belirtilmektedir (Kurt Konca, 2020). Burada dikkat edilmesi gereken asıl husus, sıra cetveli yapılmasını gerektiren bir durumun varlığı halinde durma süresi içerisinde sıra cetveli yapılamayacağından ödeme yapılmasının mümkün olmayacak olmasıdır (Pekcanitez, 2020).

Adalet Bakanlığı İcra İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan başka bir görüşe de burada yer vermemiz gerekmektedir. 02.04.2020 tarihinde yayımlanan 86420598-300/2678 sayılı icra kesintileri hakkında verilen görüşe göre halihazırda icra dosyalarında mevcut olan maaş hazine ilişkin kesintilerin yapılmasına devam edilmesi, yapılan bu kesintilerin icra dairesinin hesabına gönderilmesi gerektiği hususu değerlendirilmiştir. Ancak Özkes'e (2020) göre Daire Başkanlığı'nın yetkili olmadığı bir konuda böyle bir görüşe yer vermesi usul ve esas yönünden kanuna aykırılık teşkil etmektedir. İcra dairelerinin görüşünü etkileyecek yönde bir görüş bildirilmesinin hukuka aykırı bir yetki kullanımı olarak gören Özkes, gerek Cumhurbaşkanlığı Kararı gerekse 7226 Sayılı Kanun ile getirilen düzenleme ile takiplerin duracağını, taraf ve takip işlemlerinin yapılmaması gerektiğini belirtmektedir. 7226 Sayılı Kanun'a göre de yapılabilecek işlemlerin, istisnaların neler olduğu tek tek açıklanmıştır. Bu istisnalar içerisinde ise haciz ihbarnameleri ile maaş kesintilerinin mevcut olmadığı görülmektedir. Bu sebeptendir ki belirtilen istisnalar haricinde tüm takiplerin durdurulması gerektiği yönündeki düzenleme karşısında belirtilen görüşün hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Tam bir araştırma yapılmadan, ilgili Yargıtay kararları incelenmeden acele ile belirtilen görüşün hukuk devletine aykırılık oluşturan bir sonuç ortaya çıkardığı da belirtilmiştir. Atalı ve Erdoğan'da (2020) bu görüşe katıldıklarını belirtmekle birlikte, Pekcanitez ve Erişir'in (2020) bu hususta daha farklı görüşte oldukları görülmektedir. Pekcanitez ve Erişir'e göre; durma sürecinden önce başlamış olan maaş kesintilerine devam

edilmesi gerekmektedir. Zira maaş kesintisinin durmasının sonucu olarak tüm maaşın borçlu kişiye ödenmesi gerekmektedir. Bu durumun ise haczin kalkması sonucunu doğuracağını ve geçici 1. madde ile hacizlerin kaldırılmasına yönelik bir hüküm getirilmemiş olduğu belirtilmiştir.

Ancak tüm bu uygulamalar dikkate alındığında yapılan düzenleme ile her ne kadar salgının yayılımının azaltılmasının amaçlandığı belirtilmişse de alacaklıların alacağına kavuşmasını engelleyici düzenlemeler olduğu vurgulanmıştır. Alacaklının borçlunun malvarlığı üzerine haciz işlemi gerçekleştirememesi sebebi ile borçlunun üstündeki taşınır veya taşınmaz malı üçüncü bir kişiye devretme durumu mevcut olabilmektedir. Bu sebeple alacaklıların alacağını alamaması ile sonuçlanabilecek olan bu düzenlemenin Anayasa'nın 36. maddesinde yazılı hak arama hürriyetini engellediği Yıldırım vuran vd. (2020) tarafından belirtilmektedir.

Ayrıca takip tatili olarak da adlandırabileceğimiz tüm bu düzenlemeler sonrasında gelir yoksunluğuna düşenler için nasıl hareket edilmesi gerektiğinin belirsiz kaldığı görülmektedir. Bu dönemde kısıtlamalar sebebi ile işletmesini geçici veya kalıcı olarak kapatmak zorunda kalanların ekonomik olarak bir anda toparlanabilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu sebeple sürelerin başlaması ile birlikte açılacak takipler ile beraber bu tür işletmelerin acze düşeceği ya da iflasa sürüklenebileceğini öngörmek pekala mümkündür. Bu hususta belli nitelikteki bazı işletmeler için başlatılmış ya da başlatılacak takipler nazarında bir müddet muhafaza ve satış işlemlerinin durdurulmasının sağlanabileceği Atalay (2020) tarafından belirtilmiştir.

Ancak bu dönemde getirilen tüm bu düzenlemelerin pandemiye hazırlıksız yakalanılması ve yayılımın acilen önüne geçilmesi amacı ile getirilen düzenlemeler olduğu dikkate alındığında kapsamlı bir araştırma ile getirilmemiş olduğu görülmektedir. Bu sebeple tüm bu hususların dikkate alınarak ileride yaşanabilecek bir olağanüstü durumun varlığı halinde

uygulanabilecek tedbirlerin neler olduğuna ilişkin ayrıntılı bir çalışmanın yapılması gerekmektedir (Özekes, 2020).

2.2.2.1.1 Sürelerin başlangıç noktasına ilişkin farklılıklar

7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin a bendine göre açılacak davalar bakımından süreler 13.03.2020 tarihinden itibaren, b bendine göre ise İcra ve İflâs Kanunu'na göre açılacak davalar bakımından süre 22.03.2020 tarihinden itibaren duracaktır.

Bu sebeplerledir ki 13.03.2020 tarihinden itibaren öngörülen durma süresinin İcra ve İflas Hukukuna göre açılacak davalar bakımından geçerli olmayacağıın kabulü gerekmektedir. İİK'de düzenlenmiş olan itirazın iptali, itirazın geçici veya kesin kaldırılması, borçtan kurtulma davası ve takibin tatil ve taliki, menfî tespit ve istirdat davaları, ihalenin feshi gibi davalar bakımından süreler 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1.maddesinin b bendine göre 22.03.2020 tarihinden itibaren duracaktır (Pekcanitez, 2020).

Bu şekilde sürelerle ilişkin iki farklı düzenleme bulunmasının kafa karışıklığına sebebiyet verebileceği açıktır. Bu hususta Pekcanitez (2020) de böyle bir ayrımın haklı ve makul bir sebebi olmadığını, özellikle a bendinde şikâyet ve itirazdan söz edilmesinin isabetli olmadığını dile getirmiştir.

Bu farkın temelinde ise fevkalade tatilin 22.03.2020 tarihinde yürürlüğe girmiş olması ve 7226 Sayılı Kanun ile de belirtilmiş olan bu tarihin öne çekilmek istenmemesi olarak görüldüğü belirtilmiştir (Pekcanitez & Erişir, 2020).

Tüm bu hususların yanında ayrıca belirtilmesi gerekirse de a bendi kapsamında yargılama hukuku açısından alınan tedbirlerdeki asıl amacın hak düşürücü sürelerin kaçırılmasını engelleme ve hak kayıplarının önlenmesine yönelik tedbirler olduğu görülmektedir. Ancak b bendinde düzenlenen takip hukuku açısından getirilen tedbirlerin hak kayıplarının önüne geçmekten ziyade salgının insanlar üzerinde yaratacağı ekonomik sıkıntının önüne geçmek amacı ile getirildiğinin söylenebileceği belirtilmiştir (Atalı & Erdoğan, 2020b).

Tüm bu açıklanan hususların pandemi dönemi ve hemen sonrasındaki dönem için dikkate alınması gereken hususlar olduğu görülmektedir. Ancak olası bir infial halinde aynı uygulamaların tekrardan gündeme gelebilecek olduğu ihtimali bulunmaktadır. Bu sebeple bu dönemde alınan tedbirlerin nasıl uygulama alanı bulmuş olduğu ve ne gibi eksikliklerinin bulunduğu tespitini önem arz etmektedir. Ayrıca aynı uygulamaların tekrardan gündeme gelmesi durumunda da bu dönemde yaşanmış olan zorlukların, eksikliklerin de dikkate alınarak daha hukuki ve anlaşılır yeni bir düzenleme yoluna gidilmesine katkı sağlanabileceği bildirilmiştir (Çalışkan vd., 2020; Erkal, 2021).

Bunun yanında bahse konu düzenlemelerin etkisinin halen daha devam etmekte olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ilamların icraya konması için on yıllık zamanaşımı süresinin hesaplanmasında da durma döneminin dikkate alınması gerektiğinden bahsedilebilir. Bunun yanında zamanaşımı sürelerinin bu dönemde işlememesi sebebi ile yapılan zamanaşımı hesaplarında da bu durma süresi dikkate alınarak hesaplamalar gerçekleştirilmektedir. Bu sayede geçici 1. madde ile getirilen durma süresi yıllar sonra bile uygulama alanı bulabileceği belirtilmektedir (Pekcanitez & Erişir, 2020).

2.2.2.1.2.7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde yer alan istisnalar

2004 Sayılı Kanun ile takip hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından; durma süresi içinde en önemli istisna nafaka alacakları bakımından kabul edilmiştir. Özellikle kişinin yaşamını idame ettirebilmesi için önemli olan nafaka alacakları bakımından ilamlı takip yapılabilecektir (Atalay & Özekes, 2021).

Durma süresi içinde aynı zamanda ihtiyati tedbir kararı alınabileceği gibi alınan kararın icrasının istenebilmesi de kabul edilmiştir. Hatta ihtiyati tedbire ilişkin asıl olan duruşmanın yapılması, istisna olanın ise dosya üzerinden inceleme yapılarak karara bağlanması olduğu hususu dikkate alındığında talep edenin haklarının derhal korunmasına zorunluluk yoksa durma süresi içerisinde duruşma açılması gerektiği belirtilmiştir (Pekcanitez & Erişir, 2020).

Aynı zamanda durma süresi içinde rıza kapsamında yapılan ödemelerin kabul edileceği de belirtilmiştir. Devamında ise taraflardan birinin, diğer tarafın lehine olan işlemlerin yapılması yönünde talepte bulunabileceği hüküm altına alınmıştır.

Maddenin devamında konkordato mühletinin alacaklı ve borçlu bakımından sonuçlarının durma süresince devam edeceği belirtilmiştir.

Ayrıca icra ve iflas daireleri tarafından mal veya haklara ilişkin olarak ilan edilmiş olan satış gününün durma süresi içinde kalması halinde, bu mal veya haklar için durma süresinden sonra yeni bir talep aranmaksızın icra ve iflas dairelerince satış günü verileceği ve bu durumda satış ilanının sadece elektronik ortamda yapılacağı ve ilan için ücret alınmayacağı da belirtilmiştir.

Maddenin devamında ayrıca suç ve ceza, kabahat ve idari yaptırım ile disiplin hapsi ve tazyik hapsi için kanunlarda düzenlenen zamanaşımı süreleri ile 5271 Sayılı Kanun'da düzenlenen koruma tedbirlerine ilişkin sürelerin devam edeceği hüküm altına alınmıştır.

2.2.2.2. Duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesi

7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilen diğer bir düzenleme ise duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesi olmuştur. Geçici 1. maddenin 4. fıkrasında durma süresi boyunca duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dahil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasları, ilk derece mahkemeleri ile Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemeleri bakımından HSK'nın; Yargıtay ve Danıştay bakımından ise ilgili Başkanlar Kurulu'nun belirleyeceği öngörülmüştür.

Bu kapsamda HSK tarafından alınan 30.03.2020 tarihli 2020/51 sayılı karar doğrultusunda; tutuklu (yasal zorunluluk nedeniyle sadece tutukluluğun değerlendirilmesi yönünden) ve acil işler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma dosyaları, yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler haricindeki ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile Bölge Adliye ve Bölge İdare mahkemelerine ait duruşma,

müzakere ve keşiflerin 30.04.2020 (bu tarih dahil) tarihine kadar ertelenmesine karar verilmiştir. Erteleme süresince adli hizmetlerin tamamen durması gibi bir durumun söz konusu olmadığı, suç ve suçlulara ilişkin ihbar ile şikâyetlerin kanun önünde dava ve iddia hakkı çerçevesinde devam ettiğinin bilinmesinin ve bu hususta gerekli hassasiyetin gösterilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Ancak artan vakalar ve salgının hızla yayılmaya devam etmesi sebebi ile HSK tarafından 30.04.2020 tarihinde, “Covid-19 Kapsamında Alınan Tedbirlerin Uzatılması” kapsamında 30.03.2020 tarihli 2020/51 sayılı karar ile alınan tedbirlerin 15.06.2020 tarihi de dahil olmak üzere bu tarihe kadar aynen uygulanmasına karar verilmiştir. Devamında ise Genel Kurul’un 29.05.2020 tarihli Yeni Normale Dönüş Eylem Planının Belirlenmesi kapsamında almış olduğu kararlar uyarınca ilk derece mahkemelerinde görülen duruşmaların ve keşiflerin 16.06.2020 tarihine kadar ertelenmesine ilişkin tedbirin aynen uygulanmasına karar verilmiştir. Ancak aynı kararda Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemelerinde görülen duruşmaların ve keşiflerin yapılmasını gerektiren dosyalar hariç olmak üzere yargısal faaliyetlerin 01.06.2020 tarihinde başlaması öngörülmüştür.

Yargıtay Başkanlar Kurulu da 26.03.2020 tarihli kararı ile bu dönemde tüm murafaa ve duruşmaların ertelenmesine karar vermiş; esnek çalışma yöntemlerinden faydalanılmasına ve UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) imkanlarından yararlanılarak evden çalışmaların sağlanması yönünde karar almıştır.

Tüm bu süreçler içerisinde ise ivedi sayılacak iş ve işlemler için erteleme için geçerli olmadığı görülmektedir. Bahse konu ivedi işleri HMK kapsamında adli tatillerde görülen iş ve işlemler olarak dikkate alınırca icra mahkemelerinde görülen şikâyet, itirazın kaldırılması gibi davaların görülebileceğinin düşünülebileceği belirtilmiştir. Ancak Pekcanitez ve Erişir’in (2020) de belirtmiş olduğu gibi bu şekilde bir yorumlama getirmek salgın riskinin en aza indirilmesi, sağlığın korunması, bireylerin birbiri ile temasının en aza indirgenmesi amaçlarına aykırılık teşkil edecektir. Bu sebeple de hakkın derhal korunmasında zorunluluk bulunan hal

kriterinin uygulanarak daha doğru bir sonuca varılabileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda nafaka davalarında davacının hakkının derhal korunması gündeme geldiği için yargılamaya muhtaç olduğu söylenebilir. Ancak konu ibarenin belirsiz olduğu görülmektedir. Hangi konuların acil olduğu ve olağanüstü şartlar altında hangilerinin yargılamasına devam edilmesi gerektiğinin belirlenmesinin gerekliliği üzerinde görüşler mevcuttur (UNODC, 2020). Herkes önceden bildiği kurallara göre davranır ve buna göre yapmış olduğu davranışlardan sorumludur. Bu sebeplerle de herhangi bir hak kaybının yaşanmaması ve hukuk kurallarının güvenilirliği için hukuk kurallarının önceden herkes tarafından biliniyor olması gerektiği belirtilmektedir (Gözler, 2012). Buna dikkat edilerek konu düzenlemeler açıklayıcı olmalıdır.

Duruşmaların ertelenmesi yönünde verilen karar sonrasında bu dönemde icra edilmesi gereken duruşmaların başka tarihe ertelenmesi, aynı tarihlerde yapılması gereken işlemlerin yığılmasına sebebiyet verildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda hem mahkemelerin hem de avukatların iş yükünün artmış olduğu beyan edilmiştir. Farklı tarihlere ertelenen duruşmalar yargılama süreçlerinin uzamasına sebebiyet verdiği gibi aynı gün birden fazla farklı yerlerde duruşmaya katılmak zorunda olan avukatları iş gücü anlamında zorlamış olduğu görülmüştür. Mahkemelerdeki iş yığılması sebebi ile konu dosyaların yeteri kadar incelememesine ve hukuka aykırı kararların alınmasına sebebiyet verebileceği de açıktır. Yargılama sürelerinin uzaması makul sürede yargılamanın bitirilmesine ilişkin ilkeye de aykırılık teşkil etmektedir. Bu dönemde UYAP ve SEGBİS (Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi) gibi elektronik uygulamaların gereği gibi kullanılmamış olmasının salgın krizinin gereği gibi yönetilemediğini bizlere gösterdiği belirtilmektedir (Yıldırımıvuran vd., 2020).

Burada sorgulanması gereken, durma döneminde tarafların rızası da alınarak ses ve görüntü nakledilmesi yolu ile duruşmaların yapılıp yapılamayacağı sorusudur. Bu hususta Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 218. maddesi uyarınca SEGBİS

aracılığı ile duruşma yapılabileceğine ilişkin hüküm bulursa da mecburi tutulmamıştır. Ancak konu hüküm kapsamında dinlemenin yine mahkemede yapılması esası benimsenmiştir (Pekcanitez & Erişir, 2020). Ancak 7226 Sayılı Kanun ile getirilen tedbirlerin sona ermesinden sonra 22.07.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7251 Sayılı Kanun'un 17. maddesi ile HMK'nın 149. maddesi değiştirilerek ses ve görüntü yoluyla duruşmaların gerçekleştirilebileceği yönünde düzenleme getirilmiştir. Böylece taraflardan birinin veya mahkemenin kendiliğinden karar vermesi ile pandemi dönemi ile sınırlı kalmaksızın duruşmaların e-duruşma olarak icrası mümkün hale gelmiştir.

2.2.2.3. 7226 Sayılı Kanun'un tahkim yargulamasına etkisi

7226 Sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelerde genel olarak davadan söz edilmiş, ancak tahkimde açılacak olan davalar bakımından özel bir hüküm getirilmemiş olduğu görülmüştür. Bu hususta Pekcanitez'e (2020) göre kanunun kabul edilmesindeki amaç ve koşullara bakıldığında HMK kapsamında veya Milletlerarası Tahkim Kanunu'na göre açılacak tahkim davaları bakımından da bu düzenlemenin geçerli olması gerekmektedir. Bu kapsamda getirilen düzenlemenin yorum yolu ile uygulama alanının genişletilmesinden ziyade daha anlaşılır bir düzenleme getirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Ancak kurumsal tahkim kuralları hakkında sürelerin durması söz konusu olmadığından kurumların kendilerinin süre bakımından bir düzenleme yapması gerekmektedir. Hakemler tarafından belirlenen sürelerin de 7226 Sayılı Kanun kapsamında durabilmesi mümkün olmadığından tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecekleri süreler bakımından söz konusu durma sürelerine bağlı kalmaksızın kendi aralarında bir tarih belirleyebilme imkanları bulunmaktadır. Ancak anlaşmaya varamamaları halinde taraflardan biri hakeme başvurarak süre uzatım talebinde bulunabileceği belirtilmiştir (Pekcanitez & Erişir, 2020; Aküzüm, 2020).

Kurumsal tahkim bağlamında İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arbuluculuk Merkezi'nin (İTOTAM) bu konuda 7226 Sayılı Kanun'a atıfta bulunarak 30.03.2020 tarihinde

aldığı kararla bir düzenleme yapmış olduğu görülmektedir. İTOTAM nezdinde açılan tüm tahkim davalarına ve arabuluculuk süreçlerine ilişkin tüm sürelerin 30.03.2020 tarihinden 30.04.2020 tarihine kadar durdurulmasına karar verilmiştir. 30.04.2020 tarihinden sonra ise on beş günden az bir süre kalmış ise bu sürele on beş gün daha ekleneceği belirtilmiştir. Sonrasında 30.04.2020 tarihinde ikinci bir karar ile sürelerin 15.06.2020 tarihine kadar durdurulmasına karar verilmiştir. Kurul söz konusu sürele bağılı olmaksızın daha uzun bir durma süresi öngörebilmektedir. Ancak öngörülen bu süreler taraflar için bağlayıcılık teşkil etmemektedir. Taraflar istemleri halinde yargılamayı devam ettirebilmektedir.

İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) ise ISTAC kurallarına göre yürütülen tahkim davaları için katılımcıların fiziksel olarak bir araya gelmeden telekonferans veya video konferans yöntemi ile yapacakları duruşmalar için birtakım kurallar öngörmüştür. Bu hususta Nisan 2020’de yayımlanan ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları incelendiğinde taraflardan birinin talebi veya tek hakem veya hakem kurulunun uygun görmesi halinde duruşmaların veya toplantıların video konferans veya telekonferans yöntemi ile yapılabileceği belirtilmiştir. Devamında ise duruşmanın nasıl yapılacağına ve nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin hükümler yer almakta olup, sonraki süreçler için yol gösterici nitelikte bir düzenleme olduğu belirtilmektedir (Manav Özdemir & Eskiörük, 2020).

Bu kapsamda Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) gibi kurumlar da Covid-19 sebebi ile oluşan olumsuzlukları en aza indirmek için bazı öneriler ve kurallar hazırlamıştır. ICC tarafından bu kapsamda hazırlanmış olan “Covid-19 Salgınının Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Olası Önlemlere İlişkin ICC Rehberi” yayımlanmıştır. Bu rehber ile uyuşmazlıkların daha hızlı ve etkin bir şekilde çözümlenmesinin amaçlandığı görülmektedir. Taraflara içerisinde buldukları davanın koşullarına göre belirtilen tedbirlerin en uygun olanını uygulama imkanı verilmiştir. Rehberde sanal duruşmanın nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin

önerilerin mevcut olmasının yanında siber protokol için öneriler de yer almaktadır (Kafalı, 2020).

Sanal duruşmaların daha sağlıklı ve güvenli gerçekleştirilmesi için hazırlanmış olan tüm bu rehberlerde hakem heyeti dahil tüm katılımcıların fiziksel olarak bir araya gelmeden duruşmaların online olarak yürütülmesinden bahsedilmiştir.

Tahkimin bir diğer ayağı olan Sigorta Tahkim Komisyonu için ise 5684 Sayılı Kanun'un 30. maddesinde düzenlenen tahkim usulüne ilişkin hükümlerin, 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde belirtilmiş olan usul hükmü içeren diğer kanunlar kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda taraflar bakımından öngörülen sürelerin durdurulmuş olmasından bahisle komisyona itiraz, hakemin reddi gibi süreler 13.03.2020 tarihinden itibaren durmuş sayılmaktadır. Ancak tahkimde taraflar bakımından belirlenen sürelerin dışında tahkim yargılamasına, hakemlere ilişkin süreler de mevcuttur. Söz konusu süreler HMK kapsamında düzenlenen süreler olmadığından raportörler ve hakemler için mevcut olan süreler işlemeye devam etmiştir (Seven, 2021).

Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından yayımlanan duyuru (2020) kapsamında ise Anayasa'nın 36. maddesi ile tanınan hak arama hürriyetinin kısıtlanamayacağı, bu hürriyetten yararlanmanın zamanaşımına tabi olduğu ve salgın sebebi ile uygulanan karantinanın çalışmayı zorlayıcı nedenler arasında olduğu belirtilmiştir. Bu sebeplerle de 5684 Sayılı Kanun'un 30. maddesinin 2. fıkrasının c bendi kapsamında tahkim sisteminin etkin bir biçimde işleyişini sağlayabilmek için komisyonun gerekli önlemleri almakla mükellef olduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda da hak arama hürriyetini engellemeyecek şekilde 20.04.2020 tarihine kadar komisyona başvuru yapılmamasına ilişkin ilgililere tavsiyede bulunulması, itiraz başvurularının ve derkenar taleplerinin elektronik ortamdan iletilmesi ve cevaplanması, maluliyet raporlarını vermeye yetkili sağlık kuruluşlarının 12.03.2020 tarihli 2020/2 Cumhurbaşkanlığı Genelgesi kapsamında olmaları sebebi ile maluliyet raporunun alınma süresinin uzayabileceği ve

sonrasında bilirkişi raporu alınmasını gerektirecek durumlar olabileceğinden bahisle taraflara ek süre verilmesi hususunda tavsiyede bulunulması, hakemler tarafından verilen kararların da 20.04.2020 tarihinden sonra taraflara tebliğ edilmesi yönünde karar verilmiştir.

Ancak sonrasında sürelerin durdurulmasına ilişkin tarihin 15.06.2020 tarihine kadar uzatılmış olması sebebi ile tahkim sisteminin etkin bir biçimde işleyişini sağlayabilmek adına gerekli önlemleri alma görevi kapsamında, sonuçlanan dosyalara ilişkin kararların 04.05.2020 tarihinden itibaren taraflara bildirilmesi, uyuşmazlık hakem heyeti kararlarına karşı yapılan itirazların elektronik ortamdan alınması, yeni başvuruların alınması hususunun ise Covid-19 salgınına ilişkin gelişmelerin takip edilerek, 15.05.2020 tarihinden sonra tekrar değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Tahkim Komisyonu'nun bu duyurusu ile 7226 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Hazine ve Maliye Bakanlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü'nün 25.03.2020 tarihli yazısında hak düşürücü veya zamanaşımına uğrayabilecek başvurular hariç olmak üzere diğer başvuruların 20.04.2020 tarihine kadar ertelenmesi tavsiye edilmiştir. 7226 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile de itiraz ve temyize başvurma sürelerinin durmuş olması sebebi ile bu hususta bir hak kaybı yaşanmayacak olduğu anlaşılmaktadır. 25.03.2020 tarihli kararda da yer alan taraflara ek süre verilmesi yönünde tavsiye kararın ancak tarafların muvafakatine bağlı olduğu belirtilmiştir (Pekcanıtez & Erişir, 2020). Seven'e (2020) göre ancak taraflardan her ikisi de ek süre verilmesine muvafakat vermez ise Sigortacılık Kanunu m.30/23 ile HMK m.435'te yer alan hükümlere göre hakemlerin dosyadan el çekmesi gerektiği belirtilmiştir. Taraflardan yalnızca birinin muvafakati var ise de süre uzatımının fiilen imkansız hale gelmiş olmasından bahisle tahkim süresinin sona ermesi sebebi ile yargılamanın sona erdirilemeyeceğini belirtmiştir. Aksi durumda hakkın kötüye kullanılması durumu mevcut olduğundan hakemlerin bu durumu karara geçirmesi gerektiğini ve süre geçtikten sonra karar verebileceklerini belirtmiştir. Ancak taraflar kendilerine verilen süre içerisinde hakemleri

bilgilendirmemiş veya cevap vermemiş ise hakemler yargılamayı sona erdirerek dosyadan el çekebilir. Pekcanitez & Erişir'e (2020) göre ise süre uzatımda tarafların anlaşamaması halinde HMK m.427/2'ye göre mahkemeden süre uzatım talebinde bulunulabileceğidir.

2.2.2.4. 7226 Sayılı Kanun'un alternatif çözüm yöntemlerine etkisi

7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde arabuluculuk görüşmelerinin durması yönünde bir hükmün yer almadığı görülmektedir. Bu kanun yayımlanmadan önce Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından 16.03.2020 tarihinde Koronavirüs Tedbirlerine İlişkin Duyuru yayımlanmıştır. Bu duyuru ile daha önceden başlanmış olan arabuluculuklara ilişkin tarafların şehir içinde veya dışında olması fark etmeksizin görüşmelerin telekonferans yöntemi ile yapılmasına ağırlık verilmesi; yeni başlayan arabuluculuk süreçleri için ise geçici 1. madde ile getirilen sürenin sonuna doğru toplantı günü verilmesi, riskli ve acil durumların devam etmesi halinde ise telekonferans yönteminin uygulanmaya devam edilmesi istenmiştir (Atalı & Erdoğan, 2020a).

Arabuluculuk görüşmelerinin durmasına ilişkin bir hüküm getirilmemişse de mahkemenin tutanağın sunulması için vermiş olduğu bir haftalık kesin süre veya arabulucunun toplantıyı bitirmesi gereken süre gibi sürelerin 13.03.2020 tarihinden itibaren duracağı 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde belirtilmiştir.

Arabuluculuk, tarafların bir veya daha fazla arabulucunun yardımı ile ihtilafli meseleler üzerinde anlaşmaya varmak için yapmış oldukları görüşmeleri, uyuşmazlık çözüm sürecini ifade eder (Arabuluculuk Daire Başkanlığı, 2021). Bu sebeple de uyuşmazlığın çözümü için tarafların yüz yüze iletişime geçmelerinin önem arz ettiği bildirilmektedir. Bu husus ile ilgili olarak da Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından görüşmelerin yüz yüze yapılması tavsiye edilmekle, bunun önemi vurgulanmaktadır. Telekonferans veya video konferans olarak gerçekleştirilen arabuluculuk görüşmelerinin yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler gibi etkili olmayacağı görüşü mevcuttur (Güven & Şengün, 2021). Uyuşmazlığın çözüme kavuşabilmesi

ve arabuluculuk sürecinin amacına ulaşabilmesi için şartlar elverdiğince yüz yüze görüşme yapmanın en etkili yol olacağı belirtilmektedir. Aksi durumda uyuşmazlıkların çözüme kavuşmaması sebebi ile tarafların mahkeme yolunu tercih edecek olmasının mahkemelerin iş yükünü arttıracığı; taraflara maddi anlamda külfet yüklemiş olacağı bildirilmiştir (Yıldırım vuran vd., 2020). Bu sebeple tarafların bu hususta bilinçlenmesi ve bilgi sahibi olması için avukatlara düşen görevin önemli olduğu görülmektedir. Özellikle pandemi gibi olası infial hallerinin mevcudiyeti durumunda yargılama süreçlerinin uzaması tehlikesine karşı doğru ve etkili yapılacak görüşmeler sonucunda uyuşmazlıkların daha kolay ve kısa sürede çözülebilecek olduğu görülmüş olduğundan bu bilincin yerleşmesi ve buna ilişkin eğitimlerin arttırılmasının önem arz ettiği bildirilmektedir (Arabuluculuk Daire Başkanlığı, 2021).

Yine bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan tüketici hukuku bakımından hakem heyetine yapılacak başvurular hakkındaki sürelerin de 13.03.2020 tarihinden itibaren duracağı kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Pekcanitez, 2020). Bu hususta 31095 Resmî Gazete’de yayımlanan 10.04.2020 tarihli Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in geçici 3. maddesi ile Covid-19 sebebi ile meydana gelebilecek hak kayıplarının önüne geçilebilmesi amacıyla toplantıların ve bazı sürelerin durdurulmasına karar verilmiştir. Tüketici hakem heyetlerinin toplantılarının yapılması 10.04.2020 tarihinden bu tarih de dahil olmak üzere 30.04.2020 tarihine kadar durdurulmuştur. Bilgi ve belgelerin sunulması için verilen süreler, bilirkişilere raporlarını hazırlamaları için verilen süreler ile kararların taraflara tebliğ edilmesi için belirlenen sürelerin ise 13.03.2020 tarihi de dahil olmak üzere 30.04.2020 tarihine kadar duracağı hüküm altına alınmıştır. Ancak salgın sürecinin uzaması sebebi ile 02.05.2020 tarihinde 31115 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in geçici 3. maddesindeki mevcut 30.04.2020 tarihi, 15.06.2020 olarak değiştirilmiştir (Demiral, 2020).

Davaların tümü ile durdurulmamış olduğu hususu göz önüne alındığında tüketici hakem heyeti nezdinde incelenen dosyaların da incelenmeye devam edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Üyelerin toplanması geçici olarak durdurulmuşsa da Pekcanitez & Erişir'e (2020) göre toplantıların çevrimiçi yöntemlerle yapılmasının önünde hukuken bir engel bulunmadığı, hatta alınan kararların e-imza ile imzalanmasının da mümkün olabileceği belirtilmiştir.

İnsan haklarına ilişkin ilkelere uygunluk sağlayan arabuluculuk ve diğer alternatif çözüm yöntemlerinin adalet erişimine katkı sağlamada büyük önem arz ettiği belirtilmektedir (UNODC, 2020). Tüm bu alternatif çözüm yöntemlerinin daha fazla uygulama alanı bulması hem uyuşmazlıkların daha hızlı çözüme kavuşmasına hem de mahkemelerin iş yükünü azaltmaya fayda sağlayabileceği belirtilmektedir (House of Lords, 2021).

2.2.3. Elektronik Araçların Kullanımı

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ile birlikte tüm yaşantımız buna göre şekillenmeye başlamış; teknolojik gelişmeler diğer alanlara olduğu gibi hukuk alanına da sirayet etmiş olduğu görülmüştür. 1998 yılında çalışmalarına başlanmış olan UYAP sistemi günümüzde yargı alanının önemli unsurlarından biri haline gelmiş, hemen hemen tüm işlemler UYAP sistemi üzerinden yapılır hale gelmiştir (Gayretli Aydın, 2017). UYAP sistemi bu sebeple ülkemizde hukuksal alanda dijitalleşmenin önünü açmış; her türlü bilgi ve belgenin elektronik ortamda muhafazası sağlanmıştır (Mıdık, 2020).

Bu anlamda teknolojik gelişmelere ayak uydurarak, hukukçuların bu imkanlardan faydalanmasının ilerleme açısından önem arz ettiği belirtilmektedir. Olağan dönemlerde olduğu gibi olağanüstü durumlarda da yargının işlemesi gerekmektedir. Pandemi süreci ile de bu anlamda teknolojinin önemi bir kez daha anlaşılmış ve bu alanda çalışmalar yapılmaya devam edilmiştir. Ancak bu dönemlerde dahi temel haklara uygun işlemlerin tesis edilmesi gerektiği beyan edilmektedir (Çatlı & Demir, 2021).

Mahkemeler fiziksel koşulları sabit olan adli mekanizmalardır. Hakimlerin, avukatların,

tarafların fiziki olarak bir araya gelmesini gerektirir (Demirkol, 2020). Özellikle yargının yükünün büyük şehirlerde toplanmış olduğu dikkate alındığında salgının etkilerinin azaltılması bakımından birtakım önlemlere ve elektronik işlemlere yönelim ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Aküzüm, 2020). Covid-19 salgının başlaması ile de kamu hizmetlerinin sağlanması noktasında çevrimiçi uygulamalara yönelimler gerçekleşmiştir. Bu durum mahkemelerde yargılamaya nasıl devam edileceği ve adliyelerin nasıl işleyeceği hususunda yeni uygulamaları veya var olan uygulamaların yoğun bir şekilde kullanılmasını teşvik etmiştir (Rickard, 2021).

Başka ülke uygulamalarına bakıldığı zaman bazı mahkemelerin avukatlar ile iletişim halinde olmak ve avukatlara bilgi sağlayabilmek için Whatsapp gibi uygulamaları kullandığı görülmüştür. Ayrıca avukatlık ofislerinin kapatılması veya azaltılması sebebi ile hukuki yardıma ve tavsiyeye erişimin de kısıtlanmış olması sebebi ile Makedonya gibi ülkelerde özel yardım hatlarının oluşturulmuş olduğu, televizyon ve sosyal medya aracılığı ile bu durumun duyurulmuş olduğu görülmektedir (OSCE, 2020).

Pandemi öncesinde çevrimiçi hizmetlerin düzenli olarak kullanılmaması sebebi ile bu dönemde gerekli planlama yapılmadan çevrimiçi uygulamalara geçiş yapıldığında bir takım sorunların yaşanmasına da sebebiyet verilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun güvenlik protokollerinin bu dönemde hızla geliştirilmemesine de sebebiyet vermekte olduğu belirtilmiştir (García-Sayán, 2021).

Elektronik işlemlerin kullanımı ve yaygınlaştırılması özellikle pandemi dönemi için bir çözüm olarak mevcut olsa da verilerin korunması ve gizliliği konusunda uluslararası standartlara uyulması gerektiği bildirilmektedir. Örneğin kullanıcıların onaylayacağı uçtan uca şifreleme gibi yöntemler ile verilerin güvenli ve gizli bir şekilde iletilmesi sağlanabileceği belirtilmektedir (OSCE, 2020).

Yaşanan pandemi süreci ile tüm alanlarda kişiler arasındaki mesafenin korunması,

temasının en aza indirgenmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de adliyelerde elektronik araçlar üzerinden dosya inceleme imkanı, ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmaların gerçekleştirilmesi gibi işlemlerin ön plana çıkarılmış olduğu görülmektedir (Çiftçi, 2020b). Getirilen yenilikler ile birlikte UYAP'ta birtakım işlemlerin yapılması imkanı arttırılmışsa da mahkemelere web sitesi üzerinden veya telefon aracılığı ile ulaşım imkanına ilişkin bu dönemde herhangi bir düzenleme yapılmamış olduğu belirtilmiştir (Çiftçi, 2020a). Normal dönemde dahi mahkemelere telefonla erişimin sağlanamaması veya çok güç olması durumu mevcutken pandemi dönemi ve sonrasında alternatif iletişim olanaklarının yaratılamaması veya var olanların iyileştirilememesi bir eksiklik teşkil ettiği görülmektedir.

Pandemi öncesinde ve sonrasında getirilen birtakım elektronik uygulamalar bu dönemde adalete erişimi kolaylaştırmıştır. UYAP sisteminin MERNİS, TAKBİS, PTT gibi sistemlerle entegre olması, belge sunumu, harç ve masraf yatırılması gibi işlemler avukatların adliyeye gitmeden işlemlerini halledebilmesine imkan sağlamıştır (Karakimseli, 2018). Ayrıca avukatlara UYAP üzerinden Talep Gönder gibi ekranların açılarak gönderilen taleplerin icra daireleri tarafından daha hızlı işleme alınabilmesi sağlanmıştır (Adalet Bakanlığı İcra İşleri Genel Müdürlüğü, 2020b).

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan duyurular ile adalete erişimin kolaylaştırılması ve adliye mensuplarının iş yüklerinin azaltılması amacı ile geliştirilen mobil uygulamalardan bahsedilmiştir. Avukatlar için getirilen Celse uygulaması ile de avukatların vekili oldukları dosyalara telefon gibi cihazlarından ulaşım imkanı sağlanmış olmakla; evrak görüntüleme, duruşma bilgilerinin görülmesi ve gerektiğinde duruşmaya mazeret bildirimini gönderme olanağı sağlanmıştır. Bu kapsamda ayrıca arabulucular, bilirkişiler ve uzlaştırmacılar için de bu uygulamalar çıkarılmış, en son ise yargı mensuplarının adliye dışından dosyalarına erişebilmeleri için UYAP Mobil uygulaması ile iş listelerini görüntüleyebilme, evrak onaylarının sağlanması, fotoğraf çekerek evrak ekleme gibi yenilikler

getirilmiştir.

Bu dönemde Türkiye Barolar Birliği (TBB) ile Baro Başkanlıkları salgına karşı alınan önlemler kapsamında Adalet Bakanlığı ile yapılan görüşmeler neticesinde avukatların ofislerine gitmeksizin işlerini evden sürdürebilmeleri için 30.03.2020 tarihine kadar mahkemelerden ve icra dairelerinden avukatlara tebligat yapılmaması kararı alınmıştır (Arslan, 2020). Sonraki süreçte e-tebligat sisteminin kullanımı yaygınlaşarak gelen tebligatların fiziki olarak değil, elektronik sistemden avukatlara iletilmesi ile fiziki temas engellenmiş ve tebligatların gönderimi hızlanmıştır.

Ancak bu uygulamalarda yaşanan birtakım sıkıntılar sebebi ile istenildiği oranda verimin elde edilememesine neden olduğu tespit edilmiştir. UYAP sisteminde yaşanan teknik sorunlar hak kaybı yaşanmasına sebebiyet vermekle, avukatların icra dosyalarında yapmış olduğu birtakım işlemler için aynı dairede yer alan dosyaları için her 5 dakikada bir talep gönderebilmesi gibi birtakım işlemlerin sistemin gereği gibi hızlı ve etkili kullanılmamasına sebebiyet vermekte olduğu bildirilmektedir (Türkiye Barolar Birliği, 2021a).

Ayrıca Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile TBB arasında imzalanan protokol kapsamında TAKPAS Sorgulama Sistemi avukatların kullanıma sunulmuştur. Bu sistem ile avukatların dava konusu tapu bilgilerini ve icra dosyalarında gerekli olan tapu bilgilerini sorgulayabilme imkanı oluşmuştur. Bu sayede gerekli tapu bilgilerini öğrenebilmek için Tapu Müdürlüğüne gitmeye gerek kalmaksızın tapu bilgisi öğrenebilme imkanı sağlanmıştır. Ancak T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın 11.06.2021 tarih, 1585879 sayılı yazısı ile bu sisteme ara verilmiş olduğu bildirilmiştir. Bu sebeple özellikle fiziki temasın en aza indirgenmesi gereken bu dönemde avukatlara sağlanan bu sistemin kullanımı kapatılmıştır. TBB bu sorunun çözümü için girişimlerinin devam ettiğine ilişkin açıklamalarda bulunsa da sistem halen avukatlara kapalı konumdadır (Türkiye Barolar Birliği, 2021b). Ancak 08.06.2022 tarihinde yayımlanan Tapu ve

Kadastro Verilerinin İşlenmesi ve Elektronik Ortamda Yapılacak İşlemler Hakkında Yönetmelik kapsamında avukatların veriye erişimi yönünde düzenleme getirilmiş olduğu görülmüştür. Konu sistemin avukatlara tam olarak ne zaman açılacağına yönelik bir açıklama ise görülememiştir.

Tüm bu teknolojik ilerlemeler hukuk alanında işlemlerin daha hızlı yürütmesine katkı sağlamaktaysa da düşük gelirli olanların adalete erişiminin zorlaşmış olabileceği hususunun göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmektedir (Byrom, Beardon, & Kendrick, 2020). Özellikle ceza yargılamalarından farklı olarak hukuk davalarında avukat görevlendirilmesinin bulunmadığı, ancak bazı şartlar dahilinde adli yardımdan yararlanılabilmesi mümkün olduğundan özellikle bu dönemde dijital araçlara ulaşım, yasal yardım sağlanması hususunda tedbirler alınması gerektiği belirtilmektedir (Rickard, 2021).

2.2.3.1.E-duruşma

Medeni yargılama bakımından duruşmaların ses ve görüntü nakli yoluyla gerçekleştirilmesine yönelik ilk düzenleme 2011 tarihli HMK'nın 149. maddesi ile getirilmiştir. SEGBİS olarak adlandırılan bu sistem ile adil yargılanma hakkının tesisi, usul ekonomisi ilkesinin sağlanması amaçlanmıştır. Ancak pandemi dönemi içerisinde, özellikle medeni yargı bakımından mahkemelerin gerekli teknik altyapıya sahip olmaması sebebi ile ses ve görüntü nakli yoluyla duruşma icra edilememiştir (Gayretli Aydın, 2017). Sonrasında ise süreç devam ederken 22.07.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7251 Sayılı Kanun'un 17. maddesi ile HMK'nın 149. maddesine düzenleme getirilmiştir.

Söz konusu düzenlemede mahkemenin, taraflardan birinin veya vekilinin talebi üzerine ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmaya katılım sağlamalarına karar verebilir denmektedir. Tarafların yanında aynı zamanda tanığın, bilirkişinin veya uzmanın da buldukları yerden ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşmaya katılım sağlayabilecekleri yönünde karar verilebileceği de belirtilmiştir. Bu değişiklik ile birlikte duruşmaların ses ve görüntü nakliyle

gerçekleştirilmesi, Adalet Bakanlığı'nın ifadesi ile e-duruşma, yalnızca pandemi süreci ile sınırlandırılmamış, yaygınlaşması için hukuki bir zemin oluşturmuştur. Eski sistemde her iki tarafın rızasının aranması şartı sebebi ile HMK madde 149'un uygulama alanı bulamıyor olması sebebi ile yapılan değişiklik ile söz konusu madde etkin hale getirilmek istenmiştir (Mıdık, 2020).

E-duruşmanın nasıl icra edileceğine ilişkin olarak 30.06.2021 tarihli 31527 sayılı Resmi Gazete'de "Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır. Bu yönetmelik ile e-duruşma ile e-duruşmanın amacına yönelik tanımlar yapılmış, e-duruşmanın nasıl talep edilmesi gerektiği, nasıl icra edileceğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Söz konusu düzenleme ile e-duruşma ilk olarak pilot uygulama olarak başlatılmış; tanıtılmaya ve daha da yaygınlaştırmaya çalışılmıştır (Çiftçi, 2020b). E-duruşma istemleri Avukat Portal üzerinden elektronik imza yöntemi ile yapılabilmektedir. Avukatın duruşmaya katılımı ile de fotoğraf ve bilgilerinin UYAP sistemi üzerinden hakim ekranında gösterilmesi sağlanarak, taraf doğrulaması sağlanmaktadır. Ancak sonraki aşamalar için yüz tarama, parmak izi gibi kontrollerin sağlanarak güvenlik seviyesinin arttırılmak istendiğine ilişkin açıklamalar mevcuttur (Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü, 2020). Şu anki sistemde bu doğrulamaların nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin henüz bir adım atılmamış olduğu görülmekle birlikte kişisel veri, teknik imkanların nasıl sağlanacağı gibi birçok problemin doğacak olduğu ifade edilmektedir.

Geldiğimiz noktada ise hemen hemen tüm mahkemelerde görülen duruşmalar için e-duruşma talebinde bulunularak taraf vekillerine belirtilen şartlara uygun her yerden duruşmaya katılım imkanı sağlanmaktadır.

E-duruşma talebinde bulunulması durumunda hakimin bu talebi ancak hakkın kötüye kullanılması veya yargılamayı sürüncemede bırakma amacı taşıması ve e-duruşma yapılmasını

zorlaştıran hukuki, fiili veya teknik engellerin bulunması halinde gerekçe göstermek sureti ile reddedebileceği yönetmelikte belirtilmiştir (Yönetmelik m.9).

Avukatların yaşamış olduğu tüm bu sorunların yanında sistemin birtakım olumsuzluklar barındırabileceği de belirtilmektedir. Ülkemizde her mahkeme aynı derecede ses ve görüntü nakli için gerekli ve yeterli teknik donanıma sahip değildir. Bu sebeple duruşma esnasında ses ve görüntü kopuklukları olabileceği muhtemeldir. Bu sebeple ilgili kişilerle sağlıklı bir iletişim sağlanamayacak olduğu ve doğrudanlık ilkesinin zedelenebileceği belirtilmektedir (Varol Karaosmanoğlu, 2022). Başka ülkelerde yapılan araştırmalar ile de videokonferans olarak gerçekleştirilen duruşmaların neredeyse yarısının teknik sorunlarla karşılaşmakta olduğu tespit edilmiştir (Byrom vd., 2020). Ayrıca duruşmaya katılan tarafların, tanıkların ve bilirkişilerin nasıl bir ortamda dinleneceği, baskı altında olup olmadığının nasıl anlaşılacağı yanıtlanması gereken bir soru olarak bulunmaktadır. Bu sebeple duruşmaya katılım sağlanan yerin tüm noktalarının mahkeme tarafından görülebilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Çiftçi, 2020b).

Aynı zamanda adliyelerin, yüz yüze yapılan duruşmaların taraflar üzerinde farklı bir psikoloji yaratmakta olduğu, yaratılması istenen adalete inanç duygularının e-duruşma yöntemi ile sağlanmasının kolay olmadığı da belirtilmektedir. Bunun yanında avukatların UYAP sistemi üzerinden duruşmalara kolaylıkla katılım sağlayabilecekleri teknik imkanlara sahip olmasının yanında avukatı bulunmayan tarafların bu uygulamadan yararlanması nasıl mümkün olacaktır bilinmemektedir (Çiftçi 2020b; Varol Karaosmanoğlu 2022).

Tüm bu olumsuzluklarının yanında e-duruşma imkanı sayesinde mahkemenin bulunduğu yerden uzak olan kişilerin kolaylıkla duruşmaya katılımı sağlanabilmektedir. Avukatların başka şehirlerde mevcut olan duruşmalara katılımı için yapacakları uzun yolculukların yanında harcayacakları para, emek ve zaman da bu şekilde ortadan kalkmış olmaktadır. Ayrıca bu sebeple katılım sağlanamayan duruşmalara verilen mazeretler sebebi ile

ertelenen duruşmalardan ötürü yargılama sürecinin uzamasının da önüne geçilmiştir. Böylelikle usul ekonomisine uygun olarak gerçekleştirilen yargılamalar sonucu özellikle pandemi döneminde adliyelerdeki mevcut kalabalığın artmasının önüne geçilmiş olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca adalet aramak için mahkemelere başvuran taraflar ve vekilleri nezdinde hak arama özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, adalete erişim hakkının da güçleneceği belirtilmektedir (Mıdık, 2020). Ancak tüm bu hakların ihlalini doğuracak sonuçlardan kaçınabilmek için bu uygulamanın sonuçlarının iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Duruşma esnasında tarafların iddia ve savunmalarını ortaya koymadan yaşayacakları teknik sorunlar, beyanların düzgün anlaşılabilmesi gibi hususların hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmesine sebep olabileceği hususunda düşünceler mevcuttur (Dülger, 2020).

E-duruşma uygulamasının pandemi dönemi için getirilmiş olan geçici bir düzenleme olarak değil de kalıcı bir düzenleme olarak getirilmiş olmasından ötürü birtakım endişeleri de beraberinde getirmiş olduğu belirtilmektedir (Çiftçi, 2020a). Bu konuda daha öncesinde tecrübe edilen bir uygulama olmaması sebebi ile en başta doğrudanlık ilkesini etkilemesinden ötürü yaşanacak herhangi bir ihlalin adil yargılanma hakkının ihlali ile sonuçlanacak olmasından ötürü kanun değişikliği için daha fazla araştırma yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Mahkemeler bizzat tarafların tüm iddialarını ve delillerini inceleyerek bir gerekçeli karar oluştururlar ve bunun için de hakimin tüm bu delillere doğrudan temas etmesi gerekmektedir. Diğer ülkelerin bu husustaki uygulamalarına bakıldığında çoğu ülkede ses ve görüntü nakli ile gerçekleştirilen duruşmaların karşılıklı rıza çerçevesinde gerçekleştiği ve değişikliklerin pandemi dönemi ile sınırlı olduğu görülmektedir. Bu sebeple sonuçları bilinmeden bu şekilde kalıcı bir uygulamaya geçilmesi öğretilmektedir (Çiftçi 2020b, Varol Karaosmanoğlu 2022).

Aynı zamanda Çiftçi (2020b), duruşmaların doğrudanlık ilkesi ile bağlantısının bulunması ve doğrudan yargısal temel hakları düzenleyen bir konu olması sebebi ile e-

duruşmaların nasıl yapılacağına ilişkin usul ve esasların kanun ile değil de yönetmelik kapsamında belirlenmiş olmasını bir eksiklik olarak nitelendirmiştir.

Ancak günümüz şartlarında söz konusu teknolojik imkanlara sırt çevirmenin doğru olmayacağı da belirtilmektedir. Bu sebeple bu tür duruşmaların istisnai olması, gerekli ve ölçülü olarak tercih edilmesinin doğrudanlık ilkesi ile bağdaşmış olacağı ifade edilmektedir. Aksi durumda yargılamaların sanallaşması tehlikesi ile karşı karşıya kalınacaktır. Ancak teknolojinin gelmiş olduğu bu aşamada geleneksel yargılama sisteminin, e-duruşma, elektronik ortam üzerinden işlemlerin gerçekleştirilmesi gibi yollarla da teknolojiye adapte edilmesi gerektiğinin kaçınılmaz olduğu da belirtilmektedir (Mıdık, 2020). Bu sebeple de uygulamada daha fazla e-duruşma yapılması sonucunda faydaları ve zararları konusunda daha net tespitler yapılabilecektir.

Ancak burada incelenmesi gereken bir husus ise adliyelerde mevcut olan duruşmaların gerçekten de amacına uygun gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğidir. Yargılamaların genellikle dilekçeler üzerinden döndüğü, duruşmaların ise yazılan dilekçeleri tekrardan öteye geçemediği bir sistemde e-duruşmanın yaygınlaştırılarak yargılamanın asıl amacından sapılması anlamına gelecek bir uygulamaya dönüşmesi durumunda ilk olarak mevcut sistemin gereği gibi işlemlerini sağlamak gerektiği ifade edilmektedir (Çiftçi, 2020b).

2.2.3.2. SEGBİS

Hukuk mahkemelerindeki yargılamalar için ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmaların icra edilmesine yönelik uygulamalara henüz başlanmışken, ceza yargılamalarına ilişkin bu uygulamalar SEGBİS aracılığı ile uzun bir süredir gerçekleştirilmektedir. SEGBİS, mahkeme huzurunda hazır bulunması gereken kişilerin bazı şartlar dahilinde bulunamaması sebebi ile dinlenmesine imkan sağlayan bir sistemdir. Ancak bu sistemin faydalarının mevcut olmasının yanında birtakım olumsuzluklara da sebebiyet verebilmektedir (Çatlı & Demir, 2021).

Bu sistemin usul ve esaslarını göstermek amacı ile de 20.09.2011 tarihli, 28060 sayılı

Resmi Gazete’de yayımlanan “Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır. Yönetmelik uyarınca da duruşmaların nasıl ve ne şartlar altında icra edileceği belirtilmiştir. Ancak bu sistemin faydalarının mevcut olmasının yanında birtakım olumsuzluklara da sebebiyet verebileceği belirtilmektedir (Çatlı & Demir, 2021).

Covid-19 salgınının hızlı yayılımı karşısında da HSK tarafından 13.03.2020 tarihinde yayımlanan karar ile de tutuklu işlere yönelik soruşturma ve kovuşturmalar ile ivedi sayılacak işlerin haricindeki duruşma ve keşifler ertelenmiş, mahkemeler tarafından yapılacak değerlendirme neticesinde de gerekli görülmesi halinde SEGBİS sisteminin uygulanmasına ilişkin öneride bulunulmuştur. Sonrasında 30.03.2020 tarihli karar ile de tutukluğa ilişkin değerlendirmelerin de SEGBİS üzerinden ve dosya üzerinden yapılmasına önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mevcut düzenlemeler de dikkate alındığında pandemi dönemi boyunca tutuklu olan sanıkların yargılama faaliyetlerine devam edilmiştir (Çatlı & Demir, 2021). Ancak tutuklu yargılamanın istisnai olduğu ve tutukluluğun sürekli gözden geçirilmesi yolu ile ceza aracı olmasına engel olduğu bir sistemde dosya üzerinden veya SEGBİS aracılığı ile yapılacak incelemeler, temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet verebilecek uygulamalar olduğu belirtilmektedir (Güven & Şengün, 2021). Ayrıca bu dönemde kısıtlamalar sebebi ile zorunlu ve acil haller dışında avukatların müvekkilleri ile görüşmelerine kısıtlama getirilmiştir (Özgenç vd., 2020). Bu sebeple yapılan yargılamaların hangi şartlar altında yapılmış olduğu, SEGBİS sisteminin teknik aksaklıklar sebebi ile kullanımının zorlaştığı durumların mevcut olup olmadığı, sanıkların avukatlarından yardım alıp alamadıkları konuları adil yargılanma hakkının ve başkaca hakların ihlal edilip edilmediği noktasında önem arz etmektedir.

Mahkemelerde ve duruşmaya katılım sağlanan yerlerde gerekli alt yapının mevcut olması, ses ve görüntü kalitesinin yüksek olması durumunda ses ve görüntü nakli yoluyla

duruşmaya katılanların yüz ve mimiklerinin mahkeme heyeti tarafından incelenebilmesi mümkün olacağından doğrudanlık ilkesi yönünden bir aykırılığın mevcut olmayacağı söylenebilir (Gayretli Aydın,2017; Sanıvar, 2021). Ancak yaşanacak teknik aksaklıkların bu kapsamda savunma hakkının ihlali edilmesi sonucunu doğuracağı, SEGBİS sisteminin yüz yüze yapılan yargılamaların alternatifi olamayacağı yönünde bir takım eleştiriler de mevcuttur (Taner, 2021).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından bu kapsamda Marcello Viola v. İtalya (başvuru no. 45106/04) davasında yapmış olduğu incelemede CMK’da duruşmanın video konferans olarak yapılacak olduğu hallere ilişkin yazılı şartların sağlanmış olduğu ve video konferans yöntemi ile icra edilen duruşmaların AİHS’ye aykırılık teşkil etmeyeceği belirtmiştir. Akabinde ise ses ve görüntüde yaşanan aksaklığa ilişkin olarak başvuranın ve vekilinin yargılamanın hiçbir aşamasında bu durumu öne sürmemiş olduğu dikkate alındığında adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir. Ancak İtalya’da mevcut kanunlar bazında yapılmış olan bu incelemenin ülkemizdeki uygulama için meşru gösterilmesinin mümkün olmadığını belirten Taner (2021); sanığın vekili ile görüşebilmesi için ülkemizde bir uygulamanın da mevcut olmadığını belirtmiştir. Bunun büyük bir eksiklik olduğu ve duruşma salonunda bulunmayan sanık ile müdafinin iletişimi kayda alınmayan bir telefon aracılığı ile görüşebilmelerini sağlayan bir sistemin getirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu hususun hem avukatların müvekkileri ile haberleşebilmeleri bakımından hem de sanıkların müdafii yardımından yararlanabilmeleri açısından önem arz etmekte olduğu belirtilmektedir (Law and Justice Foundation of NSW & OECD, 2020).

Normal bir dönemde dahi müvekkili ile iletişim kurmakta zorlanan avukatların, pandemi dönemindeki kısıtlamalar sebebi ile yaşamış oldukları zorlukların daha da artmış olduğu görülmektedir. Araştırmalar müvekkilerin çevrimiçi toplantılar sırasında avukatları ile daha az bilgi paylaşmakta olduğunu göstermektedir. Bu tür araçlarla yapılan duruşmaların

katılımcıların devre dışı bırakılmasına, yasal tavsiye isteme olasılığının daha düşük olmasına sebebiyet verebilmekte olduğu bizlere gösterilmektedir (Law and Justice Foundation of NSW & OECD, 2020). Diğer yandan AİHM'nin duruşmalarını video konferans yöntemi ile gerçekleştirmiş olduğu dikkate alındığında bu uygulamadan tamamen vazgeçilebilmesinin mümkün olmadığı dile getirilmektedir. Ancak SEGBİS gibi ses ve görüntü nakli yoluyla gerçekleştirilecek duruşmalara başvurulması ancak zorunluluk olması ve bu zorunluluğun haklı ve makul gerekçelere dayanması durumunda tercih edilmesi gereken bir yol olarak yer alması gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanında yaşanan bağlantı sorunları teknik yetersizliklerden kaynaklanmasının yanında ceza infaz kurumu personelinin SEGBİS konusunda gerekli bilgiye sahip olmamasından da kaynaklanabilmektedir. Bu sebeple mevzuatta değişiklikler yapılması ve mevcut alt yapının güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Sanıvar, 2021).

2.2.4. Ceza Yargılaması Yönünden Bir İnceleme

Ceza hukuku kapsamında 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilmiş olan düzenlemeyi ayrıca incelememiz gerekmektedir. Bu madde ile sürelerin durdurulmasına karar verilmiş olursa da ceza hukuku kapsamında mevcut olan süreler bu dönemde işlemeye devam etmiştir. Geçici 1. maddenin 2. fıkrasında suç ve ceza, kabahat ve idari yaptırım ile disiplin hapsi tazyik hapsi için kanunlarda düzenlenen sürelerin kapsam dışında olduğu belirtilmiştir.

HSK tarafından 7226 Sayılı Kanun'a dayalı olarak alınan 30.03.2021 tarihli 2020/51 sayılı kararda da durma süresi boyunca ceza hukuku bağlamında bir kısım açıklamalara yer verilmiştir. Bu dönemde tutuklu (yasal zorunluluk nedeniyle sadece tutukluluğun değerlendirilmesi yönünden) ve acil işler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma dosyaları, yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler haricindeki duruşmaların, müzakerelerin ve keşiflerin ertelenmesine karar verildiği belirtilmiştir. Devamında ise CMK'ya göre tutukluluk değerlendirilmesinin zorunlu olduğu durumlarda, tutuklu ve müdafinin SEGBİS uygulaması üzerinden dinlenmesi ile duruşmaların

icra edilmesine; tutukluluğa itiraz, infaz hakimliğine yapılan itirazların UYAP üzerinden gerçekleştirilmesine; tutuklu ve acil işler dışında kamu davasının açılmasının 30.04.2020 tarihine kadar ertelenmesine; erteleme süreci içerisinde adli hizmetlerin tamamen durması gibi bir durum söz konusu olmadığından suç ve suçlulara ilişkin ihbar ile şikayetlerin kanun önünde dava ve iddia hakkı çerçevesinde devam ettiğinin bilinmesi yönünde kararlar verilmiştir. Tutuklu dosyalara ilişkin soruşturma ve kovuşturma işlemleri esnasında CMK'da öngörülen zorunlu haller ve işin niteliği gereği tarafların hazır edilmesinin gerektiği durumlarda ise tarafların mümkün olduğunca bilişim imkanlarından istifade edilmek sureti ile hazır edilmesine karar verilmiştir. Ancak o dönemde salgın hızla yayılmaya devam etmiş olduğundan alınan kararlar çerçevesinde HSK tarafından da konu sürelerin 15.06.2020 tarihine kadar uzatılmasına karar verilmiştir.

Tüm bu kararların salgının yayılmasının önlenmesi amacı ile getirilmiş olduğu belirtilmişse de temel hak ve özgürlüklere müdahale içerir kararlar olduğu da ifade edilenler arasındadır. Tutukluluk halinin dosya üzerinden incelenmesi veya SEGBİS üzerinden yapılacak duruşmalar üzerinden değerlendirilmesi hususunun hak ihlaline sebebiyet verdiği belirtilmektedir. İncelemeyi gerçekleştiren hakimin tutukluyu görmeden, doğrudan yargılama yapmadan vermiş olduğu kararın objektif ve tarafsız olduğunun kabul edebilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir (Güven & Şengün, 2021; Yıldırım vuran vd., 2020). Bu durum kanundaki yer alan hükümlerin getiriliş amacı ile de çelişmektedir.

Belçika, İngiltere, Fransa gibi ülkelerde yapılan çalışmalar sonucunda da bu dönemde alınan önlemlerin savunma hakkının kullanılmasında zorluklara sebebiyet verdiği, uzaktan gerçekleşen duruşmalar sırasında kişilerin yasal yardıma erişimi noktasında büyük ölçüde olumsuzluk yaratmış olduğu görülmüştür. Avukatların gözaltı sırasında müvekkilleri ile görüşebilme imkanlarının kısıtlanmış olduğu ve gizlilik açısından da sıkıntılar yaşanmakta olduğu bildirilmiştir. Bu eğilimlerin ülkeden ülkeye göre farklılık göstermiş olmasının yanında

aynı ülke içinde bölgeden bölgeye bile farklılık arz edebildiği tespit edilmiştir (Fair Trials, 2020). Ayrıca virüsün kontrol altına alınması için getirilen önlemler sebebi ile gözaltına alınanların zamanında hakim huzuruna çıkarılmamasının daha uzun gözaltı sürelerine sebebiyet verebildiği görülmüştür. Bu sebeple alınan önlemlerin şüphelilerin, sanıkların ve mağdurların haklarını olumsuz etkilemeyecek şekilde alınması gerektiği belirtilmiştir (UNODC, 2020).

Bu dönemde ayrıca Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından tüm ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutukluların açık ve kapalı görüşleri zorunluluk arz eden durumlar hariç olmak üzere belirli bir süre yasaklanmıştır. Zorunluluk arz eden bir durumun varlığı halinde ise görüşmenin ancak savcılık izni ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Hatta avukatların müvekkilleri ile görüşmesi dahi zorunlu ve acil bir durum teşkil etmediği müddetçe yasaklanmıştır. Ancak olağanüstü bir hal ilan edilmedikçe bu yasaklamanın kanuni bir dayanağının mevcut olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca belirtilmiş olan zorunlu ve acil hallerin neler olduğuna ilişkin hiçbir açıklayıcı bilgi verilmemiş olmakla, bu husustaki takdir yetkisinin kime ait olacağının belirsiz bırakılmış olduğu belirtilmiştir (Özgenç vd., 2020).

Adalet Bakanlığı tarafından kısıtlanmış olan görüşler sebebi ile avukatların müvekkilleri ile olan görüşmeleri de kısıtlanmış ve adalete erişim noktasında hukuka aykırı durumların oluşmasına sebebiyet verilmiştir. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 24.10.2020 tarihli duyuru kapsamında cezaevlerindeki hükümlüler ve tutuklular ile görüntülü görüşmelerin pilot uygulama olarak başlatılmış olduğu bildirilmiştir. Ancak bu uygulamanın hükümlü ve tutuklu yakınlarının kullanımı için başlatılmış olduğu görülmektedir (2022). Bu sebeple bu dönemde de en azından hükümlü ve tutuklulara avukatları ile gizlilik ortamı sağlanarak, görüntülü görüşme imkanının sağlanabileceği ifade edilmektedir. Ancak İnfaz Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile kısa vadeli çözümlerin üretilmeye çalışılmış olduğu ve elektronik araçların gereği gibi kullanılmamış olduğu belirtilmiştir (Yıldırım vuran vd.,

2020).

Bu dönemde cezaevlerinde salgının yayılmasının önlenmesi amacı ile getirilen düzenlemelerden biri olan 7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yayımlanmış; Covid-19 izni çıkarılarak, koşullu salıverilme şartları esnetilmiştir.

2.2.4.1. 7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

Hükümlülerin cezasını geçirecekleri yerin kapalı mı yoksa açık ceza infaz kurumu mu olacağı temel hak ve özgürlükler bakımından önem arz etmektedir. Kapalı ceza infaz kurumundaki şartların açık ceza infaz kurumunun şartlarına nazaran daha zor olduğu belirtilmektedir (Özdemir, 2021). 15.04.2020 tarihli Resmi Gazete ile yürürlüğe giren 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında ceza hukukuna ilişkin bir kısım kanunlarda değişiklikler yapılmış olduğu görülmüştür.

Bu değişiklik ile denetimli serbestlik hükümleri, Covid-19 sebebi ile izinli sayılacak hükümlüler ile açık ceza infaz kurumuna geçiş olmak üzere bir kısım düzenlemeler yapılmıştır. Denetimli serbestlikten yararlanma şartlarından olan koşullu salıverilmeye 1 yıl kalmış olması gerektiğine ilişkin hüküm 3 yıla çıkarılmıştır. Bu hükmün de 30.03.2020 tarihinden önce işlenmiş olan suçlar yönünden geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemede yer alan geçici 9. madde ile de açık cezaevinde bulunan hükümlüler Covid-19 sebebi ile 31.05.2020 tarihine kadar mazeret izinli olarak kabul edilmiştir. Ancak salgının devam etmesi sebebi ile Adalet Bakanlığı bu izinleri üç kez daha uzatmıştır. Devamında izin süresi 30.11.2020 tarihinde dolmasına rağmen 11.11.2020 tarihli, 7256 Sayılı Kanun ile yedi kez, 08.07.2021 tarihli, 7331 Sayılı Kanun ile de izinler dokuz kez uzatılmıştır (Özdemir, 2021). Bu izin süresi 30.11.2021 tarihinden itibaren iki kez daha uzatılarak hükümlülerin 30.05.2022 tarihi itibari ile açık ceza

infaz kurumlarına dönmeleri istenmiştir (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2022). Ancak son yapılan açıklama ile söz konusu izin süresinin 31.07.2023 tarihine kadar uzatılmış olduğu belirtilmiştir (TRT Haber, 2022).

Yukarıda bahsi geçen ve Covid-19 pandemisi nedeni ile verilen izinden açık infaz kurumunda bulunanlar ile açık infaz kurumuna geçmeye hak kazanıp bazı sebeplerden ötürü geçemeyen hükümlüler yararlanmaktadır. Salgın hastalık sebebi ile verilen, zorunluluğa bağlı ve geçici bir izin olan Covid-19 izni, özel izin sayıldığından bu süreler hükümlülükte geçirilmiş süreler gibi sayılmaktadır (Özdemir, 2021). Bu izin ile ceza infaz kurumundan ayrılan hükümlüler ile cezaevlerindeki yoğunluğun azaltılmak istendiği, olası bir bulaş durumunda kişilerin korunması amaçlanmıştır (Alan Akcan, 2020). Ancak Yıldırım vuran vd. (2020); düzenleme içeriğinin bir kısım hükümlüleri kapsamaması sebebi ile eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmakta olduğunu belirtmiştir. Hiçbir denetimli serbestlik tedbiri öngörülmeden, tamamen denetimsiz olarak bırakılmış olan bu hükümlülerin geri dönmemesi halinde veya suç işlemesi halinde nasıl cezai bir yaptırımın mevcut olacağına ilişkin kanunda bir düzenlemenin mevcut olmamasının alınan bu önlemin olumsuzluklarından yalnızca birkaçını teşkil etmekte olduğu belirtilmektedir (Özgenç vd., 2020).

7242 Sayılı Kanun'un 97. maddesi gereği salgın hastalık, doğal afet gibi durumlar sebebi ile hükümlülerin izinden dönmemesi sebebi ile cezai veya disiplin yaptırımının uygulanmayacağı belirtilmiştir (Yenidünya, y.y.). Bunun yanında bu süreçte işlemiş oldukları suçlar bakımından buna özgü bir cezai yaptırımın getirilmemiş olması sebebi ile en azından kapalı infaz kurumuna iade edilmelerinin ya da izin süresince denetimli serbestlik tedbirlerine tabi tutulmalarının yerinde olacağı ifade edilmektedir (Özdemir 2021; Yenidünya, y.y.).

2.2.5. Adliyeler

Covid-19 salgını ile birlikte insanların yoğun olacağı yerlerde temasın en aza indirgenmesi ve sosyal mesafenin korunması amacı ile birçok tedbir alınmıştır. İnsanların

yoğun olabileceği ortamların başında ise adliyeler gibi yargı sistemi içerisinde mevcut yerler gelmektedir (Güven & Şengün, 2021). Bu sebeple de hem adliye çalışanlarının hem dosya taraflarının hem de adliyelere sıklıkla gelen avukatların salgından korunması amacı ile yargı alanında birçok önlem alınmıştır.

Pandemi sebebiyle yapılan kanuni düzenleme ile geçici süreliğine getirilen sürelerin durdurulması ile duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesi kararı sonrasında adliyelerdeki yoğunluğun azaltılması amaçlanmış, sosyal temasın en aza indirgenmesi istenmiştir. Bu kapsamda HSK, ilk olarak 16.03.2020 tarihli “İdari İzin” konulu yazısı ile hamilelerin, yasal süt izni kullananların, engelli çalışanların, yönetici pozisyonundakiler hariç 60 yaş ve üzerinde olanların, kanser hastası, kronik solunum yolu hastası, organ nakli olanlar gibi Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen dezavantajlı grupların içerisinde yer alanlar ile eşi sağlık kuruluşlarının teşhis ve tedavi birimlerinde çalışan hakim ve savcılarının idari izinli sayılmalarına karar vermiştir. Sonrasında 7226 Sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile verilen yetki çerçevesinde, 30.03.2020 tarihli, 2020/51 sayılı Karar ile de idari izin süresi uzatılmıştır.

Bunun yanında erteleme süresince mevcut işlerin mümkün olduğunca uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemi ile takip edilmesi istenmiştir. Yaşanan bu pandemi dönemi ile birlikte özel sektörde de görülen uzaktan çalışma, esnek çalışma gibi çalışma yöntemlerinin adliyelere de entegre edilmiş olduğu görülmektedir.

Mayıs 2020 tarihi itibari ile de Adalet Bakanlığı tarafından adliyelerde uyulması gereken kurallar ile ilgili olarak Yeni Çalışma Esasları Kılavuzu yayımlanmıştır. Bu kılavuz ile adliye içerisinde dikkat edilmesi gereken hijyen kurallarının neler olacağı, sosyal mesafenin korunması için alınacak tedbirlerden bahsedilmiştir. Bu amaçla ön büro faaliyetlerinin arttırılması, ön büroların adliyelerin dışına konumlandırılması istenmiştir. Evrak sunmak için gelen iş sahiplerinin ön bürolara yönlendirilerek bu kişilerin adliyelerin içerisine girmesinin

engellenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu dönemde adliyede bir işi veya işlemi olmayanların adliyelere alınmamaları da istenmiştir.

Mahkeme salonlarına ve adliyelere girişlere kota sınırlaması da getirilmiştir. Temel tedbir niteliğinde sayılacak bu sınırlamanın pek çok yargı sistemi içerisinde mevcut olduğu belirtilmektedir. Ancak söz konusu tedbirin aleniyet ilkesine aykırılık teşkil ettiği de belirtilmektedir. Hak arama özgürlüğü kapsamında tarafların veya vekillerinin salona alınması engellenemeyeceği bildirilmektedir. Bu şekilde yapılan bir yargılamanın yargısal temel hakları zedeleyebileceği ifade edilmektedir (Çiftçi, 2020b).

Kılavuzun devamında harç, masraf ve benzeri giderlerin ise pos cihazı veya EFT, havale gibi fiziki temas gerektirmeyen yöntemler ile ödenebilmesi için mevzuatın izin verdiği ölçüde gerekli tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. İcra dairelerindeki yoğunluğun azaltılması amacı ile bu dairelerde işlem yapacakların numaratoründen sıra alarak müracaatlarını yapmaları istenmiştir.

Tüm bunların yanında icra müdürlüğüne dosya incelemek için gelen avukatların ve dosya taraflarının bu taleplerinin reddedilemeyeceği belirtilmişse de bu taleplerin UYAP üzerinden gönderilmesi ve mümkünse dosya incelemesinin UYAP üzerinden yapılması tavsiye edilmiştir. Bu sistemin işlerlik kazanabilmesi için belgelerin sisteme zamanında yüklenmesini gerektirmektedir. Kılavuzda söz konusu uyarılara rağmen fiziki dosya inceleme talebinin mevcut olması durumunda bu taleplerin karşılanabilmesi için dosya inceleme alanı bulunmayan icra müdürlükleri açısından dosya güvenliği sağlanarak bu amaca hizmet edecek alanın düzenlenmesi istenmiştir. Ancak bu sınırlandırma ile avukatların alacağı işlerde seçim yapmasını, açacağı davalarda hazırlık yapmasını, müvekkili aleyhine mevcut olan iddia ve olaylara ilişkin savunma hakkının geliştirmesini sağlayacak olan dosya incelemesinin engellenmiş olduğu Güven ve Şengün (2021) tarafından ifade edilmektedir.

Tüm bunların yanında adliyelere maske ile girilmesi ve adliye girişlerinde HES kodu sorgulamasının yanında ateş ölçümü yapılmasına yönelik tedbirler de getirilmiştir. Maske ile adliyelere giriş sağlanması yalnızca ülkemize özgü bir tedbir değildir. Diğer ülkelerin adliyelerine de aynı uygulama getirilmiş olduğu gözlemlenmiştir. Ancak maske kullanımının doğrudanlık ilkesini etkilemekte olduğu ifade edilmektedir. Özellikle mahkemenin, tarafları, tanıkları dinlerken, tüm bu kişilerin maske takma zorunluluğu altında bulunuyor olması sebebi ile bu kişilerin yüz ifadelerini, mimiklerini görmesine engel teşkil etmekte olduğu ifade edilmektedir. Doğrudanlık ilkesi gereği ise mahkeme, dinlediği kişileri gözlemleyebilmelidir. Bu sebeple maske kullanımının bu şekilde engel teşkil edeceği durumlar için mahkeme salonlarında gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmektedir. Buna ilişkin mahkeme salonlarında yalnızca tanık dinlenirken kullanılabilir cam bölmeler yapılabileceği ya da tüm taraflar için salonda bu şekilde bir düzenlemeye gidilebileceği öneriler arasındadır (Çiftçi, 2020b).

Ancak tüm bunlar fiziki teması ve salgının bulaşma riskini azaltmaya yönelik kamu menfaati için getirilen önlemler olarak kabul edilmişse de bu tedbirler kanunla değil, Adalet Bakanlığı tarafından basılmış bir kitapçık ile getirilmiştir. Getirilen tedbirlerin kişilerin adaletle olan erişimine ve hak arama özgürlüğüne sınırlandırma getirmiş olduğu nazara alındığında temel haklar bakımından problem teşkil etmekte olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple söz konusu düzenlemelerin idari bir işlem niteliğinde olan kitapçık ile değil kanuni bir düzenleme ile getirilmesi hukuk sistemimiz içerisinde daha uygun olacağı ifade edilmiştir (Çiftçi, 2020b).

Yapılan sonraki düzenlemeler ile icra dairelerinde fiziki olarak dosya tutulmaması, tüm işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesinin istenmiş olduğu görülmektedir. Bu kapsamda tüm işlemlerin UYAP üzerinden yerine getirilmesi amaçlanmış olmakla, fiziki olarak sunulan tüm belgelerin de taranması usulü ile dosyaya kayıtları gerçekleştirilmeye başlanmıştır (İstanbul Barosu, 2021a).

2.2.5.1. Esnek çalışma sistemi

Covid-19 pandemisinin getirmiş olduğu sosyal mesafe ve izolasyon kuralları ile birlikte esnek çalışma modelinin çalışma alanlarında benimsenmiş olduğu görülmektedir. Bu kapsamda 22.03.2020 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2020/4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile ülkemizde de kamu çalışanları için bu uygulamaya geçilmiştir. Bu genelge ile kamu hizmetlerinin aksatılmaması ve yeterli sayıda personelin bulundurulması şartı ile uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemlerinin benimsenmiş olduğu görülmektedir. Akabinde 29.05.2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 2020/8 sayılı Genelge ile de normalleşme süreci kapsamında esnek çalışmaya son verilmiştir (Güven & Şengün, 2021).

Sonrasında HSK tarafından yayımlanan 01.12.2020 tarihli, “Çalışma Saatleri” konulu karar ile de Covid-19 salgının ülkemizde yayılımının engellenmesi amacı ile çıkarılan Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı’nın 30.11.2020 tarih ve 46676 sayılı yazısı ile kamuda çalışanların çalışma saatleri, kamu hizmetlerini aksatmamak şartı ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından saat 10.00 - 16.00 arasında belirlenebilmesi hususunun uygun olduğuna karar verildiği bildirilmiştir. Bu sebeple de belirli saatte yapılması planlanan keşif ve duruşmalar ile mesai saatleri dışında çalışılması ve nöbet tutulması gereken işler hariç olmak üzere adliyelerdeki çalışma saatlerinin 10.00 – 16.00 olarak belirlenmesine karar verilmiştir.

Ancak tüm dünyayı etkisi altına almış olan bu salgının etkilerinin ileride yeniden görülebilme ihtimali veya günümüz şartları dikkate alındığında daha sonrasında karşılaşması muhtemel olunan başka bir olağanüstü hal durumunda söz konusu uygulamaların tekrardan gündeme gelmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle adliyeler de dahil olmak üzere tüm kamu kurumlarının esnek çalışma yöntemleri konusunda yeterli tecrübesinin bulunmadığı bu salgın dönemi ve sonrasında yaşanabilecek denetim güçlükleri gibi hususlar

birlikte değerlendirildiğinde kanunilik ilkesi kapsamında esnek çalışma yöntemlerinin yasal bir zemine oturtulması gerektiği ifade edilmektedir (Buğdaycı Çebi, 2020).

Salgın gibi olağanüstü durumların mevcut olması halinde işlemlerin aksamaması, herhangi bir hak kaybına sebebiyet verilmemesi için çalışma sisteminin söz konusu olağanüstü şartlara uyarlanması gerekmektedir. Hem kamu düzeninin sağlanması hem de genel sağlığın korunması noktasında esnek çalışma yöntemlerinin nasıl olacağı, mesai saatlerinin belirlenmesi gibi birçok hususun açıklığa kavuşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca adliye çalışanlarının uzaktan çalışabilmesi için her türlü teknik imkanın sağlanması, sistemlerin gösterilmesi ve bu hususta eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bu sebeple bir genelge ile tüm bunların belirlenmesinin üst yöneticilere bırakılmasından ziyade çıkarılacak bir kanun ile bu konuda detaylı bir düzenleme yapılması hukuk devleti ile bağdaşacak bir yöntem olacağı belirtilmektedir (Buğdaycı Çebi, 2020).

2.2.5.2 İcra ve iflas daireleri

Pandeminin etkilerinin dünya üzerinde halen daha devam ediyor olduğu ve ileride yaşanabilecek başka olağanüstü durumlar ile adliyelerdeki iş yoğunluğu da dikkate alındığında hem hak kayıplarının önüne geçilmesi hem de insan sağlığının korunması adına sürelerin durdurulması dışında alınması gereken başkaca önlemlerin de düşünülmesi gerekmektedir. Bu sebeple pandemi dönemi ile birlikte alınan birtakım önlemlerin yanında özellikle icra dairelerinin etkinliğinin artırılması yönünde pandemi öncesinde uygulanmaya başlayan birtakım yeniliklerin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir.

Avukatların icra dairelerine ulaşmakta ve işlem yaptırmakta zorluk yaşamakta olduğu ifade edilmektedir. Pandemi öncesinde dahi telefonla ulaşmanın mümkün olmadığı icra dairelerine pandemi koşullarında bile telefonla ulaşım imkanının sağlanması açısından sistemin geliştirilmesi ve bu konuda yetkin ve yeterli personelin sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Türkiye Barolar Birliği, 2021a).

Özellikle çocuk teslimi, nafaka alacağı gibi kamusal müdahaleyi içeren bir takım icrai işlemlerin icra ve iflas hukuku içerisinde mevcut olması ve bu kurumların yalnızca özel hukuk ilişkileriyle sınırlı olmayıp, hukukun diğer alanları ile de ilişkili olduğu göz önüne alındığında uygulanması gereken hükümlerin etkili, adil ve hızlı olması gerektiği belirtilmiştir (Ziytak & Gürler, 2016). Burada aksayan bir işlem, hakkın yerine getirilme sürecinin uzamasına, verilen kararın etkinliğinin azalmasına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple de bu sistemin düzgün ve zamanında işlemesi önem arz etmektedir.

Yaşanması muhtemel bir salgın veya başkaca olağanüstü bir halin varlığı halinde hazırlıklı olabilmemiz gerekmektedir. Bu kapsamda da daha öncesinde uygulanmaya konmuş olan birtakım sistemlerin etkinliğinin değerlendirilmesi gerekmele, yapılması, uygulanması gereken başkaca bir işlemin, tedbirin olup olmadığının incelenmesi, ortaya konması gerekmektedir. Bu hususta icra dairelerinin etkinliğinin artırılması yönünde pilot uygulama olarak başlatılan Yeni İcra Dairesi Modelini incelememiz gerekmektedir.

2.2.5.2.1. Yeni icra dairesi modeli

Hali hazırda uygulanmakta olan ve beş Avrupa ülkesindeki mevcut uygulamaların incelenmesi ile oluşturulan, İspanya, Yunanistan ve Türkiye'nin ortaklığı ile başlatılan bu sistemde icra dairelerinde verilen hizmetlerin UYAP üzerinden yürütülmesi esas alınmıştır. Adalet Bakanlığı tarafından Yeni İcra Dairesi Modeli ile icra dairelerinde hız, koordinasyon ve ilerlemenin sağlanması gibi birçok hedef ortaya konmuştur (Ziytak & Gürler, 2016).

Yeni İcra Dairesi modelinde, birden fazla büro bulunmakla, her bir büronun yapması gereken işlemler, görevler farklıdır. Yeni açılan bir takip ile birlikte başvuru sonrasında yapılması gereken tüm işlemler ayrı bir büronun görev alanını oluşturmaktadır. Örneğin İcra Müdürlüğü Esas / Aile Bürosu, icra ve iflas hukukuna ilişkin her türlü icrai işlemin kabulünü yapmaktadır. Bunun yanında tebligat işlemlerinin yapılmasından da özellikle sorumludur. Esas

/ Aile Bürosunun kesinleştirme işlemini tamamlaması ile birlikte dosyadaki haciz işlemlerini gerçekleştirmekle bu kez İcra Müdürlüğü Haciz Bürosu görevlidir. Bunun yanında dosyaya gelen paraların ödenmesi, harç tahsili gibi işlemlerden Mali İşlemler Bürosu sorumlu olup, taşınır ve taşınmaz satış işlemleri gibi ayrıntı gerektiren işlemlerden de Satış Bürosu sorumludur. Tüm bu büroların yanında Danışma ve Kalite Yönetimi Bürosu, Dosya Arşiv Satış ve Mali İşler Bürosu, Dosya Arşiv Bürosu da yer almakla olup ayrıca icra müdürlüğü bünyesinde çalışan mübaşir ve hizmetli kadrosu da bulunmaktadır (Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı, y.y.).

Yapılan çalışmalar sonucunda bu modeli uygulayan bürolardaki memurların, diğer memurlara kıyasla daha verimli olduğunun gözlemlenmiş olduğu belirtilmiştir. Her bir büronun yapması gereken belirli bir görev olması sebebi ile bu durum karar alma ve işlem süreçlerinin hızlanmasında fayda sağlamakta olduğu ifade edilmektedir. Tüm işlemlerin elektronik ortamda yürütülecek olması ile hem dosya kayıplarının önüne geçilmekte hem de avukatların, dosyadaki tarafların fiziki taleplerini alarak müdürlükten karar alma sürecini de ortadan kaldırmaktadır. Böylece dosyanın taraflarının dosya ile olan fiziki ilişkisi en aza inmiş olmakla, suiistimallerin önüne geçilmesi, hukuka ve ahlaka aykırı ekonomik ilişkileri engelleyen bir yapının oluşmasına katkı sağlamakta olduğu belirtilmektedir. Tüm bu olumlu yanların yanında bürolarda yaşanan bir olumsuzluğun diğer büroyu etkileyebilecek olması ise olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca özellikle avukatlar tarafından tek bir taleple tüm işlemlerin yapılması istenmekle, birden fazla büronun bir anda işin içine girecek olması sebebi ile koordinasyon sıkıntısının yaşanabileceği de ifade edilmektedir (Ziytak & Gürler, 2016).

En önemlisi de bazı taleplerin ayrıntı içerebilmesi ya da icra müdürleri ile yapılan görüşmeler neticesinde taleplerin revize edilmesi, taleplerin daha anlaşılır hale gelmesine olanak verilmekteydi. Ancak Ziytak ve Gürler'e (2016) göre bu model ile fikir alışverişi engellenmekle, bazı taleplerin anlaşılabilmesinin, gerektiği gibi yerine getirilmesinin önüne

geçilmektedir.

Yapılan bu çalışmalar sonrasında 2018 yılı itibari ile de İcra Dairelerinin Etkinliğinin Arttırılması (Faz II) AB Eşleştirme Projesi kapsamında Yeni İcra Dairesi Modeli çalışmalarına devam edilmiştir. Bu kapsamda büyük mahallerde uygulanacak icra daireleri modellerine yer verilmiştir. Abonelik Sözleşmesi İcra Dairesi (MTS), Banka Alacakları İcra Dairesi, Gayrimenkul Satış İcra Dairesi ile Genel İcra Dairesi olarak 4 farklı yeni model öngörülmüş ve bazı illerde pilot uygulamaya geçilmiştir. Bu dairelerin bünyelerinde açılmış olan farklı birimler ile de elektronik olarak yapılabilecek işlemlerin sayısı arttırılmış, hacizlerin artık elektronik ortam üzerinden yapılmasına imkan sağlanmıştır (Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı, 2018).

Ancak pilot uygulamaya geçen icra dairelerinde verilen kararların gerekçesiz olduğu veya talepler hakkında bir işlem tesis edilmediği yönünde avukatlardan gelen bildirimler bulunmaktadır (Türkiye Barolar Birliği, 2021a). Bu sebeple birden fazla ilin adliyesinde uygulamaya geçen söz konusu icra dairelerinin etkinliğinin araştırılması, sistemde mevcut bir eksikliğin olup olmadığı, geliştirilmesi gereken bir yapının, sisteminin varlığı hususunda değerlendirmeler yapılması gerekmektedir. Bu sistemin daha da geliştirilmesi ve elektronik işlemlerin sayısının ve kapsamının daha da arttırılması sağlanarak avukatların ve tarafların adliyede zaman ve emek harcamasının önüne geçilebilir.

2.2.6. Pandeminin Etkilerinin Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında İncelenmesi

Ülkemizde olduğu gibi başka birçok ülkede pandeminin etkilerinin azaltılması hususunda diğer alanlarda olduğu gibi hukuk alanında da önlemler alınmak istenmiştir. Ülkeler gibi uluslararası kuruluşlar da bu hususlarda çalışmalar yapmış ve birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği İçin Avrupa Komisyonu (CEPEJ), Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelere alınacak tedbirler konusunda insan hakları ve hukukun üstünlüğü,

adalete erişim sağlanması, kişi güvenliği gibi birçok ilkeye dikkat edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Alınacak tüm önlemlerin kanunilik, orantılılık ve hukuki belirlilik ilkeleri doğrultusunda alınmasını ve belli bir süre ile sınırlı olunması gerektiği belirtilmiştir (Çiftçi, 2020a; Özgenç vd., 2020). Belçika ve Litvanya’da işlemler mümkün olduğunca yazılı prosedüre geçirilmeye çalışılmış; Şili’de ise Covid-19 salgının etkisini baz alacak şekilde yeni bir yasa çıkarılmıştır (Law and Justice Foundation of NSW & OECD, 2020).

İstanbul Barosu’nun da katılım sağlamış olduğu, Birleşmiş Milletler Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü’nün “Covid-19 pandemisinin yargı ve avukatlık mesleğinin özgür ve bağımsız bir biçimde icra edilmesi üzerine etkileri” konulu bir anket çalışması ile ülkelerde alınan tedbirlere ilişkin değerlendirmeler yapmış olduğu görülmüştür (İstanbul Barosu, 2021b). Ankete cevap veren çok sayıda ülkenin pandeminin başlarında yalnızca acil davalara bakılması gerektiğine ilişkin tedbirler almış olduğu, ancak acil ile acil olmayan ayrımının hangi kriterler baz alınarak belirleneceği noktasında ülkeler arasında ayrım bulunduğu görülmüştür (García-Sayán, 2021). Bu kapsamda Kanada’da kamu sağlığı ve güvenliği, çocukların korunması ile ilgili davalar; Hollanda’da acil işler arasında bazı cezai duruşmalar, iflaslar ve çocukların korunmasına ilişkin olan davalar; Slovenya’da ise doğal afetler, salgınlar gibi olağanüstü hallerde sanığın özgürlüğünün kısıtlandığı davalar ile çocukların korunmasına ilişkin olan davaların acil işler olarak sınıflandırılmış olduğu görülmektedir. Arnavutluk’ta acil işlerin belirlenmesi hakimnin takdirine bırakılmışken, Yunanistan’da kanunlar ile belirlenmiştir. Ülkemiz hukukunda pandemi dönemine ilişkin özel olarak bu şekilde bir ayrımın yapılmamış olduğu görülmektedir. Ancak acil işlerin belirlenmesi noktasında birtakım kriterler getirilerek, hakimlerin bu kriterleri somut davaya göre değerlendirip, davanın acil olup olmadığı hususunda karar verebileceği yönünde düzenlemeler yapılabileceği belirtilmektedir (OSCE, 2020).

Yapılan anket çalışması sonucunda ayrıca Bosna Hersek gibi ülkelerde mahkemelerin

tüm dönem açık kalmış olduğu; Brezilya, Finlandiya’da ise yalnızca acil davalara bakıldığı görülmüştür. Ekvador ve Malta’da ise mahkemeler sırası ile Mayıs 2020 ve Haziran 2020 tarihinde kısmen açılmak üzere kapatılmıştır. Bu zorunlu kapamalar sebebi ile adliyelerdeki iş yüklerinin artması üzerine Fiji, Moldova, Romanya gibi bazı ülkeler gecikmeleri azaltmak için hafta sonları ve tatillerde de mahkemeleri açık tutmuştur. Birçok ülkede salgının yayılmasının önlenmesi amacı ile adliyelerde maske kullanımının zorunlu kılınması, dezenfektan bulundurma, ateş ölçümü gibi tedbirler alındığı görülmüştür (García-Sayán, 2021). Ayrıca Portekiz, İtalya, Yunanistan, Çin gibi birçok ülke bu dönemde duruşmalarını Skype, Zoom gibi uygulamalar üzerinden video konferans olarak gerçekleştirmiştir (Law and Justice Foundation of NSW & OECD, 2020). Ancak ülkemizde olduğu gibi ses ve görüntü nakliyle gerçekleştirilen duruşmaların HMK’da yapılan düzenlemede olduğu gibi kalıcı olarak değil de daha ziyade istisnai bir uygulama olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu kapsamda İsviçre’de bu tür duruşmalar pandemi dönemine özgü olarak getirilmiş, Almanya’da bu uygulamaya mesafeli yaklaşımla, tarafların ortak rızası aranmıştır (Çiftçi, 2020b).

Bazı hukuk sistemlerinde pandemi öncesi hukuk sisteminin yavaş olması sebebi ile pandemi döneminin başlaması ile salgın yargılama faaliyetlerinin daha da yavaşlamasına sebep olmuştur. Birtakım önlemlerle süreç hızlandırılmaya çalışılmış, sürecin sona ermesi ile iş yükünün artmasını önlemek amacı ile de birtakım düzenlemeler getirilmiştir. Tezin bu kısmında diğer bazı ülkelerde ne gibi sıkıntıların yaşanmış olduğu ve hangi önlemlerin alınmış olduğu ülke bazında incelenmek istenmiştir. Pandemi sürecinin başlaması ile birlikte ülkeler bazında alınan önlemlerin neler olduğu, bu ülkelerin pandemi ile mücadelesinin nasıl gerçekleştirildiği aşağıda ayrıntısıyla belirtilmiştir.

2.2.6.1. İsviçre

Türk hukuk sisteminde yer alan İİK’yi iktibas etmiş olduğumuz İsviçre İİK’de de fevkalade tatile ilişkin paralel düzenlemeler yer almaktadır. İlgili düzenlemede salgın

hastalıkların veya olağanüstü durumların mevcut olması fevkalade tatil sebebi olarak yer almaktadır. Federal Konsey veya Konsey'in onayı ile kanton yönetiminin fevkalade tatile ilişkin karar verebileceği belirtilmiştir. Söz konusu hüküm özellikle salgın hastalıklar, sel ve yangın felaketlerinde, 1. ve 2. Dünya Savaşı'nda kullanılmıştır. Yakın zamanda ise 24.09.1993 tarihinde Brig kasabasında yaşanmış olan sel felaketi sebebi ile şehrin bazı kısımlarının su altında kalmış olmasından dolayı hüküm uygulama alanı bulmuştur (Arslan, 2020).

Covid-19 salgını sebebi ile Federal Konsey, İİK'de yer alan yetkisi uyarınca 19.03.2020 ile 04.04.2020 tarihleri arasında geçerli olmak üzere fevkalade tatil ilan ederek, icra takiplerini tatil etmiştir. 05.04.2020 ile 19.04.2020 tarihleri arasında Paskalya sebebi ile de icra takip işlemleri yapılamamakta olduğundan Paskalya döneminde başlayan adli tatil öne çekilerek 21.03.2020 tarihinde başlatılmış ve 19.04.2020 tarihine kadar sürmesi yönünde karar verilmiştir. Bu sayede ise 04.04.2020 tarihinden 19.04.2020 tarihine kadar da takip işlemleri durdurulmuştur. Sonrasında ise fevkalade tatil ile adli tatilin uzatılması hususunda bir değerlendirilmede bulunulmuşsa da bu yola başvurulmamıştır (Kurt Konca 2020; Pekcanitez ve Erişir, 2020). İsviçre'nin adli tatili pandemiye özgü olarak öne çekerek, salgının yoğun olduğu ve adliyelerde daha az insan sirkülasyonu olduğu bu dönemde zaman kaybını en aza indirmeyi amaçlamış olduğu belirtilmiştir (Özgenç vd., 2020).

Adli tatilin uzatılmasına ilişkin bir karar verilmemişse de 20.05.2020 tarihinde alınan karar sonucunda tur operatörleri ile seyahat acenteleri ile ilgili olarak pandemi şartları sebebi ile hizmet verilememesinden doğan müşteri alacaklarının tahsiline yönelik takiplerin 21.05.2020 ile 30.09.2020 tarihleri arasında durdurulmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda sektörel bazda verilen takibin durdurulmasına ilişkin bu kararın ülkemizde de bazı sektörler için verilebilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir. Sonrasında yaşanması muhtemel bir infial halinde en çok bu durumdan etkilenecek sektörlerin İsviçre'de olduğu gibi bir süre

korunabilmesi amacı ile bu şekilde bir düzenleme getirilebileceği ifade edilmektedir (Kurt Konca, 2020).

19.04.2020 tarihinde adli tatilin sona ermesinden sonra ise Koronavirüs Bağlamında Yargıda ve Yargılama Hukukunda Önlemler Yönetmeliği (*Covid-19-Verordnung Justiz und Verfahrensrecht*) çıkarılmıştır. Bu düzenleme ile salgın nedeniyle yaşanan olağanüstü durumlarda yargılama faaliyetlerine devam edilebilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Ancak konu yönetmelikte sürelerin durmasına, duruşmaların ertelenmesine veya kararların tebliğe çıkarılmasından vazgeçilmesine ilişkin bir düzenleme yapılmamış olduğu görülmektedir. Bu yönetmelik ile 30.09.2020 tarihine kadar tarafların rızası halinde veya acil olması gibi önemli nedenlerin bulunması halinde duruşmaların video konferans olarak yapılabilmesine olanak sağlanmıştır. Ancak bu yöntemin uygulanması mümkün değil ise de aciliyetin ve böyle bir inceleme yapmaya engel bir durumun mevcut olmaması halinde dosya üzerinden bir inceleme yapılmasına imkan sağlanmıştır (Pekcanitez & Erişir, 2020). Ancak davasını avukat olmadan yürüten tarafın bu konuda bilgisiz olması ve hakimin davayı aydınlatma görevi kapsamında dosya üzerinden inceleme yapılamayacağı belirtilmiştir (Dişel, 2021).

Sonraki aşamada ise 26.09.2020 tarihinde kabul edilen Covid-19 Salgınıyla Mücadele Kararlarının Yasal Dayanağına İlişkin Federal Kanun ile pandemi dönemiyle sınırlı olmak üzere duruşmaların ses ve görüntü nakli yoluyla gerçekleştirilmesi kabul edilmiştir. Konu düzenlemenin 31.12.2020 tarihine kadar geçerli olacağı belirtilmiş olunmakla da istisnai olarak getirilen bir düzenleme olduğu görülmektedir (Çiftçi, 2020b).

Mahkemelerde hijyen ve sosyal mesafe kurallarına uyulması istenmiş, fiziken duruşma yapılabilmesinin mümkün olmadığı hallerde ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmaların icra edilebileceğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenleme ile tarafların onayı olmaksızın özellikle acil işlerde uzaktan duruşma yapılabilme imkanı getirilmiştir. İcra hukuku ile ilgili

olarak da açık arttırmaların online platformlar üzerinden gerçekleştirilmesi öngörülmüştür (Dişel, 2021).

Her ne kadar tüm bu düzenlemelerin ülkemiz hukukuna adapte edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmişse de yargılama faaliyetlerinin devamı için getirilen söz konusu kanun ile hukuki güvenliğin tesis edilmiş olduğu görülmektedir. Ancak ülkemizde bu kapsamda kanuni bir düzenlemeye gidilmemiş, torba kanun niteliğinde bulunan birçok kanunun yer aldığı bir düzenleme ile sürelerin durdurulmasına ve duruşmaların ertelenmesine karar verilmiştir (Dişel, 2021). Ancak bu tür düzenlemelerin kanunun amacının ne olduğu hususunda belirsizliklere yol açtığı ifade edilmektedir. Bu sebeple belli bir amaç doğrultusunda kolay ve anlaşılır bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Özekes, 2020). Ceza yargılaması için de video konferans yöntemi uygulanmış olmakta ise de bu istisnai bir düzenleme olduğundan hükümsüz tutuklular için daha çok uygulanmıştır (Sanıvar, 2021).

2.2.6.2. Almanya

Covid-19 salgını sebebi ile 27.03.2020 tarihinde Covid-19 Pandemisinin Hukuk, İflas ve Ceza Usul Hukukuna Etkilerini Hafifletmeye Dair Kanun (*Gesetz zur Abmilderung der Folgen der COVID-19-Pandemie im Zivil-, Insolvenz- und Strafverfahrensrecht*) çıkarılmıştır. Yürürlük tarihi 01.03.2020 olan bu düzenleme kamu sağlığına ilişkin bir düzenleme olmaktan ziyade piyasa yapısını korumaya yöneliktir. Ülkemizde uygulamaya geçen 7226 Sayılı Kanun'dan farklı olarak genel bir düzenleme yapmak yerine salgının sonuçlarını hafifletmek amacı ile getirilen iflasa ilişkin bir düzenlemedir. Bu sebeple bu kanunun amacına ulaşması için uzun bir sürenin gerektiği belirtilmektedir (Arslan,2020; Kurt Konca, 2020). Bu düzenleme ile iflas talep etme yükümlülüğü 30.09.2020 tarihine kadar askıya alınmıştır. Yargılama süreleri bakımından bir düzenlemenin getirilmemiş olmasının sebebi ise acil durumlarda kanundan kaynaklanan sürelerin veya hakim tarafından verilen sürelerin uzatılıp kısaltılması hakimin takdir yetkisinde olmasıdır (Özekes & Boran Güneysu, 2020).

Bu kanun ile var olan kanunların değişikliği yoluna gidilmemiş veya genişletilmesi ihtiyacı duyulmamıştır. Alman Medeni Usul Kanunu'nda savaş veya başkaca bir olay sebebi ile mahkemelerin faaliyetlerini durdurduğu noktada yargılama işlemlerinin de duracağına ilişkin kanun maddesi bulunmasına rağmen bu dönemde bu madde uygulama alanı bulmamıştır (Aslan, 2021).

Alman medeni yargı sisteminde kural dava malzemelerinin doğrudan ve sözlü olarak incelenmesidir. Ancak 2001 yılında getirilen düzenleme ile istisnai durumların varlığı halinde duruşmaların ses ve görüntü nakli yoluyla gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Böyle bir düzenlemenin varlığı halinde dahi Alman hukuk sistemi içerisinde bu uygulamanın pek yaygın olmadığı görülmüştür. Bu hususta gerekli eğitimlerin verildiği ve alt yapının mevcut olduğu düşünöldüğünde istisnai olarak bu yöntem uygulanmıştır (Çiftçi, 2020b).

Ayrıca ölkemizdeki Bilim Kurulu'ndan farklı olarak geçici olarak değil, sürekli olarak görev yapan Robert Koch Enstitüsü, pandemi ile mücadele noktasında önemli bir konuma sahiptir. Görevi kanunla belirlenmiş olan bu enstitünün pandeminin önlenmesi amacı ile tedbirler alma noktasında yetkisi bulunmaktadır. Bu şekilde salgın gibi acil bir durum sebebi ile hızlıca tedbir alma, düzenleyici işlemler yapma yetkisi bulunan enstitü aracılığı ile yayılımın önüne geçilmektedir (Erkal, 2021).

2.2.6.3. Avusturya

21.03.2020 tarihinde Federal Resmi Gazete'de yayımlanan Covid-19 Kanunu ile alınan önlemlerin neler olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda mahkemelerin 31.12.2020 tarihine kadar tarafların anlaşması durumunda duruşmaların ses ve görüntü nakli yoluyla gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Avusturya Medeni Usul Kanunu'nda buna imkan sağlayan bir düzenleme olmasına rağmen pandemi dönemine özgü olarak bir kanuni düzenleme yapılmış olduğu görölmektedir (Çiftçi, 2020b).

Adli yargıda mevcut tüm sürelerin 30.04.2020 tarihine kadar durdurulmasına ilişkin düzenleme getirilmiş olmakla da bazı yargılamalar istisna tutulmuştur. Hürriyetten yoksun bırakılmanın hukuka uygun olup olmadığına ilişkin görülen yargılamalar ile edimlerin ifasına yönelik süreler istisna tutulmuştur. Ancak sürelerin durmasına ilişkin getirilen düzenlemede yargılamayı yapan hakimin takdir hakkının mevcut olduğu ve sürelerin devam edeceğine ilişkin karar verebileceği gibi uygun bir süre de tayin edebileceği beyan edilmiştir. Ayrıca 31.12.2020 tarihine kadar tarafların onayı olmaksızın ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmaların icra edilebileceğine ilişkin düzenleme getirilmiştir. Tüm bunların yanında konu sürelerin uzatılması, salgının önlenmesi amacı ile başkaca düzenlemeler getirilmesi yetkisi Adalet Bakanı'na aittir (Aslan, 2021).

Bu dönemde ayrıca usul ve taraf haklarına ilişkin yapılması gereken resmi işlemler önceden telefonla haber verilmek sureti ile yapılabilmektedir. Hatta mümkünse bu işlemlerin telefon ve e-posta yolu ile yapılması istenmiştir (CEPEJ, y.y.). Ayrıca mahkemelerde personelin ve tarafların korunması için plastik camlar kullanılarak salgının yayılması engellenmek istenmiştir (OSCE, 2020).

2.2.6.4. Birleşik Krallık

Pandemi sebebi ile duruşmaların video konferans veya sesli kayıt yöntemi ile gerçekleştirilmesi yönünde özel düzenlemeler getirilmiştir. 23.03.2020 tarihinde tüm yeni jürili davalar askıya alınmış, birkaç gün sonra ise mahkeme binalarının yarısından fazlası kapanmıştır (House of Lords, 2021). 25.03.2020 tarihinde mahkemelerde teknolojik imkanların kullanımına olanak sağlayan Koronavirüs Pandemisi Sırasında Görüntülü ve Sesli Duruşmalar – 51Y sayılı Uygulama Talimatı yayımlanmıştır. Bu uygulama talimatının ise 2020 Koronavirüs Kanunu'nun yürürlükten kalkması ile yürürlükten kalkacağı belirtilmiştir. Mahkemelerin çekişmesiz yargı işi, tanıksız davalar gibi uyuşmazlıklar için uzaktan duruşma yöntemini uygulayabilecekleri yönünde düzenleme yapılmıştır (Çiftçi, 2020b). Tarafların ortaklaşa olarak

kararlaştırmış olduğu Skype, Zoom gibi uygulamalar üzerinden duruşma yapılabilceği kabul edilmiştir (Sanıvar, 2021).

Ceza yargılaması açısından yapılan dzenlemeler içerisinde 28.09.2020 tarihinde hapishanede yargılanmayı bekleyenler için tutuklama sfireleri 6 aydan 8 aya çıkarılmıştır (House of Lords, 2021). Pandemiye bağlı olarak yargılamaların gecikmesi sebebiyle söz konusu sfirenin uzatılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Mahkemelerde uygulanmak üzere sağlık ve gvenliğe ilişkin onlemler belirlenmiş; yüz yüze yapılan jüri davalarının daha az saatliğine oturmak üzere yapılması, dava sayılarının sınırlanması, davayı izlemeye gelenler için başka özel bir salon ayarlanarak canlı yayın aracılığı ile duruşmaların seyredilmesinin sağlanması, kutsal kitaplara dokunmadan yeminlerin alınması gibi dzenlemelere gidilmiştir (OSCE, 2020).

2.2.6.5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Pandemi dönemi ile birlikte ABD’de de hukuk sisteminde bazı sıkıntıların yaşanmış; kalabalık mahkeme koridorları, hapishanedeki eksik gvenlik onlemlerinin mevcut olduğu; Covid-19 virüsüne maruz kalan kesimlerdeki eşitsizlikler sebebi ile jürilerin toplumun bir kesiminden temsilin azalması riskine yol açtığı görülmüştür. Davalar durdurulmuş, iddianameler için belirlenen yasal son tarihler kaldırılmıştır. Yargılanmadan önce kişilere ya suçunu itiraf etmesi ya da gözaltında enfeksiyon riski ile karşılaşması arasında seçim yapmasının istendiği bir duruma gelinmiş olduğu belirtilmektedir. Avukatların müvekkilleri ile yüz yüze görüşmede sıkıntılar yaşaması sebebi ile de temsilde zorluklar yaşanmış olduğu; danışmanlık hizmeti vermenin daha zor hale geldiği belirtilmiştir (Legal Aid Interagency Roundtable, 2021).

Yaşanan tüm bu sıkıntılar içerisinde 1972 yılından beri video konferans yöntemi ile duruşmaların yapılmakta olduğu ABD’de pandemiden önce hukuk davaları için video yoluyla

hiç duruşma yapmamış olan mahkemelerin mevcut olduğu da görülmüştür. Bu dönemde duruşmalara katılım oranlarını artırmak amacı ile de ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmalara başlanmıştır. Pandemiden önce elektronik araçlarla belge gönderimi çok olmasa da bu dönem ile birlikte avukat olmayanlar dahi elektronik yoldan belge göndermeye başlamıştır (Rickard, 2021).

Amerikan mahkemeleri bu dönemde daha çok Cisco WebEx uygulaması ile sanal duruşmalar gerçekleştirmiş, aleniyetin sağlanması amacı ile de duruşmalara uzaktan erişim imkanı sağlamıştır. Bu uygulama hem hukuk hem ceza davaları için getirilmiştir. Ancak ceza davalarının video konferans olarak yapılabilmesi için sanık ve mağdurun rızası aranmaktadır. Sanal duruşma düzeninin mahkemelerde gerçekleşen fiziki duruşmalar gibi olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Mahkemeye sunulacak delillerin de elektronik ortamdan gönderilmesi istenmiştir. Sanığın duruşma esnasında hukuki yardım talebinde bulunması halinde cep telefonu aracılığı ile avukatına ulaşması imkanı da sağlanmıştır (Sanıvar, 2021). Duruşmada tarafların yanında tanık ve bilirkişiler de video konferans yöntemi ile dinlenmekle, delillerin incelenmesi elektronik cihazlar üzerinden gerçekleştirilmektedir (Varol Karaosmanoğlu, 2022).

Adliyelere girişlerde ise ülkemizde uygulanan ateş ölçümü tedbiri ABD’de de uygulanmakta ve ateşi belirli bir derecenin üzerinde olanlar adliyeye alınmamaktadır (Çiftçi, 2020b).

Pandemi öncesinde dahi gelir düzeyi düşük insanların adalete erişim noktasında yaşamış olduğu sıkıntıların pandeminin başlaması ile birlikte daha da artmış olduğu belirtilmiştir. Bu anlamda Eylül 2021’de yayımlanan Yuvarlak Masa Raporunda da teknolojiyi ve sanal hizmetleri genişletmek adına duruşmaların uzaktan gerçekleştirilmesi, belgelerin elektronik ortamda dosyalanması gerektiği belirtilmiş olursa da bu insanların adalete erişiminin sağlanması noktasında politikacıların, sivil hukuk kuruluşlarının birlikte çalışması ile çözüme kavuşabileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda bazı yerleri dijitalleştirmek adına alt yapı

sağlanması, tercümanlık yardımında bulunulması, tahliye riski ile karşı karşıya kalan kiracılara yardım sağlanması, ücretsiz yasal yardım sunulması gibi hizmetlerin sağlanabileceği ifade edilmiştir (Legal Aid Interagency Roundtable, 2021).

2.2.6.6. Rusya

Covid-19 salgının artması ile birlikte 18.03.2020 tarihinde Rusya Yüksek Mahkeme Başkanlığı ve Hakimler Kurulu Başkanlığı'nın ortak kararı ile dosyanın tarafları dışındaki vatandaşların adliyelere girmeleri, mahkemelere erişimi kısıtlanmıştır. Kurullar sadece acil davaların görülmesini tavsiye etmiştir. Kişilerin doğrudan mahkemeye başvurmak yerine internet ve posta yolu ile başvuru yapmaları istenmiştir (CEPEJ, y.y.).

Rusya'da video konferans yöntemi ile ilk duruşma 19.04.2000 tarihinde hükümlü kişilerle gerçekleştirilmiştir. Pandemi döneminde mahkemeler ses ve görüntü yoluyla duruşmalarını icra etmeye başlamıştır. Salgın döneminde 2 milyonun üzerinde dava görüldüğü ve video konferans yöntemi ile 8 binden fazla duruşmanın yapılmış olduğu bildirilmiştir. Duruşmaların aleniyet ilkesine, şeffaflık ilkesine aykırı olacağına ilişkin endişelerin yersiz olacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda gazetecilerin ve vatandaşların önemli davalardaki gelişmeleri okuyabileceği ve davaları canlı olarak mahkemelerin web sitelerinden izleyebilecekleri açıklanmıştır (РАПИСИ (Rapsi News), 2020).

Ayrıca bu dönemde Rusya Yüksek Mahkeme Başkanlığı tarafından yayımlanan 21.04.2020 ile 30.04.2020 tarihli iki ayrı düzenleme ile de pandemi kapsamında alınan tedbirlerin neler olduğu açıklanmıştır. Davanın görülmesinde bir zorluk yaşanması durumunda zamanaşımı sürelerinin uzatılabileceğinden bahsedilmiştir. Bu hususta baş hakim veya davaya bakan mahkemenin hakimi bu kararı vermeye yetkilidir. Bu uygulama Covid-19'a özgü bir uygulama olarak getirilmemiş, kanunda mevcut olan hüküm kapsamında takdir hakime bırakılarak somut olaya göre karar verilmesi istenmiştir. Şikayet gibi kişinin mahkemede

bulunmasını gerektirmeyecek davalarda ise yalnızca dilekçe verilerek dosya üzerinden karar verilebilecektir. Sokağa çıkma yasağı gibi tarafların dava açmasını engelleyecek önemli bir sebebin mevcut olması halinde davanın süresinde açılmış sayılacağı belirtilmiştir (Президиумом Верховного Суда, 2020).

3. Gereç ve Yöntem

Bu araştırma araştırmanın sorunsalı bağlamında nicel araştırma yöntemlerinden Tarama Yöntemi (Survey) ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem mevcut durumu tespit etmek için yürütülen bir araştırmadır. Bu tür araştırmalarda örneklem oldukça geniş tutulur. Geniş örnekleme ulaşabilmenin en kolay yolu anketlerdir. Anketler yoluyla daha fazla nicel veri toplanabilmektedir. Bu nedenle alan taraması çalışmalarında tercih edilmektedir. Nicel verilerin istatistiki çözümlemesinin ardından genellemelere gidilmeye çalışılır ve bu genellemeden özel bir kesit alınarak özel durum çalışmaları başlatılır (Yıldırım ve Şimşek,2011).

3.1. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın veri toplama aşaması iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. Buna göre;

1- Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmış olan anket için derlenen soruların belirlenmesi amacıyla (Yıldırım ve Şimşek, 2003) öncelikle farklı hukuk alanlarında uzmanlaşmış 7 avukat ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır (bkz. Ekler 8.1.). Bu görüşmelerde tez çalışması ile pandemi sürecinde yargı alanında ne gibi aksaklıkların yaşanmış olduğu, avukatların nasıl problemlerle karşılaşmış olduğu, hak kayıpları yaşanmaması için nasıl önlemler alındığı ve etkisinin ne olduğu, alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığı ve başkaca bir tedbir alınması gerekip gerekmediği yönündeki sorular katılımcı avukatlara yöneltilmiştir. Görüşmeler sonucunda benzer cevapların verilmiş olduğu görülmüş, elde edilen bilgiler tekrarlamaya başladığında, yani doygunluk noktasına ulaşıncaya derinlemesine görüşmeler sonlandırılmış ve bu görüşmelerde ortaya çıkan ortak temalar üzerinden nihai anket formunun içeriği oluşturulmuştur.

2- Derinlemesine görüşmeler sonucunda hazırlanan anket formu 2 bölümden oluşmaktadır. Anketin 1. bölümünde katılımcılara cinsiyetleri, mesleki deneyim süreleri ve

temel çalışma alanlarına dair sosyodemografik bilgi soruları sorulmuştur (bkz. Ekler 8.3.). 2. bölümde ise katılımcılara derinlemesine görüşmeler neticesinde belirlenen ortak temalara dair görüşlere ne oranda katıldıklarını gözlemlemek üzere sürelerin durdurulması, elektronik işlemler, adliyelerin işleyişi ve yargı alanında yaşanan sıkıntılar olmak üzere dört alt gruptan oluşan Kesinlikle Katılmıyorum / Katılmıyorum / Kararsızım / Katılıyorum / Kesinlikle Katılıyorum şeklinde 5'li Likert soru tipi ile hazırlanan toplam 46 soru ile her bir alanda yaşanan sıkıntılara ve alınabilecek önlemlerin neler olabileceğine ilişkin çoklu yanıt soru tipi ile hazırlanan toplam 7 soru yönlendirilmiştir (bkz. Ekler 8.4.). Anket formunda yer alan sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararlar kısmında yer alan 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, ve 13. sorular; elektronik işlemler ve uygulamalar kısmında yer alan 16, 19 ve 22. sorular; adliyelerin işleyişine yönelik ifadeler kısmında yer alan 27, 28, 29, 31, 32 ve 34. sorular ile pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar kısmında yer alan 38, 39 ve 45. sorular ters olarak puanlanmıştır.

Covid-19 pandemisi dolayısıyla veri toplama sürecinin sürdürülebilirliği ve hedeflenen örneklemin ulaşılabilirliği açısından veri toplama süreci çevrimiçi veri toplama platformu *Google Formlar* üzerinden yürütülmüştür.

3.2. Örneklem Sayısı ve Seçimi

Belirlenen amaç doğrultusunda yapılacak araştırmanın saha çalışması hali hazırda sorunlarla en çok karşılaşma potansiyeline sahip avukatlarla gerçekleştirilmiştir. Avukatların seçilmesinde hem yargı alanının iç işleyişinde aktif rol oynaması hem de müvekkileri vasıtası ile yargı alanına mensup olmayan vatandaşların yaşamış oldukları problemlerin farkında olması etken olmuştur.

Yapılan çalışmanın konusuna bağlı olarak çalışılmak istenen evreni, İstanbul Barosuna bağlı avukatlar teşkil etmekte olup, son yapılan resmi sayım (2019) uyarınca baroya bağlı

avukat sayısının 46.052 kişiden oluştuğu görülmektedir. Araştırma kapsamında; Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2004) hazırlamış olduğu olası örneklem hatalarını azaltmak için evren büyüklüğü ve örneklem miktarları ile ilgili çalışmaları temel alınarak örneklem seçimi yapılmıştır. Örneklem hatasının azaltılması için araştırma kapsamında $\alpha= 0.05$ için Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın çalışmasında yer alan ± 0.05 örneklem hatası temel alınmıştır. Buna göre hedef evren büyüklüğü olarak kabul edildiğinde, ± 0.05 örnekleme hatası için öngörülen örneklem büyüklüğü en az 381 ile 321 kişi arasında olup, ankete katılan 401 avukat ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Hedeflenen örnekleme ulaşılması bakımından ise kartopu örnekleme tekniği baz alınmıştır. Kartopu örneklemede öncelikle evrene ait birimlerden birisi ile temas kurulur. Temas kurulan birimin yardımıyla ikinci birime, ikinci birimin yardımıyla üçüncü birime gidilir. Bu şekilde, sanki bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişler (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.45). Uygun katılımcının seçilmesiyle başlayan bu yöntem ile çalışmaya katılması planlanan özellikteki diğer katılımcılara, önceki katılımcıların önermesi ile ulaşılarak soru formları iletilmiş, çalışmaya katılımları bu şekilde gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Analizi

Verilerin analizi konusunda; tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Katılımcılara yönlendirilen soruların güvenilirlik analizleri için Co. Alpha testi yapılmıştır. Ancak anket formunda yer alan soruların geçerlilik analizleri yapılamadığından ölçek olarak değerlendirmeye alınamamıştır.

Anket sorularına yönelik puanların normal dağılıma uygunluk düzeyleri Kolmogrov-Simirnov testi ile yapılmıştır. Soruların katılımcı özelliklerine göre incelenmesinde t testi analizi ile Varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Boyutlar arasındaki farklılığın incelenmesinde Faktöriyel varyans analizi yapılmıştır. Farklı olan grubun belirlenmesinde

Sidak testi kullanılmıştır. Boyutlar arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Çalışmada 0,05'ten küçük olan p değerleri anlamlı kabul edilmiştir. Analizler SPSS 25.0 paket programı ile yapılmıştır.

3.4. Sınırlılıklar

Çalışmada kullanılan anket soruları bu çalışmaya özgü oluşturulmuş olduğundan yapılan bu tek çalışma ile ilgili soruların ölçek değeri kazanabilmesi için geçerlilik analizlerinin yapılabilmesi mümkün olmamıştır. Bu sorulara yönelik geçerlilik analizlerinin yapılabilmesi için ikinci bir araştırmanın yapılması ve çalışmada uygulanan anketin iki veya üç kez daha uygulanması gerekmektedir. Bu kapsamda katılımcılara yönlendirilmiş olan soruların geçerlilik analizlerinin yapılmamış olması ve ölçek olarak kullanılamaması bu çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

4. Bulgular

4.1. Derinlemesine Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın ilk aşaması olan derinlemesine görüşmelerde farklı uzmanlık alanlarına ve kıdem yıllarına sahip 7 avukata (bkz. Tablo 1) pandemi döneminde yaşanan sıkıntılara ve alınması gereken önlemlere yönelik toplamda 9 soru yönlendirilmiştir (Bkz. Ekler 8.1.). Bu sorulara verilen cevaplar, her bir soru için ayrı ayrı olarak inceleme konusu yapılmıştır.

Tablo 1: Derinlemesine Görüşme Yapılan Katılımcıların Genel Özellikleri

Yılı	Kıdem	Uzmanlık Alanları
Katılımcı 1	26	İş Hukuku, Aile Hukuku, Miras Hukuk
Katılımcı 2	38	Arabuluculuk, Şirketler Hukuku
Katılımcı 3	23	İcra ve İflas Hukuku, Bankacılık Hukuk
Katılımcı 4	29	Ticaret Hukuku
Katılımcı 5	18	Deniz Hukuku, Taşımacılık Hukuku
Katılımcı 6	11	Hukuki Sözleşmeler, Mülkiyet Hukuku
Katılımcı 7	11	İcra ve İflas Hukuku

Katılımcılar tarafından 1. soruya yönelik verilen cevaplarda; Katılımcı 1 tarafından pandemi sebebi ile karşılaşmış oldukları sorunlar içerisinde maske kullanımı ve izolasyon yöntemleri mücadele halinde iken mesleki faaliyetlerin sürdürülmesinde sıkıntılar yaşanmış olduğu, daha önce böyle bir durum ile karşılaşmadığı için belirsizlikler olduğu belirtilmiştir.

Bu kapsamda Katılımcı 5 ve Katılımcı 7 tarafından da avukatların çalışma koşullarının ağırlaşmış olduğu ve pandeminin insanların aynı ortamda bulunmasını ve çalışmasını engellemiş olmasından ötürü mesleki faaliyetlere zarar vermiş olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında Katılımcı 4 ve Katılımcı 6 ivedi işlemlerin yapılması noktasında sıkıntılar yaşanmış olduğunu belirtirken; Katılımcı 3 ve Katılımcı 7’de işlemleri yapacak muhatabın bulunamadığını dile getirmişlerdir. Tüm bunların yanında tahliyelerin gecikmesi, e-imzalı tutanakların mahkeme tarafından kabul edilmemesi sebebi ile yaşanan sıkıntılar, maddi anlamda yaşanan hak kayıpları, uluslararası alanda çalışan avukatların sürelerin durdurulması sebebi ile işlem yapamamasından ötürü yaşamış olduğu sıkıntılardan bahsedilmiştir.

Katılımcılara yönlendirilen 2. soruya ilişkin olarak ise; bir katılımcı dışında diğer tüm katılımcıların alınan tedbirlerden haberdar olduğu ve sürece hakim oldukları görülmüştür. Sürelerin durdurulması, UYAP sorgu ekranlarında avukatlara açılan işlemler, e-duruşma gibi işlemlerin hayata geçirilmiş olmasından bahsedilmiş olmakla, bir kısım katılımcının alınan tedbirlerin hukuksal olmadığı yönünde cevaplar vermiş olduğu görülmüştür.

3. soruya verilen cevapta; sürelerin durdurulması yönünden alınan kararın Katılımcı 1, Katılımcı 3 ve Katılımcı 5 tarafından olumlu olarak yorumlandığı; Katılımcı 4 ve Katılımcı 7 tarafından olumlu olarak yorumlansa da eksikliklerin mevcut olduğu; Katılımcı 2 ve Katılımcı 6 tarafından ise mağduriyetlere sebebiyet vermiş olduğu belirtilmiştir.

Katılımcılar tarafından 4. soruya verilen cevapta; sürelerin durdurulmasına yönelik alınan kararın daha sonrasında da uygulanması gerektiği yönünde görüşler mevcut olsa da bir daha alınmaması gerektiğine yönelik düşüncülerin de mevcut olduğu görülmüştür. Ancak daha detaylı ve açıklamalı olarak düzenleme getirilmesi gerektiği ve yapılacak çalışmalar ile de bu soruya cevap verilebileceği verilen cevaplar arasındadır.

5. soruya verilen cevapta ise; çoğu katılımcının elektronik ortamdan süreçlerin yürütebilmiş olmasının pandemi döneminde kolaylık sağlamış olduğu belirtilmişse de sistemsel yaşanan bazı sıkıntılar sebebi ile tam katkı sağlanamadığı ve de bu taleplerin adliyeler tarafından işleme alınmaması durumunda da bir katkısının mevcut olmayacağı belirtilmiştir.

Katılımcılar tarafından 6. soruya verilen cevapta; sürelerin durdurulması yönünde alınan kararın Katılımcı 1 tarafından olumlu karşılandığı belirtilmişse de yargı faaliyetlerinin sekteye uğraması, süreçlerin daha da uzaması, ivedi işlemlerin yerine getirilmemesi noktasında sıkıntılar yaşanmış olduğu dile getirilmiştir. Diğer katılımcılar da bu dönemde yaşanan sıkıntılardan bahsederken Katılımcı 4 alınan kararın detaylı çalışılmadan alınmış olması, özellikle sürelerin devam etmesi ile birlikte ertelenen işlemler ve duruşmalar sebebi ile ciddi olumsuzlukların meydana gelmiş olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda Katılımcı 3'te işlerin birikmiş olduğundan bahsederek, adliyelerdeki esnek çalışma sisteminin de bu durumu etkilemiş olduğunu belirtmiştir.

7. soruya tüm katılımcılar tarafından olumlu cevap verildiği ve elektronik ortamdan işlem yapılmasının kolaylık olduğu ve işlem sayısının artırılması gerektiği beyan edilmiştir. Ancak avukatların tek başına kullanması ile işleyecek bir sistem olmadığı ve kaç avukatın bu sisteme ayak uydurabileceğine ilişkin olumsuzlukların da mevcudiyeti belirtilmiştir.

Elektronik ortamdan işlemlerin yürütülmesi noktasında yaşanabilecek hak kayıplarına ilişkin yönlendirilmiş olan 8. soruya verilen cevapta; avukat olmayanlar için hak kaybı yaşanabileceği, e-duruşmalarda savunmanın verilmesi noktasında sıkıntılara sebep olabileceği belirtilmiştir.

9. soru ile yönlendirilen olası bir salgın durumunda alınması gereken tedbirler noktasında; Katılımcı 1, elektronikleşmenin öneminden bahsetmiş ve sürelerin durdurulmasına yönelik kararı son çare olarak nitelendirmiştir. Katılımcı 2 tarafından ceza hukuku başta olmak

üzere sürelerin durdurulmasına yönelik bir kararın alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Katılımcı 3 de elektronikleşmenin öneminden bahsederken; Katılımcı 4 ise e-duruşmanın yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı 5, herkesin ortak katkısı ile yapılacak çalışma sonrasında doğru analiz ile bilimsel temelli çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı 6; sürelerin durdurulması, ancak hangi esaslara göre durdurulduğunun net biçimde ortaya konması ve tüm işlemlerin interaktif ortama entegrasyonunun sağlanması yönünde tedbirler alınabileceğini belirtmiştir. Son olarak ise Katılımcı 7 tarafından da özellikle tutuklular yönünden bu dönemde yaşanan sıkıntıların mevcut olması sebebi ile alınacak tedbirler noktasında bu hususların gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir.

4.2. Katılımcıların Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların % 54,2'sinin erkek ve % 45,8'inin kadın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların mesleki kıdem düzeylerinin %39,5 ile 5 yıldan az, % 41,5 ile 5-15 yıl, % 19 ile 15 yıl ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %18'inin ticaret, % 12,7'sinin icra ve iflas, % 0,4'ünün sigorta, %15,4'ünün aile ,%31,4'ünün ceza ve % 21,7'sinin iş hukuku alanında uzmanlaştığı görülmüştür. Bu konudaki detaylı veriler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Genel Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	218	54,2%
	Kadın	183	45,8%
Avukatlık mesleğindeki kıdem süresi	5 Yıl Altında	159	39,5%
	5-15 Yıl	166	41,5%
	15 Yıl Ve Üzeri	76	19,0%
Ticaret Hukuku	Çalışmıyor	326	81,2%
	Çalışıyor	75	18,8%
İcra ve İflas Hukuku	Çalışmıyor	349	87,3%
	Çalışıyor	52	12,7%

Aile Hukuku	Çalışmıyor	339	84,6%
	Çalışıyor	62	15,4%
Ceza Hukuku	Çalışmıyor	275	68,6%
	Çalışıyor	126	31,4%
İş Hukuku	Çalışmıyor	313	78,3%
	Çalışıyor	88	21,7%

4.3. Avukatların Anket Formuna Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Katılımcıların icra müdürlüklerinde işlemlerin yapılması noktasında karşılaştıkları güçlükler sırası ile %60,1 ile ilk başvuru için çok uzun süre sıra gelmesini bekleme, %31,4 ile talebin çok uzun süre sonra işleme alınması, % 21,2 ile işlemi tesis edecek muhatap bulmakta zorlanma, % 16 ile icra müdürlüğü tarafından dosyaya gönderilmiş olan talebin bir kez daha gönderilmesinin istenmesi ve % 2,7 ile talebin işleme alınmaması şeklinde belirtilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: İcra müdürlüklerinde işlemlerin yapılması noktasında ne tür zorluklar yaşıyorsunuz?

		n	%
Çok Uzun Süre Sıra Gelmesini Bekliyorum	Yok	160	39,9%
	Var	241	60,1%
İşlemi Tesis Edecek Muhatap Bulmakta Zorlanıyorum	Yok	315	78,8%
	Var	86	21,2%
Talebim Çok Uzun Süre Sonra İşleme Alınmıyor.	Yok	275	68,6%
	Var	126	31,4%
Müdürlük Tarafından, Dosyaya Göndermiş Olduğum Talebin Bir Daha Gönderilmesi İsteniyor.	Yok	337	84,0%
	Var	64	16,0%
Talebim İşleme Alınmıyor.	Yok	390	97,3%
	Var	11	2,7%

Katılımcıların ceza/infaz aşamalarında yaşadıkları problemler Tablo 4'te verilmiş olup, sıklık sırasına göre % 42,5 ile ifade/savunma verme aşamasında gecikmeler, % 22,9 ile taleplerin geç işleme alınması, % 18,0 ile açık/kapalı görüşlerde sıkıntılar ve % 9,6 ile tahliyelerin gecikmesi problemlerini yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4: Pandemi döneminde ceza/infaz aşamalarında ne gibi problemlerle karşılaştınız?

		n	%
Açık/Kapalı Görüşlerde Sıkıntılar Yaşadım.	Yok	328	82,0%
	Var	73	18,0%
İfade/Savunma Verme Noktasında Gecikmeler Yaşandı.	Yok	230	57,5%
	Var	171	42,5%
Tahliyeler Gecikti.	Yok	362	90,4%
	Var	39	9,6%
Taleplerim İşleme Geç Alındı.	Yok	309	77,1%
	Var	92	22,9%

Arabuluculuk faaliyetlerine ilişkin olarak pandemi dönemi içerisinde yaşadıkları problemler sorusuna katılımcıların yanıtları Tablo 5'te görülmektedir. Yaşanan sıkıntılar arasında sıklık sırasına göre % 42,5 ile görüşmenin telekonferans olarak yapılmasının talep edilmesi, ancak bu talep karşılanmayıp görüşmenin fiziki olarak yerine getirilmesi, %29,2 ile karşı tarafın telefon bilgisi zorunlu tutulduğundan ötürü başvurunun reddi, % 16,4 ile E-imza ile imzalanmış olan tutanağın mahkeme tarafından kabul edilmemesi olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Arabuluculuk faaliyetlerine ilişkin olarak pandemi dönemi içerisinde yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?

		n	%
Görüşmenin telekonferans olarak yapılmasını talep etmişsem de fiziki olarak yerine getirildi.	Yok	230	57,5%
	Var	171	42,5%
	Yok	334	83,6%

E-imza ile imzalanmış olan tutanak, Mahkeme tarafından kabul edilmedi	Var	67	16,4%
Karşı tarafın telefon bilgisi zorunlu tutulduğundan ötürü başvurum reddedildi / başvuruda bulunamadım.	Yok	283	70,8%
	Var	118	29,2%

Bilirkişi tevdii edilen dosyalarda yaşanan sorunlara verilen cevaplar Tablo 6'dadır. Bu konuda yaşanan sıkıntılar sıklık sırasına göre % 30,9 ile bilirkişi raporunun kalitesinde düşüşler olması, % 27,2 ile dosyanın bilirkişi tarafından zamanında teslim alınamaması, % 24,9 ile bilirkişi/lerin raporu belirlenen süre içerisinde teslim edememesi olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Bilirkişi atanmış dosyalarda yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?

		n	%
Bilirkişi/ler dosyayı zamanında teslim alamadı.	Yok	292	73,0%
	Var	109	27,2%
Bilirkişi/ler raporu belirlenen süre içerisinde teslim edemedi	Yok	301	75,1%
	Var	100	24,9%
Bilirkişi raporunun kalitesinde bir düşme yaşandı.	Yok	277	69,2%
	Var	124	30,9%

Katılımcılar e-duruşma sebebi ile yaşamış oldukları mağduriyet var mı sorusuna sıklık sırası ile % 44,1 ile duruşma esnasında beyanda bulunamadıkları, % 21,8 ile duruşmayı takip etmekte zorluk yaşadıkları, %15,3 ile e duruşma taleplerinin reddedildiği, % 14,8 ile bağlantı problemleri sebebi ile duruşmaya katılmadıkları şeklinde tutanak düzenlendiği cevabını vermişlerdir (Tablo 7).

Tablo 7: E-duruşma sebebi ile yaşamış olduğunuz mağduriyetler oldu mu?

		n	%
Talebim Mahkemece reddedildi.	Yok	339	84,7%
	Var	62	15,3%

Duruşma esnasında beyanda bulunamadım.	Yok	224	55,9%
	Var	177	44,1%
Bağlantı problemleri sebebi ile duruşmaya katılmamışım gibi tutanak düzenlendi.	Yok	341	85,2%
	Var	60	14,8%
Duruşmayı takip etmekte zorluk yaşadım	Yok	313	78,3%
	Var	88	21,7%

Hiçbir talebin fiziki olarak alınmaması, sadece elektronik ortamdan işlem kabul edilmesi halinde ne gibi olumsuzluklar yaşanabilir sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 8’de olup katılımcılar %98,5 oranı ile acil yerine getirilmesi gereken işlemlerde sıkıntı yaşanacağını, %95,9 oranı ile talep ve işlem sayısının artması ile birlikte bu durumun sürecin uzamasına sebebiyet vereceğini, %28,2 oranıyla yargının tüm birimleri adapte edilmeden gerekli verimin alınamayacağını, %18,6 oranıyla ise yüz yüze iletişim ile çözülebilecek bir işlemin, bu yöntemle sürüncemede kalacak olduğunu düşündükleri şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Tablo 8: Hiçbir talebin fiziki olarak alınmaması sadece elektronik ortamdan işlem alınması ne gibi olumsuzluklara sebebiyet verebilir?

		n	%
Yargının tüm birimleri adapte edilmeden gerekli verimin alınamayacağını düşünüyorum.	Yok	288	71,9%
	Var	113	28,2%
Acil yerine getirilmesi gereken işlemler noktasında sıkıntı olacağını düşünüyorum.	Yok	6	1,6%
	Var	395	98,5%
Talep ve işlem sayısının artması ile birlikte bu durumun sürecin uzamasına sebebiyet vereceğini düşünüyorum	Yok	17	4,3%
	Var	384	95,9%
Yüz yüze iletişim ile çözülebilecek bir işlemin, sürüncemede kalacak olduğunu düşünüyorum	Yok	326	81,5%
	Var	75	18,6%

Katılımcılara yöneltilen “Olası yeni bir salgının varlığı veya şu anki durumun daha da kötüleşmesi halinde ne tür tedbirler alınması gerektiğini düşünüyorsunuz” sorusuna verilen

yanıtlar Tablo 9’dadır. Bu yanıtlar arasında %64,4 ile her hukuk dalı için ayrı bir değerlendirme yapılarak o alana özgü kanuni düzenlemelerin yapılması önerisi ilk sırada yer almaktadır. Bu öneriyi takiben %42 ile adliyelerdeki birimlerle iletişim kurulabilmesini sağlayan birtakım düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve yeni sistemlerin kurulması, %22,9 ile mevcut sistemlerin doğru ve etkin bir biçimde kullanılabilmesi amacı ile adliyelerdeki tüm birimlerin ve personellerin bu konudaki adaptasyonunun sağlanması ve tüm birimlerde standart bir metot uygulanması, %20,2 ile E-duruşmanın yaygınlaştırılması, %16 ile ise elektronik ortamdan yapılabilecek işlem sayısının artırılması yönünde görüş bildirdiği tespit edilmiştir.

Tablo 9: Olası yeni bir salgının varlığı veya şu anki durumun daha da kötüleşmesi halinde ne tür tedbirler alınması gerektiğini düşünüyorsunuz?

		n	%
Elektronik ortamdan yapılabilecek işlem sayısının artırılması	Yok	337	84,1%
	Var	64	16,0%
E-duruşmanın yaygınlaştırılması.	Yok	320	79,9%
	Var	81	20,2%
Adliyedeki birimlerle iletişim kurulabilmesi noktasında buna yönelik birtakım düzenlemelerin getirilmesi, sistemlerin kurulması.	Yok	232	58,0%
	Var	168	42,0%
Sistemlerin doğru ve etkin bir biçimde kullanılabilmesi için tüm adliyelerdeki birimlerin, personellerin adaptasyonunun sağlanması, tüm birimlerde standart bir metot uygulanması.	Yok	309	77,1%
	Var	92	22,9%
Her hukuk dalı için ayrı bir değerlendirme yapılarak sonrasında o alana özgü kanuni düzenlemelerin yapılması.	Yok	143	35,6%
	Var	258	64,4%

4.3.1. Anket formunda yer alan sorulara verilen cevapların incelenmesi

Katılımcıların Sürelerin Durdurulmasına ilişkin alınan kararlar hakkındaki tutum düzeyini belirlemek için oluşturulan 14 sorunun güvenilirlik düzeyinin 0,93 olduğu ve oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Soru maddelerinden “Covid-19 pandemisi sebebi ile yargı alanında yapılan değişikliklerden, alınan tedbirlerden haberdarım” ifadesi $4,51 \pm 0,71$ puan ile

en yüksek puanlı ifade olduğu görülmüştür. Katılımcıların Covid-19 pandemisi sebebi ile yargı alanında yapılan değişikliklerden oldukça yüksek düzeyde haberdar olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 10).

Tablo 10: Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararlar

Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararlar	X±s.s.
1- Resmi Gazete'yi düzenli olarak takip ederim.	3,98±0,52
2- Covid-19 pandemisi sebebi ile yargı alanında yapılan değişikliklerden, alınan tedbirlerden haberdarım.	4,51±0,71
3- 26.03.2020 tarihinde Resmi Gazetede yürürlüğe giren 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. maddesi ile getirilen sürelerin durdurulmasına ilişkin düzenleme hakkında bilgi sahibiyim.	3,86±0,83
4- Sürelerin durdurulmasına ilişkin getirilen düzenleme ile hak kayıplarının önüne geçildiğini düşünüyorum.	3,87±0,84
5- Sürelerin durdurulmasına ilişkin getirilen düzenleme kafa karışıklığına sebebiyet verdi.	3,95±0,91
6- Takip hukukuna ilişkin sürelerin durma tarihi ile diğer sürelerin durma tarihinin farklı olması hak kaybı yaşamama sebep oldu.*	3,92±0,91
7- Sürelerin durdurulmasına ilişkin verilen karar sonrasında adliyelerde acil işlemleri yerine getirecek muhatap bulmakta zorlandım.*	3,85±0,82
8- Sürelerin işlemeye devam etmesi ile birlikte getirilen bu düzenleme sebebi ile kaçırdığım süreler oldu.*	3,87±0,86
9- Sürelerin devam etmesi ile iş yoğunluğum daha önceki dönemlere nazaran daha da arttı.*	3,80±0,91
10- Sürelerin durdurulması sebebi ile müvekkilim/lerim maddi anlamda hak kaybı yaşadı.*	3,88±0,93

11- Sürelerin devam etmesi ile Mahkemeler, Müdürlükler tarafından istenen evrakın temini noktasında sıkıntılar yaşadım (Örneğin, evrak asıllarının fizikken temininde güçlük yaşanması)*	3,95±0,75
12- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararın yargı alanında olumsuzluklara sebebiyet verdiğini düşünüyorum.*	3,97±0,82
13- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararın detaylı bir çalışma yapılmadan alınmış olduğunu düşünüyorum.*	3,98±0,78
14- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan karar sayesinde virüsün bulaşma riskinin azaldığını düşünüyorum	3,81±0,86

*negatif ifadeler ters kodlama yapıldı

Elektronik İşlemler Ve Uygulamalara İlişkin Görüşlerde 8 sorudan oluşan güvenilirlik düzeyinin 0,89 düzeyinde ve güvenilir olduğu görülmüştür. “Pandemi döneminde elektronik araçlar ve uygulamalar işlemlerimi yürütmemde bana fayda sağladı.” ve “Elektronik araçların ve uygulamaların yargının diğer birimleri tarafından etkin kullanılmadığını düşünüyorum.” ifadeleri puanları en yüksek ifadeler olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların elektronik işlemler ve uygulamaların etkin olduğunu ve işlerine yaradıklarını ifade ettikleri görülmüştür (bkz. Tablo 11).

Tablo 11: Elektronik işlemler ve uygulamalara ilişkin görüşler

Elektronik İşlemler Ve Uygulamalar	X±s.s.
15- Pandemi döneminde elektronik araçlar ve uygulamalar işlemlerimi yürütmemde bana fayda sağladı.	3,99±0,91
16- Elektronik araçların ve uygulamaların yargının diğer birimleri tarafından etkin kullanılmadığını düşünüyorum.*	3,99±0,94
17- UYAP üzerinden yapılabilecek işlemlerin sayısının artmasını, TAKBİS gibi sistemlerin avukatlara açılmasını doğru buluyorum.	3,91±0,87

18- UYAP üzerinden yapılabilecek işlem sayısının daha da arttırılması gerektiğini düşünüyorum.	3,96±0,85
19- UYAP'ta yaşanan bazı sıkıntılar sebebi ile birtakım işlemlerimi gerçekleştiremedim veya işlemlerin yapılmasında sıkıntılar yaşandı.*	3,91±0,81
20- UYAP gibi elektronik uygulamaların, araçların kullanılmasının virüsün bulaşma riskini azalttığını düşünüyorum.	3,91±0,80
21- E-duruşma uygulamasının daha da yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.	3,89±0,84
22- E-duruşmaların hukuki dinlenilme hakkını engellediğini düşünüyorum.*	3,87±0,84

*negatif ifadeler ters kodlama yapıldı

Adliyelerin İşleyişine Yönelik İfadeler kısmında yer alan sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar ve bu yöndeki görüşleri incelenmiş ve yöneltilen sorunların güvenilirlik düzeyinin 0,92 seviyesinde olduğu görülmüştür. Bu kısımda diğer ifadelerden farklılaşan “Takip işlemlerinin durdurulduğu dönemde İcra Müdürlüğünde işlem yapamadığım için sonrasında karşı tarafın bu durumdan faydalandığını öğrendim.” ifadesi 3,77±0,84 puan ile en düşük puana sahip ifade olarak belirlenmiştir. Katılımcılar takip işlemlerinin durdurulduğu dönemde İcra Müdürlüğünde işlem yapamadığı için karşı tarafın bundan faydalandığını ifade ettiği görülmüştür (bkz. Tablo 12).

Tablo 12: Adliyelerin işleyişine yönelik ifadeler

Adliyelerin işleyişi.	X±s.s.
23-Bu dönemde duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesine ilişkin kararı doğru buluyorum.	3,93±0,53

24-Pandemi sebebi ile yargı faaliyetlerinde yavaşlama olduğunu düşünüyorum.	3,93±1,01
25-Pandemi sonrasında adliyelerde alınan tedbirlerin (yeni büroların kurulması, sıra numarası ile işlem alınması, kalemlere/müdürlüklere girişin sınırlandırılması, dönüşümlü çalışma sistemine geçilmesi vs.) doğru olduğunu düşünüyorum.	3,90±0,80
26-Adliyelerde alınan tedbirler sonrasında işlemlerimin daha kısa süre içerisinde yerine getirildiğini düşünüyorum.	3,89±0,82
27-Adliyelerdeki çalışma saatlerinin kısaltılması sebebi ile işlemlerin yapılmasında bir yavaşlama olduğunu düşünüyorum.*	3,89±0,93
28-Adliyelerde alınan tedbirlerin virüsün bulaşma riskini azalttığını düşünüyorum.*	3,82±0,88
29-Adliyelere telefonla ulaşmakta zorluk çekiyorum.*	3,82±0,88
30- Sürelerin durduğu dönemde karşı taraf lehine olan işlemler (hacizlerin fekki, dosyanın infaz edilmesi vs.) için İcra Müdürlüğüne gönderdiğim talepler işleme alındı.	3,86±0,86
31-Sürelerin durduğu dönemde İcra Müdürlüğündeki dosyamda bulunan/dosyama gelen tahsilatların reddiyatları gerçekleştirildi.*	3,93±0,72
32-Takip işlemlerinin durdurulduğu dönemde İcra Müdürlüğünde işlem yapamadığım için sonrasında karşı tarafın bu durumdan faydalandığını öğrendim.*	3,77±0,84
33-Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararın ceza hukuku alanında uygulanmaması gerektiğini düşünüyorum.	3,95±0,81
34-7226 sayılı kanun ile tutuklu ve acil işlemler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin süreçlerin devam edeceği belirtilmişse de bu dönemde süreçlerin yürütülmesinde zorluk yaşadım.*	3,98±0,78
35-7242 Sayılı Kanununun Geçici 9. maddesi ile getirilen hüküm kapsamında Covid-19 salgını sebebi ile yazılı şartları sağlayan	3,94±0,76

hükümlülerin 31.05.2020 tarihine kadar izinli sayılmalarına ilişkin düzenlemeyi doğru buluyorum.

36-7242 sayılı kanun ile getirilen koşullu salıverilme şartlarının değiştirilmesini pandemi şartları içerisinde doğru buluyorum. 3,93±0,83

*negatif ifadeler ters kodlama yapıldı

Pandemi Döneminde Yargı Alanında Yaşanan Sıkıntılar kısmının güvenilirlik düzeyinin 0,94 olduğu görülmüştür. Yaşanan sıkıntılar incelendiğinde “Sokağa çıkma yasakları, karantina tedbirleri sebebi ile mesleğimi icra etmekte zorlandım.” ve “Bu süreçte alınan tedbirlerin adaletin yerine getirilmesinde gecikmelere sebebiyet verdiğini düşünüyorum.” ifadeleri en fazla sıkıntı yaşanan süreçler olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 13).

Tablo 13: Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar

Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar	X±s.s.
37- Sokağa çıkma yasakları, karantina tedbirleri sebebi ile mesleğimi icra etmekte zorlandım.	4,11±0,50
38- Bu dönemde yargı alanında alınan tedbirlerin, kararların yeterli olduğunu düşünüyorum.*	3,23±0,93
39- Yapılan düzenlemeleri, değişiklikleri salgını azaltmak için alınan tedbirler kapsamında değerlendirmiyorum.*	3,89±0,76
40- Pandemi döneminde alınan kararların farklı yorumlanmış olması sebebi ile sıkıntılar yaşandığını düşünüyorum (örneğin, sürelerin durdurulmasına yönelik alınan karar sonrasında sonuçlarının farklı yorumlanması).	3,97±0,69
41- Bu süreçte alınan tedbirlerin, kararların sürecin hukuki yansımalarını geçiştirmek için alındığını, uzun vadeli çözümler getirmediğini düşünüyorum.	3,91±0,90
42- Bu süreçte alınan tedbirlerin adaletin yerine getirilmesinde gecikmelere sebebiyet verdiğini düşünüyorum.	4,14±0,92

43- Olası bir pandemi döneminde veya yaşanan sürecin kötüye gitmesi durumunda sürelerin durdurulmasına ilişkin yeniden bir karar alınması gerektiğini düşünüyorum.	3,86±0,75
44- Bu dönemde yargı alanında yaşanan problemlerin ağırlıklı olarak pandemi kaynaklı yaşandığını düşünüyorum.	3,91±0,74
45- Pandemi ve bunun gibi olağanüstü durumlara hazırlıklı olabilmemiz için yeni düzenlemeler getirilmesi, değişiklikler yapılması gerektiğini düşünüyorum.*	3,96±0,84
46- Mevcut düzenlemeler daha etkin kullanılabilseydi bu dönemin rahatlıkla atlatılabileceğini düşünüyorum.	3,83±0,79

*Anlamca pozitif ifadeler ters çevrildi

4.4. Katılımcıların Özelliklerine Göre Anket Formuna Verdikleri Cevaplar

Katılımcıların cinsiyetlerine göre sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar hakkındaki puanlarının farklı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Bkz. Tablo 14).

Katılımcıların mesleki kıdem düzeylerine göre sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar hakkındaki puanlarının farklı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Bkz. Tablo 14).

Katılımcıların çalışma alanlarına göre araştırmada Ticaret, İcra ve İflas, Aile, Ceza ve İş Hukuku alanlarında uzmanlaşmış katılımcıların sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar hakkındaki puanlarının farklı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14: Katılımcıların özelliklerine göre sürelerin durdurulması ile elektronik işlemler ve uygulamalar

Sürelerin durdurulması	Elektronik işlemler ve uygulamalar
------------------------	------------------------------------

		X±s.s.	p	X±s.s.	p
Cinsiyet	Erkek	3,97±0,21	0,59	3,94±0,28	0,19
	Kadın	3,91±0,33		3,87±0,36	
Avukatlık mesleğindeki kıdem süresi	5 yıl altında	3,98±0,31	0,46	3,93±0,34	0,63
	5-15 yıl	3,94±0,21		3,91±0,27	
	15 yıl ve üzeri	3,88±0,29		3,86±0,37	
Ticaret Hukuku	Çalışmıyor	3,94±0,26	0,93	3,93±0,30	0,41
	Çalışıyor	3,94±0,30		3,85±0,41	
İcra ve İflas Hukuku	Çalışmıyor	3,94±0,28	0,91	3,91±0,33	0,96
	Çalışıyor	3,94±0,20		3,91±0,25	
Aile Hukuku	Çalışmıyor	3,93±0,28	0,57	3,89±0,33	0,13
	Çalışıyor	4,00±0,23		4,03±0,23	
Ceza Hukuku	Çalışmıyor	3,94±0,30	0,69	3,89±0,35	0,22
	Çalışıyor	3,96±0,21		3,96±0,24	
İş Hukuku	Çalışmıyor	3,94±0,29	0,88	3,93±0,33	0,21
	Çalışıyor	3,93±0,22		3,86±0,26	

**Bağımsız örneklem t testi ve Varyans analizi yapılmıştır.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre adliyelerin işleyişi ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar hakkındaki puanlarının farklı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (bkz. Tablo 15).

Katılımcıların mesleki kıdem düzeylerine adliyelerin işleyişi ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar hakkındaki puanlarının farklı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (bkz. Tablo 15).

Araştırmada Ticaret, İcra ve İflas, Aile, Ceza ve İş Hukuku alanlarında uzmanlaşmış katılımcıların adliyelerin işleyişi ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar hakkındaki puanlarının farklı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (bkz. Tablo 15).

Tablo 15: Katılımcıların özelliklerine göre adliyelerin işleyişi ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar

		Adliyelerin İşleyişi		Pandemi Döneminde Yargı Alanında Yaşanan Sıkıntılar	
		X±s.s.	p	X±s.s.	p
Cinsiyet	Erkek	3,94±0,23	0,38	3,97±0,24	0,43
	Kadın	3,86±0,32		3,90±0,31	
Avukatlık mesleğindeki kıdem süreniz	5 Yıl Altında	3,93±0,33	0,58	3,96±0,33	0,53
	5-15 Yıl	3,89±0,23		3,93±0,23	
	15 Yıl Ve Üzeri	3,89±0,25		3,89±0,24	
Ticaret Hukuku	Çalışmıyor	3,91±0,28	0,65	3,92±0,29	0,67
	Çalışıyor	3,89±0,26		4±0,2	
İcra ve İflas Hukuku	Çalışmıyor	3,91±0,28	0,26	3,94±0,28	0,91
	Çalışıyor	3,84±0,27		3,93±0,22	
Aile Hukuku	Çalışmıyor	3,88±0,28	0,15	3,94±0,28	0,87
	Çalışıyor	4,01±0,2		3,91±0,24	
Ceza Hukuku	Çalışmıyor	3,89±0,29	0,75	3,92±0,29	0,86
	Çalışıyor	3,92±0,23		3,97±0,24	
İş Hukuku	Çalışmıyor	3,91±0,29	0,78	3,94±0,28	0,89

Çalışıyor 3,89±0,22 3,91±0,27

**Bağımsız örneklem t testi ve Varyans analizi yapılmıştır.

Katılımcıların cinsiyetleri, kıdem düzeyleri ve uzmanlaştığı hukuk alanlarına göre sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar, adliyelerin işleyişi ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar hakkındaki görüşlerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

4.5. Anket Formundaki Sorulara Yönelik Puanların Kendi Arasında Karşılaştırılması

Tablo 16: Anket sorularına yönelik puanların karşılaştırılması

Boyutlar	X±s.s.	p
Sürelerin Durdurulması	3,94±0,27	
Elektronik İşlemler Ve Uygulamalar	3,91±0,32	
Adliyelerin İşleyişi	3,90±0,28	0,04*
Pandemi Döneminde Yargı Alanında Yaşanan Sıkıntılar	3,64±0,28	

**Faktöriyel Varyans analizi yapılmıştır. *0,05 düzeyinde anlamlı farklılık

Katılımcıların sürelerin durdurulması ifadelerine ait ortalama puanlarının 3,94±0,27 seviyesinde olduğu ve yüksek sayılabilecek bir düzeyde olduğu görülmüştür. Elektronik işlemler ve uygulamalar ifadelerine ait ortalama puanlarının 3,91±0,32 seviyesinde olduğu ve yüksek sayılabilecek bir düzeyde olduğu görülmüştür. Adliyelerin işleyişi puanlarının 3,90±0,28 ve yüksek düzeylerde olduğu görülmüştür. Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar düzeyinin ise 3,64±0,28 seviyesinde olduğu görülmüştür.

Katılımcılara göre sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar ile adliyelerin işleyişinin genel düzeyde etkin ve bu konularda alınan kararların yerinde olduğu

ifade edilebilir. Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntıların genel olarak yüksek olsa da diğer konulara göre daha düşük düzeylerde gerçekleştiği ifade edilebilir.

Tablo 17: Boyutların arasındaki ilişkilerin incelenmesi

		Sürelerin Durdurulması	Elektronik İşlemler Ve Uygulamalar	Adliyelerin İşleyişi	Pandemi Döneminde Yargı Alanında Yaşanan Sıkıntılar
Sürelerin Durdurulması	r	1			
	p				
Elektronik İşlemler Ve Uygulamalar	r	0,55*	1		
	p	0,01			
Adliyelerin İşleyişi	r	0,57*	0,52*	1	
	p	0,01	0,01		
Pandemi Döneminde Yargı Alanında Yaşanan Sıkıntılar	r	-0,53*	-0,50*	-0,59*	1
	p	0,01	0,01	0,01	

**Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. *0,05 düzeyinde anlamlı ilişki

Sürelerin durdurulması ile elektronik işlemler ve uygulamalar boyutları arasında pozitif düzeyde ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=0,55$, $p=0,01$).

Sürelerin durdurulması ile adliyelerin işleyişi boyutları arasında pozitif düzeyde ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=0,57$, $p=0,01$).

Sürelerin durdurulması ile pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar boyutları arasında negatif düzeyde ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-0,53$, $p=0,01$).

Elektronik işlemler ve uygulamalar ile adliyelerin işleyişi boyutları arasında pozitif düzeyde ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=0,52$, $p=0,01$).

Elektronik işlemler ve uygulamalar ile pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar boyutları arasında negatif düzeyde ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-0,50$, $p=0,01$).

Adliyelerin işleyişi ile pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar boyutları arasında negatif düzeyde ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-0,59$, $p=0,01$).

Tablo 18: Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılara etki eden faktörlerin belirlenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler			Model testi	
	Adliyelerin İşleyişi	Elektronik İşlemler Ve Uygulamalar	Sürelerin Durdurulması	F Model	R ²
	(β)	(β)	(β)		
Pandemi Döneminde Yargı Alanında Yaşanan Sıkıntılar	-0,28 $p=0,01$	-0,14 $p=0,01$	-0,11 $p=0,01$	14,60 ($p=0,01$)	0,52

**Regresyon analizi yapılmıştır.

Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar ile adliyelerin işleyişi, elektronik işlemler ve uygulamalar ve sürelerin durdurulması boyutları ile negatif yönde ilişkili olduğu yapılan korelasyon analizinde belirlenmiştir. Tasarlanan regresyon modelinde ise bu ilişkinin çoklu düzeyde incelenmesi, en etkili faktörün belirlenmesi ve açıklama düzeyi gibi sonuçlara ulaşılması istenmiştir.

Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar ile adliyelerin işleyişi, elektronik işlemler ve uygulamalar ve sürelerin durdurulması boyutlarının çoklu düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Modelin anlamlı olduğu ($F=14,60$, $p=0,01$) ve açıklama yeteneğinin %52 gibi yüksek düzeylerde olduğu görülmüştür ($R^2=0,52$). Modelde adliyelerin işleyişi, elektronik işlemler ve uygulamalar ve sürelerin durdurulması boyutlarının katsayılarının anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılarının oluşmasındaki en büyük etkenin adliyelerin işleyişindeki aksaklıklar olduğu görülmüştür. Adliyelerin işleyişi düzeyinin 1 birim azalması pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılarının 0,28 birim artışına neden olacaktır. Benzer etki elektronik işlemler ve uygulamalar için 0,14 birim, sürelerin durdurulması için 0,11 birim azalmaya neden olacağı ifade edilebilir.

5. Tartışma

Covid-19 pandemisi sebebi ile tüm alanlarda olduğu gibi hukuk alanında da aksaklıklar meydana gelmiştir. Bu aksaklıkların ve hak kayıplarının önüne geçilebilmesi amacı ile de birtakım tedbirler alınması gerekmiştir. Alınan bu tedbirler ile salgının yayılması engellenmek istenmişse de bazı olumsuzlukların oluşmasına da sebebiyet verilmiştir (Yıldırımvruran vd., 2020). Yapılan bu çalışmada avukatlara uygulanan anket çalışması ile pandemi döneminde alınan önlemler, yargı alanında yaşanan aksaklıklar, bu dönemde adliyelerin işleyişi ve yargı alanında yaşanan sıkıntılar hakkındaki görüşleri araştırılmak istenmiştir.

Katılımcıların genel özelliklerinin çalışmanın konusunu oluşturan konular (sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar, adliyelerin işleyişi ve pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar) üzerindeki görüşlerde bir farklılaşmaya sebebiyet vermediği tespit edilmiştir (bkz. Tablo 14 ve Tablo 15). Katılımcıların genel özelliklerinin pandemi döneminde alınan tedbirler noktasındaki görüşlerinde farklılaşmaya sebebiyet vermemesi sebebi ile çalışmamızda katılımcıların cinsiyetleri, kıdem düzeyleri ve uzmanlaştığı hukuk alanları üzerinden bir karşılaştırmaya gidilmeyecektir.

Bu dönemde avukatların, pandemi sebebi ile yargı alanında yapılan değişikliklerden, alınan tedbirlerden haberdar olduğu görülmektedir. Sürelerin durdurulması, duruşmaların ertelenmesi, adliyelerde alınan tedbirler noktasında yapılan düzenlemelere ilişkin fikir sahibi oldukları ve bu tedbirlere ilişkin olumlu ya da olumsuz bir kanaat oluşturdukları anlaşılmaktadır. Bu kapsamda verilen cevapların anlamlılık düzeylerine bakıldığında da bu kanaat desteklenmektedir.

Alınan bu tedbirler içerisinde 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilen sürelerin durdurulması kararı yönünden hak kayıplarının önüne geçilmiş olduğu yönünde görüşün mevcut olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 10). Pandeminin başında geçici bir tedbir

olarak getirilmiş olan bu düzenlemenin kısa vadede hak kayıplarının önüne geçmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ancak alacaklıların bu dönemde icra dosyasında yapamamış olduğu işlemler sebebi ile hak kaybı yaşamış olması, adliyelerde iş yığılmasına sebebiyet vermesi, sürelerin durdurulması yönünden iki farklı başlangıç tarihinin mevcut olması sebebi ile uygulamada kafa karışıklığına sebebiyet vermesi gibi uzun vadede sonuçları düşünülmeden getirilmiş bir tedbir olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya ve İsviçre gibi hukuki güvenliğe önem veren ülkelerde ise sürelerin durdurulmasına ilişkin bir tedbir alınmadığı görülmektedir. Bu ülkelerde mevcut düzenlemelerle acil olan işlere öncelik tanınarak, süreler hususu hakimın takdirine bırakılmıştır (Özekes & Boran Güneysu, 2020; Pekcanitez, 2020).

Virüsün yayılma hızı düşünüldüğünde hızlı ve acil bir şekilde düzenleme getirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeple sonuçları düşünülmeden getirilen bu düzenlemenin hem kafa karışıklığına hem de sonrası için birtakım hak kayıplarının yaşanmasına sebebiyet vermiş olduğu görülmektedir. Söz konusu sürelerin başlangıç tarihlerinin farklı olması sebebi ile mahkemeler tarafından da farklı anlaşılabilmesi mümkündür. Bu durum hak kaybına sebebiyet verebilecektir. Bu kapsamda Pekcanitez (2020) de aynı doğrultuda düşüncelere sahip olmakla, sürelerin durdurulmasına ilişkin iki farklı başlangıç tarihinin belirlenmiş olmasının makul olmadığını, kafa karışıklığına sebebiyet verebileceğini belirtmiştir.

7226 Sayılı Kanun ile her ne kadar yargıya ilişkin sürelerin durmuş olmasından bahsedilmişse de nafaka alacakları ve ihtiyati tedbire ilişkin işlemlerin istisna olduğu belirtilmiştir. Nafakanın kişinin hayatını devam ettirme; ihtiyati tedbir kararlarının ise talep edenin haklarının derhal korunması noktasında önemi mevcuttur (Atalay & Özekes, 2021; Pekcanitez & Erişir, 2020). Ancak Tablo 10'da yer alan 7. soruya verilen cevap ile tüm bu acil işlemlerin yerine getirilmesi noktasında avukatların adliyelerde bu dönemde muhatap bulmakta zorlanmış olduğu görülmektedir.

Tüm bu hususlar nazarında katılımcılar tarafından verilen 4. ile 12. sorulara verilen iki ayrı cevapta birbiri ile zıt anlama gelen ifadeler olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 10). Her ne kadar sürelerin durdurulmasının bu dönemde hak kaybı yaşanmasının önüne geçmek adına alınabilecek bir tedbir olduğu düşünülse de sürelerin durdurulmasının yargı alanına olumsuz etkileri bulunduğu, sürelerin devam etmesi ile birlikte bazı işlemlerin yerine getirilmesi noktasında avukatların sıkıntı yaşamış olduğu görülmektedir. Bu durum yapılan düzenlemenin ayrıntısı ile düşünülmeden, detaylı bir çalışma yapılmadan alınmış bir tedbir olduğunu düşündürmektedir. Bu hususta Özkes'in (2020) de konu düzenlemenin panik düzenlemesi niteliğinde olduğu; yapılan düzenlemelerin geçici, ancak etkilerinin uzun ve kalıcı olacağına ilişkin ifade etmiş olduğu şeklindeki düşüncelerinin çıkan veriler ile uyumluluk arz ettiği görülmektedir.

Sürelerin durmuş olduğu dönem içerisinde İcra Müdürlüklerinde de işlemler durmuştur. Yeni bir takip açılması, açılmış olan takiplere devam edilmesi, haciz işlemleri gibi tüm işlemlerin icrası durdurulmuştur. Ancak bu dönemde karşı taraf lehine olan işlemlerin yapılabileceği yönünde Adalet Bakanlığı İcra İşleri Başkanlığı tarafından görüş bildirilmiştir. Sürelerin durduğu bu dönemde de 30. soru ile karşı taraf lehine olan işlemler için İcra Müdürlüğüne gönderilen taleplerin işleme alınmış olduğu ve de 32. soruya verilen cevap ile dosyada mevcut tahsilatların reddiyatlarının da gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 12). Bu kapsamda yaşanan bir hak kaybının mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak literatürde bu husus daha farklı yorumlanmış ve icra daireleri tarafından birtakım gerekçeler öne sürülerek dosyadaki paraların alacaklı tarafa ödenmediği belirtilmiştir. Bunun sebebi olarak ise taraf ve takip işlemlerinin durmuş olması sebebi ile alacaklının, borçlu olduğu başka bir dosyasının olabileceği ve burada yaşanabilecek bir hak kaybının önüne geçilmek istenmesi olarak gösterilmektedir (Bulut, 2020). Ancak literatür ile araştırma sonucunda bulunan bulgular arasındaki farkın icra müdürlükleri arasındaki uygulama farkından kaynaklı oluşmuş olduğu

söylenbilir. İlgili düzenlemelerin açıklayıcı olmaması, akabinde getirilen düzenlemelerin kanunla getirilmek yerine genelge ile getirilmiş olmasından ötürü icra müdürlükleri arasında yorum farklılıklarına sebebiyet vermiş olduğundan bahsedilebilir.

İcra müdürlüklerinde işlemlerin durmasının olumsuz etkilerinden biri ise takiplerin durduğu dönem içerisinde avukatların dosyada işlem yapamamasından ötürü karşı tarafın bu durumdan fayda sağlamış olmasıdır (bkz. Tablo 12). Bu sebeple tüm bu uygulamalar dikkate alındığında yapılan düzenleme ile her ne kadar salgının yayılımının azaltılmasının amaçlandığı belirtilmişse de alacaklıların alacağına kavuşmasını engelleyici düzenlemeler olduğu da söylenbilir.

Alacaklının borçlunun malvarlığı üzerine haciz işlemi gerçekleştirememesi sebebi ile borçlunun üstündeki taşınır veya taşınmaz malı bu dönemde üçüncü bir kişiye devretme veya bankasındaki mevcut paraları çekmek yolu ile mal kaçırması mümkündür. Bu sebeple alacaklıların alacağını alamaması ile sonuçlanabilecek olan bu düzenlemenin Anayasa'nın 36. maddesinde yazılı hak arama hürriyetini engellediği belirtilmektedir (Yıldırım vuran vd., 2020). Bu kapsamda tedbirlerin tüm tarafların hak ve menfaatini koruyacak şekilde alınması gerektiğini, bundan sonra yaşanan pandemi deneyiminden dersler çıkararak olası başka acil durumlara karşı sakın dönemlerde hazırlık yapılarak kapsayıcı tedbirler alınması gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca getirilen düzenlemenin sadece 13.03.2020/22.03.2020 tarihleri ile 15.06.2020 tarihi arasında uygulama alanı bulduğu dikkate alındığında, 15.06.2020 tarihinden sonrası için bir düzenleme mevcut değildir. Bu sebeple adliyelerin ve avukatların iş yoğunluğunun önceki döneme nazaran daha da artmasına sebebiyet verilmiştir. Birleşmiş Milletler Hakimler ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü tarafından hazırlanan raporda da zorunlu kapanmalar nedeni ile mahkemelerin iş yüklerinin artmış olduğunu tespit etmiştir. Fiji, Makedonya, Romanya gibi bazı ülkelerde ise gecikmeleri önlemek adına hafta sonları ve tatillerde

mahkemelerin açık tutulmuş olduğu görülmüştür (García-Sayán, 2021). Bu tedbirden hareketle özellikle hukuk mahkemelerinde ve icra dairelerinde uygulanmak üzere hafta içi adliyelerdeki yoğunluğun gece ve hafta sonları nöbet sistemine geçilerek dağıtılması düşünülebilir.

Adliyelerdeki iş yoğunluğunun artması sebebi ile de avukatların icra müdürlüklerinde işlem yapması noktasında birtakım sıkıntılar yaşamış oldukları görülmektedir. Bu kapsamda çoklu yanıt olarak düzenlenen kısımda yaşanan zorluklar içerisinde en fazla sıkıntı yaşanan alanın, %60,1 ile müdürlüklerde çok uzun süre sıra bekleme olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 3). Talebin çok uzun süre sonra işleme alınması da %31,4 ile en fazla sıkıntı yaşanan ikinci alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sebeple ilgili düzenlemeyi bir takip tatili olarak nitelendirebiliriz. Ancak her tatilin sonu olduğundan bu tatilin sonrasındaki belirsizliklerin ortadan kalkması için düzenlemeler yapılması gerekmekte iken yapılmamasının eksiklik olduğunu düşünmekteyiz. Atalay'da bizimkine benzer bir görüştedir (Atalay, 2020).

Ayrıca bu dönemde çok yanıtı olarak düzenlenen kısımda yer alan bilirkişilere yönelik yaşanan zorluklar kapsamında atanan dosyaların zamanında teslim alınamadığı ve mahkemeye de zamanında teslim edilemediği görülmektedir (bkz. Tablo 6). Ama bu iki sorundan daha fazla sıkıntı yaşanan alanın avukat katılımcılar tarafından raporlarda kalite düşüşleri olduğunu değerlendirmeleri olsa gerektir. Bu değerlendirmelerin teknik bir konuda hazırlanan bilirkişi raporunun içeriğine yönelik bilimsel kıstaslara dayanan objektif bir değerlendirme olmayacağı bir an için düşünülse bile avukatların bu değerlendirmeleri en azından vekilliğini üstlendikleri dosyalar için hazırlanan bilirkişi raporlarının beklentilerini karşılamadığı, amaca yeterince hizmet etmediği, dava konusu olayın çözümüne yeterli katkı sunmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Söz konusu tedbirlerden bilirkişilerin de etkilenmiş olduğu ve bu sebeple dosyaların zamanında teslim alınması ve teslim edilmesi noktasında bu dönemde gecikmeler yaşanabilmesi olağandır. Raporların belirli bir sürede teslim edilmesi gerektiğinden ötürü belge

eksikliği veya yerinde inceleme imkanından yoksun kalan bilirkişilerin oluşturmuş olduğu raporların da bu kapsamda yeterli olamayacağını söylemek mümkündür.

7226 Sayılı Kanun ile getirilen tedbirlerden biri de duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesi olmuştur. Avukatların ve yargının diğer sùjelerinin, adliyelerin kalabalığı da düşünöldüğünde, özellikle bu dönemde fiziki olarak adliyeye gitmesi, en başta kendilerinin olmak üzere kamu sağlığını tehlikeye sokmasına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesine yönelik alınan kararın katılımcılar tarafından bu dönemde alınan doğru bir karar olarak nitelendirildiği görölmektedir (bkz. Tablo 12). Ancak tüm bu duruşmaların ertelenmesi, sonraki dönem için mahkemelerde iş yığılmasına sebebiyet vermiştir. Ayrıca bu durumun konu dosyaların yeteri kadar incelenmemesine ve hukuka aykırı kararların alınmasına sebebiyet verilebileceği de söylenebilir (Yıldırımıvuran vd., 2020). Bu sebeple her ne kadar bu tedbirin de kısa vadede çözüm getirmiş olduğundan bahsedilebilirse de hukuka aykırılık teşkil edebilecek kararların alınabilecek olması sebebi ile bir kısım hak ihlallerine de sebebiyet verilebileceğinden uzun vadede olası etkileri mevcuttur. Ancak bu kapsamda anket çalışmamız içerisinde duruşmaların ertelenmesine yönelik etkilere ilişkin ayrı bir çalışma mevcut değildir. Ancak pandemi sonrasında avukatların iş yoğunluğunun artmış olduğu bu çalışma kapsamında 9. soruya verilen cevap ile tespit edilmiş olduğundan duruşmaların aynı zamanlara yığılmasının da bu yoğunluğa sebebiyet vermiş olabileceğinden bahsedilebilir.

Duruşmaların ertelenmesi yönünde bir düzenlemeden ziyade hem CMK'da hem de HMK'da düzenlemesi mevcut olan ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmaların yapılarak, duruşmaların ileri bir tarihe atılmasının önüne geçilebilmesi mümkündü. Ancak ceza yargılamalarında SEGBİS olarak uzun süre kullanılan bu sistem, hukuk yargılamaları için o dönem henüz kullanılmaya başlanmamıştı (Çatlı & Demir, 2021). Bu sebeple konu düzenlemenin yer aldığı HMK madde 149'un uygulama alanı bulamıyor olması sebebi ile

yapılan değişiklik ile söz konusu madde etkin hale getirilmek istenmiştir (Mıdık, 2020). E-duruşma sistemi olarak adlandırılan bu sistem ile avukatların ve tarafların duruşma salonuna gitmeksizin duruşmalara elektronik araç vasıtası ile katılabilmesi mümkün hale getirilmiştir. Bu sebeple şehir dışındaki duruşmalara ya da özellikle büyük şehirlerde olmak üzere bir yerden bir başka yere gitmenin uzun zaman alması ve mesai kaybına yol açması sebebi ile avukatların harcayacakları emek ve zamanı azaltmak adına e-duruşmaların yaygınlaştırılması gerektiği yönündeki eğilimleri katılımcıların bu yöndeki anket sorularına vermiş oldukları cevaplardan anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 11).

Ancak bu sistemin de birtakım olumsuzlukları mevcuttur. Katılımcılar tarafından 22. soruya verilen cevap ile e-duruşmaların hukuki dinlenilme hakkını ihlal ettiği yönünde görüşleri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda çoklu yanıt olarak düzenlenen kısımda katılımcıların %44,1'inin duruşma esnasında beyanda bulunamadıkları görülmektedir (bkz. Tablo 7). Bu durum ise savunma hakkı, adil yargılanma hakkı gibi birçok hakkın ihlali anlamına gelecektir.

E-duruşmaya yönelik görüşlerin sorulmuş olduğu 21. ve 22. sorulara verilen cevaplar arasında bir zıtlık gözlenmektedir. Katılımcılar yoğun olarak e-duruşmanın yaygınlaştırılması gerektiğinden bahsetmişse de aynı zamanda söz konusu duruşmaların hukuki dinlenilme hakkına aykırılık teşkil ettiği yönünde görüş de bildirmişlerdir. Bu farklılığa sebebiyet veren hususun e-duruşma uygulamasının hukuk mahkemelerinde yeni uygulanmaya başlanmış olması gösterilebilir. Özellikle Varol Karaosmanoğlu (2022), bu hususta ülkemizdeki her mahkemenin aynı derecede ses ve görüntü nakli için gerekli ve yeterli teknik donanıma sahip olmadığını ve duruşma esnasında ses ve görüntü kopuklukları olabileceğini belirtmiştir. Bu sebeple ilgili kişilerle sağlıklı bir iletişim sağlanamayacak olduğu ve doğrudanlık ilkesi, adil yargılanma hakkı gibi birçok hakkın ihlali de gündeme gelebilecektir. Byrom, Beardon, & Kendrick (2020) tarafından yapılan çalışmalar ile de video konferans olarak gerçekleştirilen duruşmaların neredeyse yarısında teknik sorunlarla karşılaşılmakta olduğu tespit edilmiştir.

Mahkemelerde gerekli alt yapının ve teknik imkanın sağlanması yanında bu hususta gerekli eğitimin de verilmesi gerekmektedir (Sanıvar, 2021). Almanya’da bu düzenlemenin uzun süredir var olduğu, ancak çok ihtiyatlı kullanılmakta olduğu dikkate alındığında e-duruşma uygulamasının istisnai olarak kullanılması gerektiğinden de bahsedilebilir (Çiftçi, 2020b). E-duruşma ile özellikle ceza davalarında veya ticaret/boşanma davalarında husumetli kişilerin karşılaşmamasını ve bu sayede doğabilecek kavgaların ve tartışmaların da önüne geçilebilecek olmasını ayrı bir avantaj olarak düşünebiliriz. Varol Karaosmanoğlu’nun (2020) da bu konuda benzer görüşleri bulunmakla, özellikle kadın ve çocuklara şiddet ortamından biraz da olsa uzak kalabilme imkanı sağlanabileceğinden bahsetmiştir.

Aynı zamanda sanal duruşmaların daha sağlıklı ve güvenli gerçekleştirilmesi için ICC, ISTAC gibi kurumlar tarafından hazırlanmış olan rehberlerden yararlanılabilir. Bu rehberlerde hakem heyeti dahil tüm katılımcıların fiziksel olarak bir araya gelmeden duruşmaların online olarak yürütülmesinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda ileride yaşanabilecek olağan dışı bir durumda mahkeme heyetindeki üyelerin bir araya gelmesinde sakınca bulunacak hallerde söz konusu uygulamadan yararlanıp yararlanılamayacağının dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Duruşmalarda hakimin mevcut olmaması duruşmanın daha ileriki bir tarihe ertelenmesine ve yargılama sürecinin uzamasına sebep olduğu dikkate alındığında bu rehberlerden yararlanılarak zorunlu hallerde uygulanmak üzere kanuni bir düzenlemenin yapılabileceği aşikardır.

Sürelerin durdurulduğu, duruşmaların ertelenmiş olduğu bu dönemde alternatif çözüm yöntemlerinin hak arama noktasında oldukça yararlı olacağını söylemek mümkündür. Mahkeme aşamasına göre daha az masraflı olması ve daha hızlı çözüme kavuşabilmesi noktasında tercih edilebilir bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu dönemde yaşanan sokağa çıkma kısıtlamaları, karantina gibi tedbirler sebebi ile arabuluculuk toplantılarının fiziksel olarak yapılabilmesi mümkün olmamıştır. Bu kapsamda Arabuluculuk Daire

Başkanlığı tarafından toplantıların telekonferans yöntemi ile gerçekleştirilebileceği yönünde bildirisi mevcuttur. Ancak katılımcıların %42,5'inin bu dönemde arabuluculuk toplantılarının telekonferans yöntemi ile gerçekleştirilmesi yönünde talepte bulunmalarına rağmen arabulucular tarafından bu taleplerinin reddedilmiş olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 5). Ayrıca başvuru formuna karşı tarafın telefon bilgisinin girilmesinin zorunlu kılınmış olması sebebi ile bunu tespit edecek imkanı olmayan avukatların başvurularının da reddedilmiş olduğu görülmektedir.

Bu dönemde salgının yayılımının azaltılması ve sosyal mesafenin en aza indirgenmesi amacı ile sokağa çıkma kısıtlaması, karantina gibi birçok tedbir uygulanmıştır (Henden Şolt, 2021). Bu kapsamda adliye girişlerinde ve adliye içerisinde de fiziki teması en aza indirmeye noktasında dosya incelemesinin sınırlandırılması, maske kullanma zorunluluğu, adliyeye girişlerin HES kodu ile sağlanması gibi önlemler alındığı görülmüştür (Çiftçi, 2020b). Katılımcıların da 25. soruya vermiş oldukları cevap ile ön büroların adliye dışına kurulması, icra müdürlüklerine numaratorden sıra alınarak girilmesi, dönüşümlü çalışma sistemi gibi tedbirlerin bu dönemde alınması gereken tedbirler olarak nitelendirmiştir (bkz. Tablo 12). Katılımcılar tarafından 24. soruya verilen cevap ile pandemi sebebi ile yargı alanındaki faaliyetlerde bir yavaşlama olduğu düşünülmüşse de 26. soruya verilen cevap ile de alınan tedbirler ile birlikte işlemlerin daha kısa süre içerisinde yerine getirilmekte olduğu belirtilmiştir.

Ancak kamu birimleri ile birlikte adliyelerin de esnek çalışma sistemine geçmiş olması, çalışma saatlerinin kısaltılması sebebi ile işlemlerin yapılmasında bir yavaşlama olduğu görülmektedir. Her ne kadar katılımcılar tarafından sağlığın korunması noktasında adliyelerde alınan önlemlerin doğru bulunduğu düşünülmüşse de (28. soru) çalışma saatlerinin kısaltılması yönünde alınan tedbire iştirak etmemişlerdir (27. soru). Olası benzer bir durumda sağlık çalışanı, emniyet ve asayişten sorumlu personel yanında adli görevi bulunan birimlerinde çalışanlarında kısıtlamalardan istisna tutulması, bu personele de fazla mesai, nöbet gibi

müeyyidelerin şimdiden planlanmasında yarar olduğu düşünülebilir. Ayrıca adliyeler dahil kamu kurumlarının esnek çalışma yöntemlerine ilişkin yeterli derecede tecrübesinin bulunmaması, denetim güçlükleri gibi sebeplerle sürecin iyi yönetilememiş olmasından bahsedilebilir. Bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde de bu düzenlemelerin genelgeler ile üst yöneticilere bırakılmasından ziyade kanuni bir zemine oturtulması ve gerekli eğitimlerin, teknik imkanların sağlanması gerekmektedir. Buğdaycı Çebi'nin (2020) de bu yönde görüşleri mevcuttur.

Ayrıca fiziki temasın en aza indirgenmek istediği bu noktada avukatların işlemlerini yürütebilmesi için adliyelere gitmeden tüm işlemlerini gerçekleştirebiliyor olması gerekmektedir. Özellikle yargının yükünün büyük şehirlerde toplanmış olduğu dikkate alındığında salgının etkilerinin azaltılması bakımından birtakım önlemlere ve elektronik işlemlere yönelim ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Aküzüm, 2020). Bu kapsamda Tablo 11'de en yüksek puanlı ifade içerisinde yer alan 15. soruya verilen cevap ile elektronik araçların kullanımının özellikle pandemi döneminde fayda sağlamış olduğu görülmektedir. Hatta UYAP üzerinden işlemlerinin sayısının artırılması noktasında daha fazla çalışma yapılması istendiği görülmüştür. Ancak sistemsal yaşanan bazı sıkıntılar sebebi ile elektronik araçların etkili kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Barolar Birliği'nin (2021a) yayımlanmış olduğu İcra İş ve İşlemlerinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri Raporu'nda UYAP sisteminde yaşanan teknik sorunlar sebebi ile hak kaybı yaşanmakta olduğu görülmüştür. Bunun yanında belirtmemiz gerekir ki elektronik araçların ve uygulamaların yargının diğer birimleri tarafından etkin kullanılmaması sebebi ile de elektronik araçlardan gereken verimin alınmadığı görülmektedir.

Getirilen yenilikler ile birlikte UYAP'ta birtakım işlemlerin yapılması imkanı artırılmışsa da mahkemelere web sitesi üzerinden veya telefon aracılığı ile ulaşım imkanına ilişkin bu dönemde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır (Çiftçi, 2020a). Avukatların özellikle

bu dönemde işlemlerin yerine getirilmesi noktasında yaşamış oldukları sıkıntılar sebebi ile telefon aracılığı ile gerekli birimlere ulaşamadıkları görülmektedir (bkz. Tablo 12). Şimdiden olası bir olağanüstü durum veya salgın durumunda görev yapmak üzere “acil durum birimleri”, “Aloavukat hattı” , “Aloadliye hattı”, “eposta yanıt birimi” vb. gibi acil durum görev emri verildiğinde görev yapmak üzere ekiplerin oluşturulması, bu ekiplerin sorun yaşanmayan günlerde olası sıkıntılı senaryoların eğitim ve uygulamalarının tatbikatını yapmaları, bu ekiplerin iş akış şemalarının, görev talimatlarının oluşturulup, kişilere benimsetilmesi düşünülebilir.

Avukatların ceza yargılaması bakımından sürelerin durdurulmasına yönelik hükmün uygulanmaması gerektiğine ilişkin görüşleri mevcuttur (bkz. Tablo 12). 7226 Sayılı Kanun ile de soruşturma ve kovuşturma dosyalarının yargılamasına devam edileceği belirtilmiştir. Ancak Kanun ile tutuklu ve acil işlemler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin süreçlerin devam edeceği belirtilmişse de 34. soruya verilen cevap ile avukatların bu dönemde süreçlerin yürütülmesinde zorluk yaşamış olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle çok yanıtı olarak düzenlenen bölümde yer alan pandemi döneminde ceza/infaz aşamalarında yaşanan problemlere ilişkin en fazla sıkıntı yaşanan alanın, %42,5 ile ifade/savunma verme noktasında yaşanan gecikmeler olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 4). Fair Trials (2020) isimli kuruluşun Avrupa ülkeleri üzerinde yapmış olduğu çalışmalar sonucunda da alınan önlemlerin savunma hakkının kullanılması üzerinde olumsuz etkileri bulunduğu tespit edilmiştir. Bazı yerlerde ifade verme noktasında gecikmeler yaşanmış olduğu için gözaltı sürelerinin de uzamasına sebebiyet verildiği görülmüştür.

Açık cezaevinde olan veya açık cezaevine geçmeye hak kazanıp da bazı sebeplerden ötürü geçemeyen hükümlüler bu dönemde 7242 Sayılı Kanun ile getirilen değişiklik kapsamında Covid-19 sebebi ile mazeret izinli olarak kabul edilmişlerdir. Bu kapsamda avukatların 35. ve 36. sorulara vermiş oldukları cevaplar ile bu dönemde hem kanunda yazılı

şartları sağlayan hükümlülerin izinli olarak sayılmalarına ilişkin düzenlemeyi hem de koşullu salıverilme şartlarının değiştirilmesine ilişkin düzenlemeyi doğru buldukları görülmektedir. Bu izin ile ceza infaz kurumundan ayrılan hükümlüler ile cezaevlerindeki yoğunluk azaltılmak istenmiş, olası bir bulaş durumunda kişilerin korunması amaçlanmıştır (Alan Akcan, 2020). Ancak bu düzenlemeler getirilirken de söz konusu hükümlülerin geri dönmemesi veya suç işlemesi halinde buna özgü bir cezai yaptırımın da getirilmesi gerekmektedir. Özellikle son açıklama ile birlikte Covid-19 izninin 31.05.2022 tarihinden 31.07.2023 tarihine kadar uzatılmış olduğu dikkate alındığında bu eksikliğin giderilmesi önem arz etmektedir. Bu hususta Özgenç vd. (2020), Özdemir (2021) ve Yenidünya'nın (y.y.) da aynı yönde görüşleri mevcuttur.

Pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar içerisinde avukatların en fazla, Tablo 13'te en yüksek puanlı ifade olarak yer alan, sokağa çıkma yasakları, karantina tedbirleri sebebi ile mesleğini icra etmekte zorlandıkları görülmektedir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Hakimler ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü tarafından hazırlanan raporda da çoğu durumda pandeminin avukatlık mesleği için ciddi kısıtlamalar getirmiş olduğu tespit edilmiştir. Hatta bazı ülkelerde avukatların ve mahkemelerin çalışması zorunlu hizmet kapsamında olmadığından belirli yasal hizmetlerin verilmesinin engellenmiş olduğu belirtilmiştir. Zimbabwe'de avukatlara erişim sağlanmadan tutuklamaların yapılmış olduğu, Rusya'da avukatların cezaevlerine yaptığı ziyaretlerin kısıtlanmış olduğu tespit edilmiştir (García-Sayán, 2021).

Atalı ve Erdoğan'ın (2020b) da ifade etmiş olduğu gibi tüm bu süreçte alınan tedbirlerin, kararların salgının yayılmasını engellemek amaçlı getirilmiş olduğu görülmektedir. Her ne kadar son kısımda (bkz. Tablo 13) sorulan 39. soruda katılımcıların çoğunluğunun bu düzenlemeleri salgının azaltılması kapsamında alınan tedbirler olarak değerlendirilmediği görülmüş olsa da katılımcılar tarafından adliyelerde alınan tedbirlerin (28. soru), sürelerin durdurulmasına ilişkin kararın (14. soru) virüsün bulaşma riskini azalttığı yönünde

kanaatlerinin mevcut olduğu da görölmektedir. Katılımcıların sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar ile adliyelerin işleyişine ilişkin verdikleri cevaplar sonucunda ortalama puanların yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu görölmektedir. Bu sebeple katılımcılara göre sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar ile adliyelerin işleyişinin genel düzeyde etkin ve bu konularda alınan kararların yerinde olduğu ifade edilebilir.

Ancak alınan tedbirlerin salgının azaltılması kapsamında değerlendirilmesi noktasında verilen cevaptaki farklılığı incelememiz gerekirse de; katılımcıların tedbirler noktasında bir kafa karışıklığı yaşamakta olduğu söylenebilir. Bu farklılığın temelinde alınan tedbirlerin uygulanması noktasında alınan kararların birbirinden farklı yorumlanmış olması, getirilen tedbirlerin uzun vadeli çözümler getirmemesi olarak gösterilebilir.

Aslan'ın (2021) da ifade etmiş olduğu gibi ülkemizde yargının iş yükünün normal dönemde dahi fazla olduğu, pandemi ile birlikte bu yükün daha büyük sıkıntılara sebebiyet verilebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple yargının her zamankinden daha hızlı işlemesinin çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ancak katılımcıların büyük çoğunluğu bu süreçte alınan tedbirlerin adaletin yerine getirilmesi noktasında gecikmelere sebebiyet vermiş olduğunu belirtmiştir. Bu durumda alınan tedbirler sonrasında süreç istenilen şekilde yürütülemediği ve yargı istenildiği şekilde etkili ve hızlı bir şekilde işlememiştir.

Ancak ileride bu şekilde yaşanabilecek olağanüstü bir durumun varlığı halinde hazırlıklı olabilmemiz gerekmektedir. Katılımcıların bir kısmının bu dönemde alınan tedbirlerin yeterli olduğu düşüncesine sahip olduğu görölmüşse (38. soru) de pandemi ve bunun gibi olağanüstü bir durumun varlığı halinde hazırlıklı olabilmemiz için yeni düzenlemeler getirilmesi gerektiği yönünde baskın bir görüş (45. soru) mevcuttur. Bu kapsamda katılımcıların bir kısmı 43. soruya verdikleri cevap ile sürecin kötüye gitmesi veya olası bir pandemi döneminde sürelerin durdurulması yönünde karar alınması gerektiği yönünde görüş bildirmişse de Aslan (2021), ileride yaşanabilecek daha büyük bir salgın halinde yargılamanın birkaç yıl ertelenmesinin

kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu sebeple bu tip salgınlara karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir.

Pandemi dönemi ile başlayan bir kısım yeniliklerin halen daha devam ediyor olduğu görülmekle birlikte olası benzer bir durum halinde de sistemin düzgün işleyebilmesi için Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan Yeni Çalışma Esaslar Kılavuzu'nun kanuni bir düzenlemeye dayandırılarak, özellikle adliyelerde alınması gereken önlemler kapsamında geliştirilebileceği ve yol gösterici olabileceği dikkate alınmalıdır. Söz konusu kılavuzda adliyelerde dikkat edilmesi gereken hijyen kuralları, sosyal mesafe gibi birçok önlem mevcuttur. Bu sebeple olası bir hastalık ve/veya salgın döneminde kullanılmak üzere kanun ile getirilecek düzenlemeler sayesinde söz konusu kılavuzda yer alan önlemlerin işlerlik kazanabileceği açıktır.

Katılımcıların çoklu yanıt olarak cevaplamış olduğu sorular içerisinde de katılımcılara olası bir salgının varlığı halinde veya şu anki durumun kötüleşmesi durumunda ne tür tedbirler alınması gerektiği hususunda soru yönlendirilmiştir (bkz. Tablo 9). Bu kapsamda en çok tercih edilen tedbirin %64,4 ile her hukuk dalı için ayrı bir değerlendirme yapılarak o alana özgü düzenlemelerin yapılması olarak cevaplandırıldığı görülmüştür. Her alanda uzman hukukçulardan oluşan bir kurul kurulması sağlanarak olağanüstü durumlarda uygulanmak üzere bir çerçeve kanun çıkarılabilir. Bu kapsamda Aslan (2021) ile Pekcanitez ve Erişir'in (2020) de çerçeve kanun çıkarılabileceği yönünde görüşleri mevcuttur. Çiftçi (2020b) de Birleşik Krallık, İsviçre gibi ülkelerde alınan tedbirlerin özellikle kanunla düzenlenmesi noktasında hassas davrandıklarını dile getirmiştir. Bu sebeple alınan ve alınması gereken tedbirlerin özel bir kanunla kabul edilmesi ve bu hususta bir kanun çalışması yapılması gerekmektedir.

Dişel (2021) de bundan sonra yapılması gerekenin pandeminin ülkemizde nasıl bir etkiye sebep olduğunu dikkate alarak, Bilim Kurulu'nun da görüşü alınarak adliyelerde salgının yayılması riskinin en aza indirilmesi noktasında tedbirlerin belirlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bu kapsamda Almanya'daki Robert Koch Enstitüsü örneği dikkate alınarak kalıcı

bir enstitünün kurulması, yaşanabilecek olağanüstü durumlara ilişkin gerekli tedbirlerin alınması noktasında kararlar alabilecek bir mekanizmanın belirlenmesi sağlanabilir.

En çok tercih edilen ikinci tedbirin ise %58,0 ile adliyelerdeki birimlerle iletişim kurulabilmesi noktasında buna yönelik düzenlemelerin getirilmesinin istenmesidir. Katılımcıların adliyelerin işleyişine yönelik vermiş olduğu yanıtlar arasında adliyelere telefonla ulaşma konusunda zorluk yaşamış oldukları dikkate alındığında (29. soru) her iki yanıt arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Avukatların en çok sıkıntı yaşadığı alanlardan biri adliyelerle iletişim sağlanamamasıdır. Bu sebeple Çiftçi'nin (2020b) de görüşü doğrultusunda adliyedeki birimlerle iletişimin sağlanması noktasında ayrı bir web sitesi veya iletişim hattının kurulması düşünülebilir.

Bu iki tedbir sonrasında ise alınması gereken tedbirler arasında sırasıyla, sistemlerin doğru ve etkin bir şekilde kullanılması noktasında adliyedeki birimlerin adaptasyonunun sağlanması, standart bir metot uygulanması (%22,9), e-duruşmanın yaygınlaştırılması (%20,2) ve elektronik ortamdaki işlem sayısının artırılması (%16,0) bulunmaktadır. Katılımcıların vermiş olduğu cevapların oranlarına bakıldığında yargıda işlem sayısının artırılmasından ziyade sistemin düzgün işleyebilmesinin ve buna uygun kanuni düzenlemelerin getirilmesi istendiği anlaşılmaktadır. Elektronik işlem sayısının artırılması, e-duruşmanın yaygınlaştırılması elbette bu tip salgınlarla başa çıkabilmek için önemli araçlardır (Aslan, 2021). Ancak bu sistemler bazı noktalarda teknik alt yapının yetersiz olması, ilgili birimdeki personelin gerekli bilgiye sahip olmaması gibi birçok aksaklık sebebi ile hak kaybına sebebiyet verebilecek sistemlerdir. Bu kapsamda katılımcılar da sistemde yaşanan aksaklıklardan, yargının tüm birimleri adapte edilmeden gerekli verimin alınamayacağından bahsetmişlerdir. Özellikle acil yerine getirilmesi gereken işlemler noktasında fiziki değil de elektronik ortamdaki işlemlerin alınmasının sıkıntı doğurabileceğini düşündükleri görülmektedir. İşlemlerin

elektronik araçlar üzerinde yapılması avukatlar için bir kolaylık olarak addedilebilirse de işlemleri yerine getiren en nihayetinde adliyedeki personellerdir.

Yapılan çalışma ile de sürelerin durdurulması, elektronik işlemler ve uygulamalar ile adliyelerin işleyişinin boyutları arasında pozitif ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmişse de bu alanların boyutları ile pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılara ilişkin boyut arasında negatif ve orta düzeyde güçte anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (bkz. Tablo 17). Bu kapsamda pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılara etki eden faktörlerin belirlenmesi noktasında yapılan regresyon analizi sonucunda da pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılar ile adliyelerin işleyişi, elektronik işlemler ve uygulamalar ve sürelerin durdurulması boyutları çoklu düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (bkz. Tablo 18). Ortaya çıkan modelin anlamlı olduğu ($F=14,60$, $p=0,01$) ve açıklama yeteneğinin de %52 gibi yüksek bir düzeyde olduğu dikkate alındığında elde edilen model sonucunda pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntıların oluşmasındaki en büyük etkenin adliyelerin işleyişindeki aksaklıklar olduğu görülmüştür. Adliyelerin işleyiş düzeyinin 1 birim azalması pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntıların 0,28 artışına neden olacağından ilk olarak adliyedeki işleyişin düzenlenmesi gerekmektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü kısa süre içerisinde yayılım göstermiş ve devletleri, yayılımın önüne geçebilmesi için tedbirler almaya zorlamıştır. Hukuk sistemimizde de hak kaybına sebebiyet verilmemesi amacı ile sürelerin durdurulması, duruşmaların ertelenmesi hususunda tedbirler alınmıştır. Ancak bu tedbirler kanun ile getirilmişse de sokağa çıkma kısıtlamaları, maske kullanımı, seyahat kısıtlamaları gibi tedbirler hukuka aykırı olacak şekilde genalgeler yoluyla getirilmiştir (Gözler, 2021).

Hukuki güvenliğin sağlanabilmesi ve hukuki belirlilik ilkesi gereğince insan haklarını kısıtlayıcı tedbirlerin kanunla getirilmesi gerekmektedir. Aksi durumda adil yargılanma, adalete erişim gibi birtakım hakların ihlali gündeme gelebilecektir. Bu sebeple alınan tüm bu tedbirlerin kanuni bir düzleme oturtulması gerekmektedir. Covid-19'un yayılış hızına bakıldığında ise salgının bulaşma riskinin en aza indirilmesi için hızlı tedbir alınması gerekmiştir. Bu sebeplerle de alınan tedbirler sebebi ile yargı faaliyeti içerisinde birtakım olumsuzlukların yaşanmasına sebebiyet verilmiştir (Yıldırımvruran vd., 2020).

Yapılan çalışma ile de yargı sisteminde yaşanan aksaklıkların neler olduğu, alınan tedbirlerin etkin ve doğru bir biçimde kullanılıp kullanılmadığı incelenmek istenmiştir. Bu çalışma sonucunda kısa vadede getirilen tedbirlerin salgının yayılımının önüne geçtiğini bizlere gösterse de getirilen tedbirler ile iş yükünün birikmesine, yargılama süreçlerinin uzamasına sebebiyet verildiği görülmüştür.

Bu dönemde mevcut kanunların her ne kadar yeterli olmadığı düşünülse de hükümlerin doğru ve etkili bir şekilde uygulanması ile sorunlar en aza indirgenebilecek, yargılamalar gereksiz uzamayacaktır. Pandemi sonrası artan iş yoğunluğu da göz önüne alındığında uyuşmazlıkların çözümü için kişilerin daha fazla alternatif çözüm yöntemlerine yönlendirilmesi ve buna uygun çalışmalar yapılması önem arz etmektedir. Örneğin zorunlu arabuluculuğa tabi

alanların arttırılması ile dava yoluna gidilmeden önce arabuluculuk aşamasına başvuru yapılması sağlanarak bir çözüm sağlanabilir. Devletin taraf olduğu uyuşmazlıklar için de sulh ve arabuluculuk yoluyla çözüm süreci işletilebilir, alternatif yollar genişletilebilir (Özgenç vd., 2020). Her ne kadar zorunlu arabuluculuğa tabi alanların genişletilmesi ile konu uyuşmazlıkların yargılamaya taşınmasının azaltılması amaçlansa da diğer ülkelerde de mevcut olan sistem dikkate alındığında iradi olarak yürütülen arabuluculuk sürecini mahkemelerin üstündeki yükü almaktan ziyade taraflar için hem ekonomik anlamda hem de sorunun daha hızlı ve efektif şekilde çözümlenmesi noktasında bir yol olarak görmemiz gerekmektedir.

Duruşmaların ertelenmesine karşılık olarak diğer ülkeler tarafından pandemi döneminde sıklıkla uygulama alanı bulan ses ve görüntü nakli yoluyla duruşmalar, ülkemizde hukuk yargılaması alanında sonradan yer bulabilmiştir. Ancak HMK madde 149 kapsamında yapılan düzenleme pandemiye özel istisnai bir hüküm olarak değil, kalıcı olarak getirilen bir düzenleme olarak kanuna girmiştir. Ancak bu tür duruşmalar hukuki dinlenilme hakkını, adil yargılanma hakkını zedeleyebilmektedir. Bu sebeple bu duruşmaların doğrudanlık ilkesi kapsamında istisnai olarak uygulanması gerekmektedir (Aslan, 2021;Çiftçi, 2020b).

Ayrıca elektronik araçların bu dönemde avukatlar tarafından işlemlerin yürütülmesi noktasında etkin bir şekilde kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda UYAP sistemi üzerinden avukatların yapabilecekleri işlemlerin sayısının arttırılması, elektronik tebligatın yaygınlaştırılması gibi uygulamalar adliyelerdeki yoğunluğun önüne geçebilecektir (Güven & Şengün, 2021).

Ancak tüm bu sistem, en sonunda adliyelerdeki birimler tarafından kullanılmaktadır. Bu sebeple işlemlerin hızlı bir şekilde yerine getirilmesi adliyedeki personelin doğru ve etkin çalışmasına bağlıdır. Bu kapsamda yargı alanında mevcut personele konu sistemlerin daha etkin ve hızlı bir şekilde kullanılabilmesi için eğitimler verilmesi, gerekli alt yapının sağlanması gerekmektedir.

Pandemi şartları sebebi ile hak kayıplarının önüne geçilebilmesi amacı ile sürelerin durdurulması yönünde bir düzenleme yoluna gidilmişse de bu düzenleme yalnızca kısa vadede hak kayıplarının önüne geçmiştir. Ancak uzun vadede etkisi kalıcı olacaktır (Özekes, 2020).

Bu süreç içerisinde ekonomik anlamda bazı alanlarda, sektörlerde kısa vadede kazananlar olduğu gibi kaybedenler de olmuştur. Ancak hukuk kazanan kaybeden ayrımının olmadığı, böyle bir ayırım yapılmayacak bir alandır. Adalet herkes için vardır ve bunun herkese eşit şartlarda sunulması gerekmektedir. Bu anlamda ise yaşanacak olumsuz durumlardan en az şekilde etkilenmesi için tüm imkanların sağlanması gerekmektedir. Bunun için ise bir çerçeve kanun düzenlenmesi, yaşanabilecek fiziksel olumsuzlukların en aza indirgenmesi için elektronik araçlara yönelim sağlanmalıdır.

Bir anda tüm dünya gündeminin ve yaşanan toplum düzeninin değişmesine sebebiyet veren Covid-19 pandemisinin yaratmış olduğu tüm bu etkilerle başa çıkabilmek için devletlerin hukuk dahil tüm alanlarda gerekli düzenlemeleri yapmaları, farklı kamu politikaları geliştirmeleri gerekmektedir. Yaşanılan bu süreç ile birlikte daha öncesinde yaşanmış olan salgınlar, doğal afetler gibi olağanüstü hallerin de dikkate alınarak bu deneyimlerden dersler alınması ve kısa, orta ve uzun vadede çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Dünya tarihine baktığımız zaman hastalıkların kökeninin, yayılım hızlarının, zararlarının değişmiş olduğu görülse de mücadele yöntemleri benzerlik göstermektedir. Bu sebeple de tüm bu salgınlarla mücadelelerden dersler çıkarılmalı ve gerekli hazırlıklar yapılmalıdır. Özellikle şu dönemde salgının bir nebze daha etkilerinin azalmış olduğu dikkate alındığında tüm verilerin analiz edilerek, başka ülkelerde uygulanan çözüm yöntemlerinin de dikkate alınarak ne gibi sonuçların elde edilmiş olduğu, hangi yöntemlerin daha sağlıklı olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Tüm bu safhalar için de her biri kendi alanında uzman hukukçulardan oluşacak bir kurul kurularak ileride yaşanabilecek olası bir infial halinde uygulanması gereken prosedürlerin, önlemlerin neler olabileceği hususunda bir çalışma

yaparak, bir hukuk düzlemi içerisinde kanuni düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir (Özekes & Seven, 2021; Yıldız & Uzun, 2020).

Tüm bu çalışmalar, pandemi dönemi ve hemen sonrasındaki dönem için yaşanan sıkıntıların, tedbirlerin neler olduğu, bunların etkilerinin neler olduğunun tespit edilebilmesi amacı ile yapılmıştır. Olası bir infial halinde aynı uygulamaların tekrardan gündeme gelebilme ihtimali bulunmaktadır. Bu sebeple bu dönemde alınan tedbirlerin nasıl uygulama alanı bulmuş olduğu ve ne gibi eksikliklerinin bulunduğu tespitini önem arz etmektedir. Ayrıca aynı uygulamaların tekrardan gündeme gelmesi durumunda da bu çalışma ile bu dönemde yaşanmış olan zorlukların, eksikliklerin de dikkate alınarak daha hukuki ve anlaşılır yeni bir düzenleme yoluna gidilmesine katkı sağlanabilir.

Covid-19'un küreselleşen dünya ile kolaylıkla hızlı yayılım göstermesi ve bu tip salgınların ileride de görülecek olduğunu tahmin etmek güç değildir. Bu sebeple bu salgınların önüne geçilebilmesi amacı ile önceden bilinebilir bir sistemin bulunması gerekmektedir (F. Budak & Korkmaz, 2020). Bu kapsamda hukuk sistemimizde de olası bir salgına karşı ya da başka olağanüstü bir durumun varlığı halinde hazırlıklı olunabilmesi için ne tür önlemlerin alınması gerektiğinin önceden belirli olması sonrasında yaşanacak panik ortamında sistemin daha düzgün bir şekilde işlemesine fayda sağlayabilir.

Sonuç olarak;

- 1- E-duruşmanın bir kısım hakların ihlaline sebebiyet verebilecek bir uygulama olarak nitelendirilmiş olduğu belirtilmişse de hukukun teknolojik gelişmeler karşısında güncelliğini koruyabilmesi de gerekmektedir. Bu sebeple e-duruşmanın hastalık, şehir dışında bulunma gibi bazı sebepler neticesinde duruşmanın yüz yüze gerçekleşmesinin mümkün olmadığı hallerde istisnai olarak uygulanması daha doğru olacaktır.

- 2- Yargının iş yükü göz önüne alındığında uyuşmazlıkların çözümü için tarafların alternatif çözüm yöntemlerine yönlendirilmesi özellikle pandemi gibi dönemler için daha hızlı ve etkili bir yol olacaktır. Bu kapsamda alternatif çözüm yöntemlerinin daha da yaygınlaştırılabilmesi amacı ile zorunlu arabuluculuğa tabi alanlar arttırılabilir. Devletin taraf olduğu uyuşmazlıklar için de sulh ve arabuluculuk süreçleri işletilebilir.
- 3- Özellikle pandemi döneminde işlemlerin yapılması noktasında büyük kolaylık sağlayan elektronik araçların kullanım alanı genişletilebilir. UYAP sistemi üzerinden avukatların yapabileceği işlemlerin sayısının arttırılması, elektronik tebligatın yaygınlaştırılması sağlanabilir.
- 4- İcra ve iflas dairelerinin etkinliğinin arttırılması noktasında Yeni İcra Dairesi Modeli'nin etkinliğinin incelenerek eksiklik arz eden noktalarda gerekli müdahalelerde bulunarak, ülke bazında daha da yaygınlaştırılması sağlanabilir.
- 5- Pandemi dışında sel, deprem gibi doğal bir afet veya başkaca olağanüstü bir durumun varlığı durumunda kamuda esnek çalışma sisteminin daha etkin kullanılabilmesi ve işlerlik kazanabilmesi için gerekli kanuni düzenlemeler yapılabilir.
- 6- Tüm bu sistemlerin adliyedeki personeller tarafından kullanılmakta olduğu dikkate alındığında mevcut personele konu sistemlerin daha hızlı ve etkin kullanılabilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi, alt yapının sağlanması noktasında çalışmalar yapılabilir.
- 7- En nihayetinde ise tüm bu tedbirlerin hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkeleri kapsamında Anayasa'da yazılı şartlara riayet edebilmesi için kanuni bir düzenlemeye dayanması gerekmektedir.
- 8- Her biri alanında uzman hukukçulardan oluşan bir kurul aracılığı ile de pandemi

döneminde yaşanan tüm bu sorunların analizlerinin yapılarak, alınması gereken önlemlerin neler olduğu hususunda bir çalışma yapılması sağlanabilir. Bu çalışmanın sonucunda da olağanüstü durumlarda uygulanmak üzere bir çerçeve kanun çıkarılabilir.

7. Kaynakça

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü. (2022, Ocak 11). Mobil Uygulamalar ile Yargıya Erişim Güçlendiriliyor. 15 Nisan 2022 tarihinde <https://bigm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/mobil-uygulamalar-ile-yargiya-erisim-guclendiriliyor11012022> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü. (2022, 8 Nisan). UYAP Mobil İle Evrak Ekleme İşlemi Artık Çok Kolay. 15 Nisan 2022 tarihinde <https://bigm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/uyap-mobil-ile-evrak-ekleme-islemi-artik-cok-kolay08042022042952> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü. (2021, Ekim 22). UYAP Mobil Yargı Personelimizin Kullanımına Sunulmuştur. 15 Nisan 2022 tarihinde <https://bigm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/uyap-mobil-yargi-personelimizin-kullanimina-sunulmustur22102021085235> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü. (2021, Ekim 24). Akıllı Teknolojilerin Ceza İnfaz Kurumlarına Entegrasyon (E-Görüş) Projesi. 15 Nisan 2022 tarihinde <https://bigm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/akilli-teknolojilerin-ceza-infaz-kurumlarina-entegrasyon-e-gorus-projesi24102020022530> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü. (2020, Haziran 17). Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından yapılan e-duruşma sistemi Adalet Bakanı Sayın Abdulhamit Gül'ün katılımıyla test edildi. 15 Nisan 2022 tarihinde <https://bigm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/e-durusma-sistemi17062020040538> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2022, Mayıs 6). COVID-19 İzinlerine İlişkin Duyuru. 10 Nisan 2022 tarihinde <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/covid-19-izinlerine-iliskin->

duyuru06052022021410 adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. (2020). Adalet Hizmetlerinde Koronavirüs Tedbirleri Kapsamında Yeni Çalışma Esasları Kılavuzu. Ankara: Yazar.

Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı. (y.y.). Yeni İcra Modeli. 04 Nisan 2022 tarihinde <https://iidb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yeni-icra-modeli> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı. (2020a). 26.06.2020 Tarihli UYAP Güncelleme Duyurusu. 04 Nisan 2022 tarihinde <https://iidb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/26062020-tarihli-uyap-guncelleme-duyurusu29062020091045> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı. (2020b). İİK 330. Madde gereğince maaş hacizleri konulu görüş yazımız. 04 Nisan 2022 tarihinde <https://iidb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/iik-330-madde-geregince-maas-hacizleri-konulu-gorus-yazimiz02042020072207> adresinden erişildi.

Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı. (2018). İcra Dairelerinin Etkinliğinin Artırılması (Faz II) AB Eşleştirme Projesi - TR 14 İPAJH 09 17.

AİHM. (2019). Marcello Viola/İtalya, Başvuru no. 45106/04. 10 Nisan 2022 tarihinde [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:\[%22002-12494%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:[%22002-12494%22]%7D) adresinden erişildi.

Aküzüm, U. (2020). Covid-19 Sürecinde Tahkimde Süreler: Türk Hukukunda Öğreti ve Kurumsal Uygulamalar. 09 Nisan 2022 tarihinde <https://ista.org.tr/blog/makaleler-ve-yorumlar/covid-19-surecinde-tahkimde-sureler-turk-hukukunda-ogreti-ve-kurumsal-uygulamalar/> adresinden erişildi.

Alan Akcan, E. (2020). 7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Genel Değerlendirilmesi. Y. Çalışkan, Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu, Ö. F. Erol, A. Dülger, G. A. Yakacak, & Ö. F. Kafalı

- (Ed.), Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu içinde. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, s. 635–658.
- Arabuluculuk Daire Başkanlığı. (2021). Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı. Yazar.
- Arslan, A. S. (2020). Covid-19 Salgını Sebebiyle İcra Takiplerine ilişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi. *TBB Dergisi*, 148, 197–233.
- Aslan, A. Ç. (2021). Alman ve Avusturya Hukuklarında Covid-19 Salgınının Yargılamalara Etkisi ve Türkiye Bakımından Düşündükleri. M. Özkes (Ed.), Covid-19 salgınının hukuki boyutu hukukun tüm alanlarında değerlendirmeler 2. baskı içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 85–114.
- Atalay, O. (2020). Covid-19 Salgını Sebebiyle Gerçekleşen Takip Tatili Sonrasına İlişkin Bazı Düşünceler ve Öneriler. 09 Nisan 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-sebebiyle-gerceklesen-takip-tatili-sonrasina-iliskin-bazi-dusunceler-ve-oneriler/> adresinden erişildi.
- Atalay, O., & Özkes, M. (2021). 7226 Sayılı Kanun ile İcra ve İflâs Kanunu m. 330 Hükmünü Uygulayan Cumhurbaşkanlığı Kararı (2279 Sayılı) Çerçevesinde Ortaya Çıkan Bazı Sorular ve Tartışmalara Cevaplar. M. Özkes (Ed.), Covid-19 salgınının hukuki boyutu hukukun tüm alanlarında değerlendirmeler 2. baskı içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 159–186.
- Atalı, M., & Erdoğan, E. (2020a). Covid-19 Salgını Sebebiyle Yapılan Düzenlemelerin Medenî Usul Hukuku Alanına Yansımaları (7226 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci Maddesi ile Getirilen Tedbirlerin Hukuk Yargılaması Açısından Değerlendirilmesi). 17 Ocak 2021 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgini-sebebiyle-yapilan-duzenlemelerin-medeni-usul-hukuku-alanina-yansimalari/> adresinden erişildi.
- Atalı, M., & Erdoğan, E. (2020b). COVID-19 Salgınının İcra ve İflâs Hukuku Alanına Etkileri. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(2), 395–416.

<https://doi.org/10.26650/mecmua.2020.78.2.0005>

AIHS. (1950). 5 Mart 2022 tarihinde

[https://www.echr.coe.int/sites/search_eng/pages/search.aspx#%7B%22sort%22:\[%22title Ascending%22\],%22contentlanguage%22:\[%22TUR%22\]%7D](https://www.echr.coe.int/sites/search_eng/pages/search.aspx#%7B%22sort%22:[%22title Ascending%22],%22contentlanguage%22:[%22TUR%22]%7D) adresinden erişildi.

Boran Güneysu, N. (2012). İcra Takip İşlemleri. *TBB Dergisi*, 101, 31–60.

Budak, A. C., & Ak, A. (2020). Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Alanında Covid-19 Sebebiyle Alınan Tedbirler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1–19.

Budak, F., & Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62–79.
<https://doi.org/10.35375/sayod.738657>

Buğdaycı Çebi, M. Ö. (2020). Pandemi Tedbirleri Kapsamında “Kamuda Esnek Çalışma” Üzerine Bir Değerlendirme. Y. Çalışkan, Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu, Ö. F. Erol, A. Dülger, G. A. Yakacak, & Ö. F. Kafalı (Ed.), *Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu içinde*. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, s. 689–711.

Bulut, U. (2021). 7226 Sayılı Kanun’un İcra Hukukundaki Satış ve Paraların Ödenmesi İşlemlerine Etkisi. M. Özkes (Ed.), *Covid-19 salgınının hukuki boyutu hukukun tüm alanlarında değerlendirmeler 2. baskı içinde*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 231–242.

Byrom, N., Beardon, S., & Kendrick, A. (2020). The impact of COVID-19 measures on the civil justice system. The Legal Education Foundation.

CEPEJ. (y.y.). Management of the judiciary - compilation of comments and comments by country. 13 Nisan 2022 tarihinde <https://www.coe.int/en/web/cepej/compilation-comments> adresinden erişildi.

Çalışkan, Y., Bozkurt Gümrükçüoğlu, Y., Erol, Ö. F., Dülger, A., Yakacak, G. A., & Kafalı, Ö. F. (Ed.). (2020). *Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu*.

İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları.

Çatlı, M., & Demir, E. B. (2021). Pandemi Döneminde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması ve Segbis. *Bilişim Hukuku Dergisi*, 3(2), 230–265.

<https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.943574>

Çiftçi, P. (2020a). Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği İçin Avrupa Komisyonu'nun (CEPEJ) “COVID-19 Pandemisi Sırasında ve Sonrası Yargı Tarafından Öğrenilen Dersler ve Karşılaşılan Zorluklar” Hakkındaki Bildirgesi. 09 Nisan 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/avrupa-konseyi-adaletin-etkinligi-icin-avrupa-komisyonusunun-covid-19-pandemisi-sirasinda-ve-sonrasi-yargi-tarafindan-ogrenilen-dersler-ve-karsilasilan-zorluklar-hakkindaki-bildirgesi/> adresinden erişildi.

Çiftçi, P. (2020b). Pandemi Sürecinde Yargının İşleyişine İlişkin Alınan Tedbirlerin Türk Medenî Yargılama Hukukunda Yargısal Temel Haklar ve Özel Olarak Doğrudanlık İlkesi Üzerinde Yarattığı Etkiler. 28 Şubat 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/pandemi-surecinde-yarginin-isleyisine-iliskin-alinan-tedbirlerin-turk-medeni-yargilama-hukukunda-yargisal-temel-haklar-ve-ozel-olarak-dogrudanlik-ilkesi-uzerinde-yarattigi-etkiler/> adresinden erişildi.

Demiral, F. (2020). Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliğindeki Değişiklik Hakkında. 23 Mart 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/tuketici-hakem-heyetleri-yonetmeligindeki-degisiklik-hakkinda/> adresinden erişildi.

Demirkol, B. (2020). Covid-19 Salgınlarının Tahkim Yargılamalarındaki Sürelere Etkisi. 09 Nisan 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/covid-19-salgininin-tahkim-yargilamalarindaki-surelere-etkisi/> adresinden erişildi.

Dişel, B. (2021). İsviçre Hukukunda Covid-19 Sebebiyle Yargıda Alınan Tedbirler Özellikle Medenî Yargıdaki Düzenlemeler ve Bu Düzenlemelerin Ülkemiz Açısından Değerlendirilmesi. M. Özekes (Ed.), Covid-19 salgınının hukuki boyutu hukukun tüm

- alanlarında değerlendirmeler 2. baskı içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 67–84.
- Dülger, A. (2020). Tahkim Duruşmalarının Online Yapılması: İstac ve Abu Dabi Tahkim Merkezi Kuralları İncelemesi. Y. Çalışkan, Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu, Ö. F. Erol, A. Dülger, G. A. Yakacak, & Ö. F. Kafalı (Ed.), Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu içinde. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, s. 115–143.
- Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu. (2022, Ocak 5). Görüntülü Görüşme Uygulaması Hakkında Duyuru. 10 Nisan 2022 tarihinde <https://elazigtcik.adalet.gov.tr/goruntulu-gorusme-uygulamasi-hakkinda-duyuru#:~:text=Hükümlü ve tutuklu yakınlarının görüntülü,nı indirerek kurulum yapmaları gerekmektedir adresinden erişildi>.
- Erkal, A. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Tedbirlerinin Hukukiliği Sorunu ve Alman Hukukundaki Durum. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 59–95.
- Fair Trials. (2020). Justice Under Lockdown in Europe: A survey on the impact of COVID-19 on defence rights in Europe. 4 Nisan 2022 tarihinde <https://www.fairtrials.org/articles/publications/justice-under-lockdown/> adresinden erişildi.
- García-Sayán, D. (2021). The coronavirus disease (COVID-19) pandemic: impact and challenges for independent justice. United Nations. Report No.: A/HRC/47/35.
- Gayretli Aydın, S. (2017). Medeni Yargılama Hukukunda Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşmaya Katılma. *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, 19, 2101–2126.
- Gesetz zur Abmilderung der Folgen der COVID-19-Pandemie im Zivil-Insolvenz- und Strafverfahrensrecht. (2020). 13 Nisan 2022 tarihinde <https://www.buzer.de/gesetz/13843/index.htm> adresinden erişildi.
- Gözler, K. (2012). *Hukuka Giriş* (9. baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Gözler, K. (2020). Korona Virüs Salgınıyla Mücadele İçin Alınan Tedbirler Hukuka Uygun mu? (2). 28 Şubat 2021 tarihinde www.anayasa.gen.tr/korona-2.htm adresinden erişildi.
- Gözler, K. (2021). Genelge Devleti: Hukukta Şeklin Önemi Üzerine. 05 Nisan 2022 tarihinde <https://www.anayasa.gen.tr/genelge-devleti.htm> adresinden erişildi.
- Güven, Y., & Şengün, H. (2021). Covid-19 Pandemisinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi - Stratejik Araştırma Merkezi Protokol Dergisi*, (2), 59–69.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu. (2020). İdari İzin. 17 Ocak 2022 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/26495a36-497d-4fee-a6f8-47894af4e9ed.pdf> adresinden erişildi.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu. (2020). Corona Virüsü Hakkında Alınacak Tedbirler. 17 Ocak 2022 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/duyuru-13-03-2020.pdf> adresinden erişildi.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu. (2020). Çalışma Saatleri. 17 Ocak 2022 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/idari-İzin-1-12-2020.pdf> adresinden erişildi.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu. (2020). COVID-19 Kapsamında Alınan Tedbirlerin Uzatılması. 17 Ocak 2022 tarihinde [https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/GENEL KURUL KARARI-30-04-2020.pdf](https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/GENEL_KURUL_KARARI-30-04-2020.pdf) adresinden erişildi.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu. (2020). COVID-19 Kapsamında İlave Tedbirler. 17 Ocak 2022 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/uu.pdf> adresinden erişildi.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu. (2020). Yeni Normale Dönüş Eylem Planının Belirlenmesi. 17 Ocak 2022 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/29-05-2020.pdf> adresinden erişildi.
- Henden Şolt, B. (2021). Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(15), 39–47.
- House of Lords. (2021). COVID-19 and the Courts. HL Paper 257. London

İçişleri Bakanlığı. (2020). Covid-19 Ek Önlemler. 5 Nisan 2022 tarihinde https://d.barobirlik.org.tr/2020/20201216_genelge.pdf adresinde erişildi.

İstanbul Barosu. (2021a, Şubat 2). Adalet Bakanlığı'nın İcra Dairelerinde Elektronik İcra Dosya Sistemine Geçildiğine İlişkin Duyurusu. 10 Nisan 2022 tarihinde <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16178&Desc=Adalet-Bakanligi'nin-İcra-Dairelerinde-Elektronik-İcra-Dosya-Sistemine-Geçildiğine-İlişkin-Duyurusu> adresinden erişildi.

İstanbul Barosu. (2021b, Şubat 25). COVID-19 Pandemisinin Yargıya ve Avukatlık Mesleğine Etkileri Konulu Anket Çalışmasına Katıldık. 10 Nisan 2022 tarihinde <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16217&Desc=COVID-19-Pandemisinin-Yargiya-ve-Avukatlik-Mesleğine-Etkileri-Konulu-Anket-Çalışmasına-Katildik> adresinden erişildi.

İstanbul Tahkim Merkezi. (2015). ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları. 13 Mart 2020 tarihinde <https://istac.org.tr/uyusmazlik-cozumu/tahkim/istac-cevrimici-durusma-usul-ve-esaslari/> adresinden erişildi.

İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi. (2020, Mart 30). Divan Kararı. 13 Mart 2020 tarihinde [https://www.itotam.com/Dosyalar/2020/Divan Kararı 30.03.2020.pdf](https://www.itotam.com/Dosyalar/2020/Divan%20Kararı%2030.03.2020.pdf) adresinden erişildi.

Kafalı, Ö. F. (2020). Milletlerarası Tahkim ve Covid-19: Salgının Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Olası Önlemlere İlişkin ICC Rehberi. Y. Çalışkan, Y. Bozkurt Gümrükçüoğlu, Ö. F. Erol, A. Dülger, G. A. Yakacak, & Ö. F. Kafalı (Ed.), *Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu içinde*. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, s. 83–113.

Karakimseli, A. (2018). İcra Takiplerinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Kullanımı. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 317–360.

- Karcioğlu, Ö. (2020). COVID-19: Epidemiyolojik Bilgilerimiz ve Hastalığın Dünyadaki Gidiş. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 1(1), 55–71.
- Kasapoğlu Turhan, M. (2020). Covid-19 Pandemisinde İlan Edilen Sokağa Çıkma Yasaklarının İdare Hukuku Yönüyle Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 550–566.
- Kaya, F. (2020). Pandemi Sonrası Değişen Uluslararası Sistem ve Küreselleşme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(COVID-19 Special Issue), 261–273. <https://doi.org/https://doi.org/10.21547/jss.771965>
- Keskin Ata, F. (2021). Kovid-19 Pandemisi:Uluslararası Hukuk Açısından Dünya Sağlık Örgütü’ne İlişkin Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 1-35.
- Kurt Konca, N. (2020). 2279 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Ve 7226 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Koronavirüs Pandemisinin İcra Ve İflâs Hukukuna Etkileri. *Adalet Dergisi*, 1(64), 87–123.
- Law and Justice Foundation of NSW & OECD. (2020). Access to justice and the COVID-19 pandemic: Compendium of Country Practices Compendium of Country Practices.
- Legal Aid Interagency Roundtable. (2021). Access to Justice in the Age of COVID-19. 04 Nisan 2022 tarihinde <https://www.justice.gov/ag/page/file/1445356/download> adresinden erişildi.
- Manav Özdemir, A. E., & Eskiyörük, S. (2020). Covid-19’un Yabancı Yatırımcı ile Ev Sahibi Devlet Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarına Etkisi. S. Üstün, A. Çoban Atik, & T. Bayraktar (Ed.), *Selçuk Hukuk Kongresi içinde*. Ankara: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 315–348.
- Mıdık, B. (2020). Medeni Yargıda E-Duruşma Pilot Uygulaması ve Yargının Elektronik Dönüşümü Üzerine Bazı Düşünceler. 03 Mart 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/medeni-yargida-e-durusma-pilot-uygulamasi-ve-yarginin->

elektronik-donusumu-uzerine-bazi-dusunceler/ adresinden erişildi.

OSCE. (2020). The Functioning of Courts in The Covid-19 Pandemic: A Primer.

Özdemir, O. (2021). 7242 Sayılı Kanun Sonrası Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları. *Adalet Dergisi*, 2(67), 379–410.

Özekes, M. (2020). Salgın Sebebiyle Özel Hukuk Alanında Yapılan Bazı Düzenlemeler ve Devletin Sorumluluk Almaktan Kaçınmasının Doğurduğu Çelişki ve Sorunlar Üzerine Tespitler. 09 Nisan 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/salgin-sebebiyle-ozel-hukuk-alaninda-yapilan-duzenlemeler-uzerine-tespitler/> adresinden erişildi.

Özekes, M., & Boran Güneysu, N. (2020). KOVID-19 Salgınından Dolayı Alman Hukukunda Yargılama ve Takip Hukukuna İlişkin Hukukî Durum ile Özellikle İflâslar (Küllî İcra) Hakkındaki Düzenlemeye Genel Bakış. 28 Mart 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/kovid-19-salginindan-dolayi-alman-hukukunda-yargilama-ve-takip-hukukuna-iliskin-hukuki-durum/> adresinden erişildi.

Özekes, M., & Seven, V. (2021). Fevkalade Hallerde Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Süreler Hakkında Kanun Önerisi. M. Özekes (Ed.), Covid-19 salgınının hukuki boyutu hukukun tüm alanlarında değerlendirmeler 2. baskı içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 13–20.

Özgenç, İ., Akkanat, H., Çağlar, H., Sümer, H. H., & Özekes, M. (2020). TÜBA COVID-19 Küresel Salgını: Hukuki Değişim ve Etkileşimler Raporu. TÜBA Raporları No: 36. Ankara.

Parıldar, H., & Dikici, M. F. (2020). Pandemiler Tarihi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 12(1), 1–8.

Pekcanitez, H. (2020). 2279 sayılı Cumhurbaşkanı (Fevkalâde Mühlet) Kararı ile 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. Maddesinin Birlikte Değerlendirilmesi. 12 Mart 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/2279-sayili-karar-ile-7226-sayili-kanunun-birlikte->

değerlendirilmesi/ adresinden erişildi.

Pekcanitez, H., & Erişir, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Salgınına Karşı Alınan , Medenî Usûl ve İcra- İflâs Hukukunu İlgilendiren Önlemler. 02 Nisan 2022 tarihinde <https://legal.com.tr/blog/genel/koronavirus-covid-19-salgina-karsi-alinan-medeni-usul-ve-icra-iflas-hukukunu-iligilendiren-onlemler/> adresinden erişildi.

Rickard, E. (2021). How Courts Embraced Technology, Met the Pandemic Challenge, and Revolutionized Their Operations: What the changes mean for the millions of people who. Civil Legal System Modernization.

Sanıvar, R. (2021). Ceza Muhakemesinde SEGBİS (Video Konferans Yönteminin) Kullanılması (Duruşmalarda Sesli Ve Görüntülü Bilişim Sistemi/SEGBİS Dönemi) Ve Covid 19 (Koronavirüs) Pandemisi Sürecinde Uygulanabilirliği İle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM'in) SEGBİS Uygulamasına İlişkin Yaklaşımı: Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Marcello/İtalya İçtihat Kararı Işığında Belirlenen Kriterler. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 18(2), 1615–1666. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuhfd/issue/66299/1037189>

Seven, V. (2021). Covid-19 Salgını Sebebiyle Yapılan Kanuni Düzenlemenin Sigorta Tahkim Hukuku Alanındaki Sürelere Etkisi. M. Özkes (Ed.), Covid-19 salgınının hukuki boyutu hukukun tüm alanlarında değerlendirmeler 2. baskı içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 131–142.

Sigorta Tahkim Komisyonu. (2020). Kamuoyuna Duyuru. 16 Nisan 2020 tarihinde [http://www.sigortatahkim.org.tr/files/Duyuru\(Covid-19\).pdf](http://www.sigortatahkim.org.tr/files/Duyuru(Covid-19).pdf) adresinden erişildi.

Sigorta Tahkim Komisyonu. (2020, Nisan 30). Kamuoyuna Duyuru. 16 Nisan 2020 tarihinde <http://www.sigortatahkim.org.tr/files/DUYURU30042020.pdf> adresinden erişildi.

Şeker, M., Özer, A., Tosun, Z., Korkut, C., & Doğrul, M. (2020). TÜBA COVID-19 Küresel Salgın Değerlendirme Raporu. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

- Şenol, C. (2020). Covid-19 Salgını Döneminde Alınan Kararların Hukukiliği Bağlamında Türk Hukukundaki Mevcut Duruma Yönelik Düşünceler ve Öneriler. S. Üstün, A. Çoban Atık, & T. Bayraktar (Ed.), Selçuk Hukuk Kongresi içinde. Ankara: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 63–71.
- Taner, F. G. (2021). AİHM İçtihadı Işığında Türkiye’de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi. İçinde B. Dağsalı (Ed.), Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı 2020 (ss. 919–933). Ankara: Ankara Barosu.
- Tekin, A. (2021). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Ekonomik Sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40(2), 330–355.
- Temel, M. K., & Ertin, H. (2020). 1918 Grip Pandemisi Kıssasından COVID-19 Pandemisine Hisseler. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(Özel Sayı 1), 63–78. <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.716868>
- TRT Haber. (2022, Mayıs 23). Mahkumların covid-19 izni uzatıldı. 23 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/gundem/mahkumlarin-covid-19-izni-uzatildi-682296.html> adresinden erişildi.
- Türk, A., Ak Bingül, B., & Ak, R. (2020). Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(COVID-19 Special Issue), 612–632. <https://doi.org/10.21547/jss.766717>
- Türkiye Barolar Birliği. (2021a). İcra İş ve İşlemlerinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Ankara.
- Türkiye Barolar Birliği. (2021b, Haziran 25). TAKPAS Hakkında Açıklama. 4 Nisan 2022 tarihinde <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/takpas-hakkinda-aciklama-81824> adresinden erişildi.
- UNODC. (2020). Ensuring Access to Justice in the Context of COVID-19. 10 Nisan 2022 tarihinde <https://www.undp.org/publications/ensuring-access-justice-context-covid-19>

adresinden erişildi.

Ünal, M. (2020). Koronavirüs (COVID-19) Salgını Nedeniyle Durdurulan Sürelerin İdari Para Cezalarına İlişkin Sürelere Etkisi. 28 Şubat 2022 tarihinde <https://blog.lexpera.com.tr/koronavirus-covid-19-salgini-nedeniyle-durdurulan-surelerin-idari-para-cezalarina-iliskin-surelere-etkisi/#:~:text=15.06.2020> tarihine kadar süreler, dolmasına 54 gün daha olacaktır. adresinden erişildi.

Varol Karaosmanoğlu, G. (2022). Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşma Yapılmasına İlişkin Olarak 7251 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişikliklerin Doğrudanlık İlkesi Kapsamında Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 71–92.

Verordnung über Massnahmen in der Justiz und im Verfahrensrecht im Zusammenhang mit dem Coronavirus (Covid-19-Verordnung Justiz und Verfahrensrecht). (2020). 11 Nisan 2022 tarihinde <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2020/234/de> adresinden erişildi.

WHO. (2020, Mart 11). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. 14 Mart 2022 tarihinde <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> adresinden erişildi.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. T. 18.09.2013, E.2013/15-169, K.2013/1365.

Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yenidünya, A. C. (y.y.). Yeni İnfaz Düzenlemeleri Işığında Koşullu Salıverme, Hükümlülerin Cezaevine Ayrılması ve Denetimli Serbestlik. 10 Nisan 2022 Tarihinde <https://www.yenidunyahukuk.com/dosyalar/yeni-infaz-duzenlemeleri.pdf> adresinden erişildi.

Yıldırımvaran, S., Milanhoğlu, U. K., & Çakan, S. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinin Türk Yargı Sistemine Etkileri. *Türk Kamu Yönetimi Dergisi*, 1(1), 47–54.

<https://doi.org/10.51229/tujpa.2020.5>

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara.

Yıldız, M., & Uzun, M. M. (2020). Koronavirüsle Mücadelede Kriz Yönetimi ve Kamu politikası Yapımı. İstanbul: SETA.

Ziytak, G., & Gürler, C. (2016). İcra Dairelerinin Etkinliğinin Arttırılması Model Uygulaması Üzerine. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 545–551.

Президиумом Верховного Суда. (2020). Обзор по отдельным вопросам судебной практики, связанным с применением законодательства и мер по противодействию распространению на территории Российской Федерации новой коронавирусной инфекции (COVID-19) № 2

Президиумом Верховного Суда.(2020).Обзор по отдельным вопросам судебной практики, связанным с применением законодательства и мер по противодействию распространению на территории Российской Федерации новой коронавирусной инфекции (COVID-19) № 1.

РАПСИ (Rapsi News). (2020, Mayıs 28). Экзамен сдан : чем запомнится деятельность ВС в период пандемии. 14 Nisan 2022 tarihinde <http://rapsinews.ru/publications/20200528/305854995.html>adresinden erişildi.

8. Ekler

8.1. Farklı Hukuk Alanlarında Uzmanlaşmış Avukatlara Yönlendirilen Sorular

- 1- Pandemi sebebiyle karşılaşmış olduğunuz herhangi bir hukuki problem oldu mu? Olduysa kısaca bahseder misiniz?
- 2- Pandemi sebebiyle alınan hukuki tedbirler hakkında bir bilginiz var mı? Bildiğiniz kadarı ile hangi tedbirler alındı, kısaca bilgi verebilir misiniz?
- 3- Bu süreçte sürelerin durdurulmasını hukuki açıdan nasıl yorumlarsınız?
- 4- Alınan bu kararın, sonrasında olası bir pandemi süreci yaşanması halinde de uygulanması gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden?
- 5- Bu dönemde hukuki süreçlerin elektronik ortamdan (UYAP vb.) yürütülmesi hangi aşamalarda size nasıl katkı sağladı?
- 6- Sürelerin durduğu dönem içerisinde veya sonunda adli süreçlerin işleyişinde bir problemle karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız bahseder misiniz? Bu problemle karşılaşmanızın sebebi sizce pandemi sürecinden mi kaynaklanmakta? Neden?
- 7- Elektronik ortamdan yapılması planlanan veya hukuki sürelerin başlamasından sonra elektronik ortamdan da yapılabilen işlemlerin ilerleyen dönemlerde katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz? Neden? Özellikle olası bir pandemi sürecinde bu işlemlerin elektronik ortamdan yürütülebilmesinin katkısı olur mu, olursa sizce nasıl olur?
- 8- Bir kısım işlemlerin elektronik ortamdan, iletişim araçları üzerinden yapılması sizce hakları ne ölçüde etkiler? Hak kaybı yaşanabileceğini düşünüyor musunuz?
- 9- Olası bir salgının tekrarlanması durumunda nasıl hareket edilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Özellikle ceza hukuku açısından ne gibi kararlar, tedbirler alınmalı?

8.2. Aydınlatılmış Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi İzel Karakılıç tarafından Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu danışmanlığında yürütülen bir tez çalışmasıdır.

“Covid-19 Pandemisinin Türk Adalet Sistemine Yansımaları, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Avukat Örnekleme” başlıklı çalışmada yargı sisteminin doğru ve adil işleyebilmesi için alınan tedbirlerin, kararların etkin ve doğru bir biçimde kullanılıp kullanılmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada, olası bir infial ya da benzeri kriz halinin tekrardan yaşanması halinde Türk adalet sisteminin hazırlıklı olabilmesini sağlayabilmek için ne gibi önlemlerin alınabileceği, çalışmaların yapılabileceği ve çözümlerin getirilebileceği hususları incelenecektir.

Uygulama için yaklaşık 20 dakika ayırmanız beklenmektedir. Araştırmada kimlik belirleyici hiçbir veri istenmemektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya etkisi altında kalmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz.

Bu çalışmada elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır, ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya daha sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya izelkarakilic@gmail.com adresinden ulaşabilirsiniz.

"Aydınlatılmış Onam Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı açıklama adı belirtilen araştırmacı/lar tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum."*

Kabul ediyorum

8.3. Kişisel Bilgi Formu

1- Cinsiyetiniz Kadın Erkek

2- Avukatlık mesleğindeki kıdem süreniz

5 yıl altı 5 yıl ve 15 yıl arası 15 yıl ve üzeri

3- Çalışmakta olduğunuz alanlar (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Aile Hukuku Ceza Hukuku İş Hukuku Ticaret Hukuku İcra ve İflas Hukuku

Diğer ...

8.4. Anket Soruları

Değerli Katılımcı, aşağıda yargı alanında karşılaşmış olabileceğiniz sorunlara ve adliyenin işleyişine yönelik sorular yer almaktadır. Bu sorulara ne derecede katıldığınızı (1: Kesinlikle Katılmıyorum ile 5: Kesinlikle Katılıyorum arasında) belirtiniz.

Bu kısımda sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan karara yönelik sorular yer almaktadır.

1- Resmi Gazete'yi düzenli olarak takip ederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

2- Covid-19 pandemisi sebebi ile yargı alanında yapılan değişikliklerden, alınan tedbirlerden haberdarım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

3- 26.03.2020 tarihinde Resmi Gazete'de yürürlüğe giren 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. maddesi ile getirilen sürelerin durdurulmasına ilişkin düzenleme hakkında bilgi sahibiyim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

4- Sürelerin durdurulmasına ilişkin getirilen düzenleme ile hak kayıplarının önüne geçildiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

5- Sürelerin durdurulmasına ilişkin getirilen düzenleme kafa karışıklığına sebebiyet verdi.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

6- Takip hukukuna ilişkin sürelerin durma tarihi ile diğer sürelerin durma tarihinin farklı olması hak kaybı yaşamama sebep oldu.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

7- Sürelerin durdurulmasına ilişkin verilen karar sonrasında adliyelerde acil işlemleri yerine getirecek muhatap bulmakta zorlandım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

8- Sürelerin işlemeye devam etmesi ile birlikte getirilen bu düzenleme sebebi ile kaçırdığım süreler oldu.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

9- Sürelerin devam etmesi ile iş yoğunluğum daha önceki dönemlere nazaran daha da arttı.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

10- Sürelerin durdurulması sebebi ile müvekkilim/lerim maddi anlamda hak kaybı yaşadı.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

11- Sürelerin devam etmesi ile Mahkemeler, Müdürlükler tarafından istenen evrakların temini noktasında sıkıntılar yaşadım (Örneğin, evrak asıllarının fiziken temininde güçlük yaşanması, ilgili kurumlardan evrak temininde yaşanan zorluk).

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

12- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararın yargı alanında olumsuzluklara sebebiyet verdiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

13- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararın detaylı bir çalışma yapılmadan alınmış olduğunu düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

14- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan karar sayesinde virüsün bulaşma riskinin azaldığını düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

Bu kısımda elektronik işlemler ve uygulamalara yönelik sorular yer almaktadır.

15- Pandemi döneminde elektronik araçlar ve uygulamalar işlemlerimi yürütmemde bana fayda sağladı.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

16- Elektronik araçların ve uygulamaların yargının diğer birimleri tarafından etkin kullanılmadığını düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

17- UYAP üzerinden yapılabilecek işlemlerin sayısının artmasını, TAKBİS gibi sistemlerin avukatlara açılmasını doğru buluyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

18- UYAP üzerinden yapılabilecek işlem sayısının daha da artırılması gerektiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

19- UYAP'ta yaşanan bazı sıkıntılar sebebi ile birtakım işlemlerimi gerçekleştiremedim veya işlemlerin yapılmasında sıkıntılar yaşandı.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

20-UYAP gibi elektronik uygulamaların, araçların kullanılmasının virüsün bulaşma riskini azalttığını düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

21- E-duruşma uygulamasının daha da yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

22- E-duruşmaların hukuki dinlenilme hakkını engellediğini düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

Bu kısımda adliyelerin işleyişine ilişkin sorular yer almaktadır.

23- Bu dönemde duruşmaların ve keşiflerin ertelenmesine ilişkin kararı doğru buluyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

24- Pandemi sebebi ile yargı faaliyetlerinde yavaşlama olduğunu düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

25- Pandemi sonrasında adliyelerde alınan tedbirlerin (yeni büroların kurulması, sıra numarası ile işlem alınması, kalemlere/müdürlüklere girişin sınırlandırılması, dönüşümlü çalışma sistemine geçilmesi vs.) doğru olduğunu düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

26- Adliyelerde alınan tedbirler sonrasında işlemlerimin daha kısa süre içerisinde yerine getirildiğini düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

27- Adliyelerdeki çalışma saatlerinin kısaltılması sebebi ile işlemlerin yapılmasında daha da bir yavaşlama olduğunu düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

28- Adliyelerde alınan tedbirlerin virüsün bulaşma riskini azalttığını düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

29- Adliyelere telefonla ulaşmakta zorluk çekiyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

30- Sürelerin durduğu dönemde karşı taraf lehine olan işlemler (hacizlerin fekki, dosyanın infaz edilmesi vs.) için İcra Müdürlüğüne gönderdiğim talepler işleme alındı.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

31- Sürelerin durduğu dönemde İcra Müdürlüğünde bulunan dosyamda bulunan/dosyama gelen tahsilatların reddiyatları gerçekleştirildi.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

32- Takip işlemlerinin durdurulduğu dönemde İcra Müdürlüğünde işlem yapamadığım için sonrasında karşı tarafın bu durumdan faydalandığını öğrendim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

33- Sürelerin durdurulmasına ilişkin alınan kararın ceza hukuku alanında uygulanmaması gerektiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

34- 7226 sayılı kanun ile tutuklu ve acil işlemler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin süreçlerin devam edeceği belirtilmişse de bu dönemde süreçlerin yürütülmesinde zorluk yaşadım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

35- 7242 Sayılı Kanunun Geçici 9. maddesi ile getirilen hüküm kapsamında Covid-19 salgını sebebi ile yazılı şartları sağlayan hükümlülerin 31.05.2020 tarihine kadar izinli sayılmalarına ilişkin düzenlemeyi doğru buluyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

36- 7242 sayılı kanun ile getirilen koşullu salıverilme şartlarının değiştirilmesini pandemi şartları içerisinde doğru buluyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

Bu kısımda pandemi döneminde yargı alanında yaşanan sıkıntılara ilişkin düşüncelerinizin neler olabileceğine yönelik sorular yöneltilmiştir.

37- Sokağa çıkma yasakları, karantina tedbirleri sebebi ile mesleğimi icra etmekte zorlandım.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

38- Bu dönemde alınan tedbirlerin, kararların yeterli olduğunu düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

39- Yapılan düzenlemeleri, değişiklikleri salgını azaltmak için alınan tedbirler kapsamında değerlendirmiyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

40- Pandemi döneminde alınan kararların farklı yorumlanmış olması sebebi ile sıkıntılar yaşandığını düşünüyorum (örneğin, sürelerin durdurulmasına yönelik alınan karar sonrasında sonuçlarının farklı yorumlanması).

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

41- Bu süreçte alınan tedbirlerin, kararların sürecin hukuki yansımalarını geçiştirmek için alındığını, uzun vadeli çözümler getirmediğini düşünüyorum.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
 Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

42- Bu süreçte alınan tedbirlerin adalette gecikmelere sebebiyet verdiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

43- Olası bir pandemi döneminde veya yaşanan sürecin kötüye gitmesi durumunda sürelerin durdurulmasına ilişkin yeniden bir karar alınması gerektiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

44- Bu dönemde yargı alanında yaşanan problemlerin ağırlıklı olarak pandemi kaynaklı yaşandığını düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

45- Pandemi ve bunun gibi olağanüstü durumlara hazırlıklı olabilmemiz için yeni düzenlemeler getirilmesi, değişiklikler yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

46- Mevcut düzenlemeler daha etkin kullanılabilseydi bu dönemin rahatlıkla atlatılabileceğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım

Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

Değerli Katılımcı, bu kısımda cevaplamanızı istediğimiz sorulardan size uygun gelen birden fazla seçeneği işaretleyebilir; Diğer seçeneğine, sorunun cevabına ilişkin yazmak istediğiniz başkaca bir husus varsa yazabilirsiniz.

1- İcra Müdürlüklerinde işlemlerin yapılması noktasında ne tür zorluklar yaşıyorsunuz?

- Çok uzun süre sıra gelmesini bekliyorum.
- Talebim çok uzun süre sonra işleme alınıyor.
- İşlemi tesis edecek muhatap bulmakta zorlanıyorum.
- Talebim işleme alınmıyor.
- Müdürlük tarafından, dosyaya göndermiş olduğum talebin bir daha gönderilmesi isteniyor.
- Diğer:

2- Pandemi döneminde ceza/infaz aşamalarında ne gibi problemlerle karşılaştınız?

- Açık/kapalı görüşlerde sıkıntılar yaşadım.
- İfade/savunma verme noktasında gecikmeler yaşandı.
- Tahliyeler gecikti.
- Taleplerim işleme geç alındı.
- Hiç böyle bir vakam olmadı.
- Diğer:

3- Arabuluculuk faaliyetlerine ilişkin olarak pandemi dönemi içerisinde yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?

- E-imza ile imzalanmış olan tutanak, Mahkeme tarafından kabul edilmedi.
- Görüşmenin telekonferans olarak yapılmasını talep etmişsem de fiziki olarak yerine getirildi.
- Karşı tarafın telefon bilgisi zorunlu tutulduğundan ötürü başvurum reddedildi / başvuruda bulunamadım.

Yapmış olduğum başvuru reddedildi.

Hiç böyle bir vakam olmadı.

Diğer:

4- Bu süreçte bilirkişiye atanan dosyalarda yaşamış olduğunuz problemler oldu mu?

Bilirkişi/ler dosyayı zamanında teslim alamadı.

Bilirkişi/ler raporu belirlenen süre içerisinde teslim edemedi.

Bilirkişi raporunun kalitesinde bir düşme yaşandı.

Mahkeme, dosyanın tevdi edilmesi aşamasında bilirkişi bulmada zorluk yaşadı

(bilirkişinin 65 yaş üstü olması, kronik rahatsızlığı bulunması vs.).

Hiç böyle bir vakam olmadı.

5- E-duruşma sebebi ile yaşamış olduğunuz mağduriyetler oldu mu?

Talebim Mahkemece reddedildi.

Duruşma esnasında beyanda bulunamadım.

Bağlantı problemleri sebebi ile duruşmaya katılmamışım gibi tutanak düzenlendi.

Duruşmayı takip etmekte zorluk yaşadım.

Hiç böyle bir vakam olmadı.

Diğer:

6- Hiçbir talebin fiziki olarak alınmaması sadece elektronik ortamdan işlem alınması ne gibi olumsuzluklara sebebiyet verebilir?

Talep ve işlem sayısının artması ile birlikte bu durumun sürecin uzamasına sebebiyet vereceğini düşünüyorum.

Yargının tüm birimleri adapte edilmeden gerekli verimin alınamayacağını düşünüyorum.

Yüz yüze iletişim ile çözülebilecek bir işlemin, sürüncemede kalacak olduğunu düşünüyorum.

Hukuki dinlenilme hakkına aykırı olacağını düşünüyorum.

Diğer:

7- Olası bir salgının varlığı veya şu anki durumun daha da kötüleşmesi halinde ne tür tedbirler alınması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Elektronik ortamdan yapılabilecek işlem sayısının artırılması.

E-duruşmanın yaygınlaştırılması.

Adliyedeki birimlerle iletişim kurulabilmesi noktasında buna yönelik birtakım düzenlemelerin getirilmesi, sistemlerin kurulması.

Sistemlerin doğru ve etkin bir biçimde kullanılabilmesi için tüm adliyelerdeki birimlerin, personellerin adaptasyonun sağlanması, tüm birimlerde standart bir metot uygulanması.

Her hukuk dalı için ayrı değerlendirme yapılarak sonrasında o alana özgü kanuni düzenlemelerin yapılması.

Diğer:

8.5. Pandemi Döneminde Avukatların Bizzat Yaşadığı Sıkıntılardan Örnekler

- Açık durumdaki dosyaların dahi çıkarılmadığı, reddiyat yapılması için talep istenmekte olduğu.
- Her ne kadar UYAP üzerinden talep gönderilmişse de işlemlerin çoğunun icra dairesine fiziki olarak gidilip, hatırlatılmadıkça yapılmamakta olduğu. İcra dairesine girebilmek için numaratoriden sıra alırken bile sıraya girmekte oldukları. Memurla görüşmek için daireye alındıklarında da çoğu memurun maskesiz olarak işlemlerine devam ettikleri. Dosyada mevcut bir eksikliğin tamamlanması veya bir hatanın düzeltilmesinin çok uzun sürdüğü ve bu sebeple müvekkillerine açıklama yapmakta zorlanıldığı, hak kaybı yaşanmasına sebebiyet verildiği. UYAP'ta mevcut olan Talep Gönder sistemi ile gönderilmeyen taleplerin icra daireleri tarafından dikkate alınmaması sebebi ile de mağduriyetler yaşandığı. Her icra dairesinin kendisine özgü bir uygulaması bulunması sebebi ile bir istikrarsızlığın mevcut olduğu ve bu durumun pandemi sebebi ile de daha artması sebebi ile işlemlerin yapılması noktasında sıkıntıların doğduğu.
- Tutuklunun karantinası sebebi ile vekaletname çıkartma işlemlerinin gecikmiş olması.
- Tazyik hapislerinin pandemi sebebi ile uygulanmamış olması ve bu sebeple başta nafaka olmak üzere alacakların tahsili noktasında yaşanan sıkıntılar sebebi ile müvekkillerin yoksulluğa düşmesi. Yetişkinler için tahliyeler gerçekleştirilirken, özellikle yaşlarına uygun olmayan cezaevi şartlarında bulunan çocuk hükümlülerin tahliye edilmemiş olduğu. Yargılaması devam eden tutukluların, tahliye edilmemesi sebebi ile suçu sabit olan hükümlülere oranla daha çok cezaevinde kalarak, pandemi şartları ile yüz yüze kaldığı. Yüz yüze gerçekleştirilmesi gereken duruşmaların SEGBİS ile gerçekleştirilmiş olduğu.

9. Özgeçmiş

İzel Karakılıç Yaman, 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2019 senesinde İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü bünyesinde yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Bu süre zarfında aktif olarak avukatlık mesleğine devam eden İzel Karakılıç Yaman, özellikle başta taşıma hukuku olmak üzere sigorta hukuku alanında çalışmalarına devam etmektedir.

